

2—3 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 2 maj

Sid.

Svar på enkla frågor:

av herr Strandberg (h) om förbättringar av de värnpliktigas förmåner	3
av herr Ahlmark (fp) ang. förut framställd interpellation beträffande Sveriges samarbete med Portugal inom EFTA, m. m.	5
av herr Svanström (cp) om avskaffande av militärt arreststraff	7
av herr Strandberg (h) ang. årsavgiften å statens flygplatser för allmänflyget	8

Svar på interpellation av herr Nilsson, Ferdinand, (cp) ang. åtgärder till förhindrande av gatukravaller och till bekämpande av brottsligheten, m. m.	10

Meddelande ang. enkla frågor:

av herr Eriksson, Karl-Erik, (fp) ang. upprustning av vägnätet med anledning av nedläggningen av trafiken på järnvägslinjen Lesjöfors—Mora	16
av herr Kaijser (h) om utvecklingen av kostnaderna för fria läkemedel från och med januari 1968	16
av herr Kaijser (h) ang. hänskjutande till riksdagens prövning av frågan om universitetsstudiernas omorganisation	16

Fredagen den 3 maj

Svar på interpellation av herr Ahlmark (fp) ang. oljetransporter på Östersjön, m. m.	17
Bidrag till stiftelsen Skansen	26

Svar på interpellationer:

av herr Wikberg (cp) ang. Stekenjokkprojektet	28
av herr Brundin (h) om komplettering av direktiven till delegationen för frågor rörande de statliga företagen m. m., att omfatta frågor om lönsamhetskriterier	32

	Sid.
Om översyn av exportkreditfinansieringen	37
Om utredning angående de mindre företagen	39
Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar	46
Om tillstånd till fiske för utländsk gäst vid turistanläggning	66
Interpellationer:	
av fru Segerstedt Wiberg (fp) ang. den av utrikesministern till- satta studiegruppen för hjälpinsatser i Vietnam	70
av herr Olsson, Johan, (cp) ang. betydelsen för landet i dess helhet av regionplaneringen för stockholmstrakten, m. m. . .	71

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 3 maj

Statsutskottets utlåtande nr 83, ang. uppförande och drift av en seismologisk multipelstation	26
— nr 84, ang. bidrag till stiftelsen Skansen	26
— nr 85, ang. godkännande av avtal om vissa markbyten och fas- tighetsförvärv i Stockholm m. m.	27
— nr 86, ang. vissa frågor rörande statliga företag	28
— nr 87, ang. överföring av aktier i Kalmar Verkstads AB	37
Bevillningsutskottets betänkande nr 39, ang. rätt för Konungen att medge full- och skattefrihet m. m. för anläggning som upp- föres vid rikets gräns, m. m.	37
Bankoutskottets utlåtande nr 28, om översyn av exportkreditfinan- sieringen m. m.	37
— nr 30, om utredning angående de mindre företagen m. m.	39
— nr 31, om utredning rörande möjligheterna att tillskapa regio- nala investmentbolag	45
Första lagutskottets utlåtande nr 26, ang. ansvar för skada i sam- band med kontroll av motorfordon	46
— nr 27, ang. respit vid underlåtenhet att betala försäkringspre- mie	46
— nr 28, om obligatoriskt stöldskydd på bilar	46
— nr 29, om upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställ- ning på vissa kyrkliga helgdagar	46
Tredje lagutskottets utlåtande nr 40, om utländsk medborgares rätt till fritidsfiske, m. m.	66
Jordbruksutskottets utlåtande nr 23, ang. allmän beredskapsstat: jordbruksärenden	68
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 31, ang. vattenvården i mälaronrådet	68
— nr 32, om förhandlingar med Norge för att förhindra vatten- föroreningar i norra Bohuslän	68
— nr 33, om förbud mot utsläppande i vissa fall av avloppsvatten i Vättern	68

Torsdagen den 2 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollen för den 19 och den 23 nästlidne april.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 172, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt stöd åt äldre arbetslösa m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor, m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Herr andre vice talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet Sträng, som enligt å föredragningslistan gjord anteckning tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Nils Nilssons fråga angående skattekraftsområde för den kommun som kan komma att bildas genom en eventuell sammanslagning av de i Mora kommunblock ingående kommunerna, anmält sig vara förhindrad att nu besvara nämnda fråga.

Om förbättringar av de värnpliktigas förmåner

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr *Strandbergs* (h) fråga om förbättringar av de värnpliktigas förmåner, vilken fråga inta-

gits i kammarens protokoll för den 19 april, och anförde:

Herr talman! Herr Strandberg har frågat mig när jag avser att förelägga riksdagen förslag till sådana förbättringar av de värnpliktigas förmåner avseende bättre traktamentsersättningar vid resor, utnyttjande av sovvnag m. m. som i olika motioner föreslagits riksdagen och överlämnats till 1965 års försvarsutredning.

Försvarsutredningen har för fyraårsperioden 1968—1972 räknat med att ca 70 milj. kr. skall kunna användas bl. a. till förbättringar av värnpliktsförmånerna. Utredningen har inte räknat med några medel för förmånsförbättringar under det första året av perioden. Utredningen har i anslutning härtill erinrat om att förmånerna höjts så sent som från och med innevarande budgetår.

Regeringen har följt försvarsutredningens förslag. Den proposition som avser det första året i fyraårsperioden och som bygger på utredningens förslag behandlas f. n. i riksdagen.

Frågan om att under de följande tre budgetåren ytterligare förbättra värnpliktsförmånerna kommer att successivt prövas i budgetarbetet. Man får då också ta upp frågan om vilka slag av förmånsförbättringar som är mest angelägna.

Herr STRANDBERG (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Andersson för svaret på min enkla fråga. Svaret innehåller ingenting som inte är för mig helt bekant. Å andra sidan tror jag att herr statsrådet Andersson förstår att jag vid detta tillfälle då jag ställt en enkel fråga inte kan ge mig på hela den stora principen om fyraårsperiodiciteten och liknande. Vi får

Om förbättringar av de värnpliktigas förmåner

ju tillfälle att under försvarsdebatten agera i detta hänseende.

Motivet till att jag tog upp denna fråga var, herr talman, att vi under årens lopp haft ett antal motioner vilka berör vissa detaljer — låt mig kalla det så. Jag skall be att få återropa två sådana detaljer som i en motion, bl. a. av undertecknad, lades fram redan i januari 1966.

Riksdagen beslöt då att — liksom fallet var med så många andra motioner — hänskjuta den till den då sittande försvarsutredningen. Men när man brottas med dessa problem och vet hur det ligger till i verkligheten, har jag frågat mig om man inte skulle kunna skynda på med en del åtgärder.

Jag tänker på sådana detaljusteringar som inte på något sätt bör kunna påverka den ekonomiska situationen inom försvaret och som skulle kunna vidtagas mycket snabbt. Statsrådet Andersson torde väl ändå känna till min motion — i varje fall vill jag hänvisa till denna motion, nr 35 år 1966 i första kammaren — där jag påvisade de irritationsmoment som vi har genom sådana författningar som för närvarande finns, t. ex. i värnpliktsavlöningskungörelsen. I denna heter det bl. a. i § 9 mom. 1 att en värnpliktig kan få sovplats om den sammanlagda restiden utgör minst 18 timmar. Detta tog jag upp i motionen, och jag hade verkligen tänkt mig att någonting skulle hända. Jag ser emellertid i årets proposition att några åtgärder på denna punkt inte har vidtagits. För varje år skapar vi dock mera irritation.

Vi har, som statsrådet väl känner till, i Boden hundratals unga soldater från Mälardistriktet, vilket innebär de mest orimliga konsekvenser för våra kompaniadjutanter, som skall bedöma om den eller den soldaten skall få sovvagnsbiljett. Just 18-timmarsgränsen skapar irritation. En värnpliktig som bor något så när centralt i Stockholm får sitta och sova, medan en värnpliktig som bor t. ex. i Saltsjöbaden är berättigad till sovvagnsbiljett, eftersom man skall gå

efter speciella bestämmelser. Detta anser jag orimligt.

Lika orimligt anser jag det vara att man just för våra värnpliktiga skall ha traktamentsersättningsbestämmelser, som inte står i paritet med några andra bestämmelser. För statstjänstemän finns endagsförrätningsprincipen, där gränsen går vid att man skall vara ute och färdas i sex timmar. För en värnpliktig höjs denna gräns omedelbart till åtta timmar. Den värnpliktige måste väl i rimlighetens namn ha någon mat under dessa åtta timmar.

Det är, herr statsråd, sådana små irritationsanledningar som jag förställer mig att departementet mycket snabbt skulle kunna undanröja genom justeringar i värnpliktskungörelsen. Jag hoppas verkligen att statsrådet vill sätta någon av sina medarbetare på att studera de motionsuppslag som föreligger och genomföra justeringar, som inte har någon större ekonomisk räckvidd, för att därmed skapa betydligt effektivare arbetsförhållanden för de stackars befäl som kommer i klämma och dessutom en trevligare inställning hos våra pojkar, så att de förstår att vi verkligen vill deras bästa.

Jag tackar, herr talman, än en gång för svaret.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Herr Strandberg har rätt i att det under de senaste åren har väckts många motioner vilka överlämnats till försvarsutredningen. Denna har dock inte tagit ställning till alla de i motioner framställda yrkandena utan bara i princip till anslagen för den närmaste fyraårsperioden. De frågor som herr Strandberg nu tar upp och som jag mycket väl känner till, är föremål för behandling; ett arbete som väl kommer att innebära ökade anslagskrav. Allt kostar nämligen pengar. Man kan inte genomföra dessa reformer utan att man är beredd att betala dem. Nästa års riksdag får mottaga resultatet av det

Ang. förut framställd interpellation beträffande Sveriges samarbete med Portugal inom EFTA, m. m.

arbete som nu pågår. Vi har tyvärr inte haft möjlighet att i nuvarande försvarsfront ta med stora anslag för sociala förmåner för de värnpliktiga. Vi måste uppskjuta dessa frågor till nästa år då de kommer att behandlas.

Herr STRANDBERG (h):

Herr talman! Jag sade i mitt första inlägg att jag inte skulle ta upp dessa stora principiella frågor. Dem får vi tillfälle att återkomma till. Men kan jag ändå inte få avkräva statsrådet det löftet att man ganska snabbt på departementsplanet — och utan att koppla in försvarsutredningen — undersöker möjligheten att justera sådana detaljer som i dag ställer till all denna irritation. Försvarsministern kan väl ändå vara vänlig att ge mig det löftet! Jag tror att många tusental unga rekryter då skulle bli verkligt glada, både åt statsrådets löfte och åt att jag har ställt den frågan.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. förut framställd interpellation beträffande Sveriges samarbete med Portugal inom EFTA, m. m.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet LANGE erhöll ordet för att besvara herr Ahlmarks (fp) fråga angående förut framställd interpellation beträffande Sveriges samarbete med Portugal inom EFTA, m. m., vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 26 april, och yttrade:

Herr talman! Herr Ahlmark har frågat av vilket skäl jag vägrar att före sammanträdet med EFTA:s ministerråd den 9 maj i London besvara hans interpellation, ställd den 12 januari, om bl. a. Sveriges hållning till Portugals medlemskap i EFTA och de åtgärder som inom EFTA:s ram har vidtagits

gentemot Portugal resp. eventuellt kommer att vidtas vid framtida överläggningar inom ministerrådet.

Anledningen till att jag inte har besvarat herr Ahlmarks interpellation är att jag ännu inte tagit ställning till om jag över huvud taget skall besvara den, vilket jag också muntligen underrättat herr Ahlmark om. Min tveksamhet beror på att interpellationen tar upp frågor som ingående diskuterats vid föregående riksdag bl. a. i debatten den 30 mars i fjol med anledning av en interpellation framställd av herr Ahlmark. I allt väsentligt upprepar herr Ahlmark i sin senare interpellation frågeställningarna från i fjol vår. Något nytt som ändrat Portugals ställning i EFTA har inte inträffat.

Vad som kommer att hända vid det förestående ministermötet i EFTA i London beträffande Portugalfrågan vill jag inte föregripa.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! I går den 1 maj demonstrerade socialdemokratin för internationell solidaritet. I dag den 2 maj förklarar handelsministern sin likgiltighet inför vårt och EFTA:s ekonomiska stöd till Portugal och därmed till dess krig i Afrika.

I går på Östermalms idrottsplats talade Lorencó Motaca om kampen för majoritetsstyre i Moçambique. Han fick applåder av socialdemokraterna för de synpunkterna. I dag, dagen efter, skall socialdemokratin främste företrädare i handelspolitiska ting, herr Lange, tala om för oss varför han är så ointresserad av Sveriges och EFTA:s stöd till Portugal att han t. o. m. vägrar att besvara en interpellation i saken.

Jag tackar herr Lange för svaret på min enkla fråga — inte därför att det innehåller någonting av värde i sak men därför att det avslöjar att regeringens intresse att stödja dem som förtrycks av Portugal främst består i att

Ang. förut framställd interpellation beträffande Sveriges samarbete med Portugal inom EFTA, m. m.

den 1 maj förklara dem sin solidaritet, medan man den 2 maj sviker dem i riksdagen.

Förra gången herr Lange och jag debatterade den här frågan var i mars 1967. Nu är det maj 1968. Det har gått drygt 13 månader, men handelsministern tycks inte anse att han än en gång behöver resonera om saken.

Ändå har det hänt åtskilligt sedan förra gången. Det nämns också i den interpellation som herr Lange nu inte vill besvara. Ny statistik understryker ytterligare hur central handeln med EFTA är för Portugals ekonomi. Allt tyder på att Portugal fortsätter att utnyttja sina nya ekonomiska resurser till att utvidga och förlänga kolonialkrigen i Afrika. Detta är ett så upprörande samband att herr Lange gott kunde orka med att besvara den interpellation som ställdes för fyra månader sedan.

Men det viktigaste nya som hänt är att fallet Portugal ändå togs upp något vid det senaste sammanträdet i EFTA:s ministerråd. I Lausanne i oktober förra året restes frågan om Portugal verkligen följer EFTA-stadgan på en viktig punkt. Tidningsuppgifter säger att försöket mottogs kyligt av den schweiziske ordföranden. Nästa vecka sitter en engelsman ordförande. Men den svenska riksdagen har ännu icke fått någon redogörelse för vad som hände i Lausanne och har inte fått vetskap om handelsministerns avsikter i frågan inför Londonmötet den 9—10 maj.

Det borde därför, herr talman, ha varit självklart att kammaren fått en chans att före Londonmötet diskutera våra relationer till Portugal i EFTA. Det har herr Lange sagt nej till. Han utnyttjar sin rätt att vägra besvara en interpellation. Frihetskampen i Angola och Moçambique duger bra att *prata om* på demonstrationsmöten. Men den tycks inte vara värd ett allvarligt resonemang i riksdagen om och hur vi i *handling* kan hjälpa de förtryckta och förkorta lidandet.

Så går beslutsamhetens friska hy den 1 maj i eftertankens kranka blekhet över den 2 maj — och herr Lange står där med sin likgiltighet och sin obesvarade interpellation.

Herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Den omständigheten att jag inte valt att vid detta tillfälle ta upp sakfrågorna, beror inte på att jag står likgiltig inför vad som sker i Moçambique och Angola, men jag vill säga till kammaren att jag är rätt likgiltig för de tolkningar och utläggningar som herr Ahlmark gör. Så kan mitt svar i dag karakteriseras.

Herr **AHLMARK** (fp):

Herr talman! Det som herr Lange är likgiltig för är möjligheterna och tanken att inom EFTA:s organisation söka utöva press mot Portugal och att försöka minska de nya resurser som Portugal får genom vår gemensamma frihandelsorganisation. Det är främst på den punkten som herr Lange och jag skiljer oss åt.

Det är hänt mycket sedan vår förra debatt för drygt 13 månader sedan. Sverige besöktes i oktober förra året av ledaren för Moçambiques frihetsrörelse, Eduardo Mondlane. Jag träffade honom, diskuterade EFTA och Portugal med honom — hans åsikter i den frågan är väl kända.

Mondlane menar att EFTA i realiteten förlänger krigen, att vi bidrar till att ge Portugal viktigt ekonomiskt stöd, att Portugal bör uteslutas ur EFTA, att Portugal bryter mot delar av EFTA-stadgan, att herr Langes resonemang om fördelarna av ekonomiskt stöd till Portugal är »naivt och cyniskt» och att Portugal icke bör tillåtas ingå i EEC så länge krigen i Afrika pågår.

Det finns skäl för den svenska riksdagen att ta hänsyn till Mondlanes synpunkter och diskutera hans argument.

Men herr Lange tycks likgiltig för dem och vägrar besvara den interpellation som skulle leda till en sådan debatt.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! I en sak har herr Ahlmark onekligen rätt. Det är rätt ovanligt att en interpellation inte besvaras. Det är å andra sidan, herr talman, ännu mera sällsynt att exakt samma frågeställningar som de vilka ganska nyligen varit föremål för debatt i denna kammare, utan att något nytt inträffat, tas upp igen.

Herr talman! Att herr Ahlmark är missnöjd och kanske i någon mån ursinnig är ju tråkigt för honom själv. I sak har jag ingenting att tillägga.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Statsrådet Lange fortsätter att påstå att ingenting i sak har förändrats. Låt mig citera några frågor i min interpellation.

Fråga 2: »Vill statsrådet lämna kammaren en redogörelse för Portugalfrågans behandling vid EFTA:s ministermöte i Schweiz förra året?» Det har icke diskuterats i den svenska riksdagen.

Fråga 3: »Kommer statsrådet att söka fullfölja detta försök vid ministerrådets sammanträde i England i vår?» Det har icke diskuterats i den svenska riksdagen.

Fråga 5: »Vad är statsrådets inställning till svenska privata investeringar i Portugal medan kolonialkrigen i Afrika pågår?» Det har heller icke diskuterats.

Herr Lange far med osanning då han säger att min interpellation i år bara är en upprepning.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om avskaffande av militärt arreststraff

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING erhöll ordet för att besvara herr *Svanströms* (cp) fråga om avskaffande av militärt arreststraff, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 24 april, och anförde:

Herr talman! Herr Svanström har frågat mig om jag avser att vidta snara åtgärder för att avskaffa det militära arreststraffet.

Sedan några år tillbaka är frågan om de militära straff- och disciplinmedlen föremål för utredning av militärstraffsakkunniga. Dessa skall bl. a. undersöka möjligheterna att begränsa användningen av arreststraffet. De sakkunniga beräknas lägga fram sitt betänkande om några månader. Innan dess är jag inte beredd att ta ställning till frågan om utformningen av det militära disciplinstraffet.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Kling för svaret på min enkla fråga. Jag har respekt för hans synpunkt att han inte är beredd att diskutera denna fråga förrän den utredning som arbetar har avlämnat sitt förslag, men jag skulle vara mycket tacksam om jag redan nu finge göra några helt allmänna kommentarer till frågan.

Hela behandlingen av unga brottslingar i civil bemärkelse har under den tid som ifrågavarande militära bestämmelser varit gällande uppenbarligen undergått betydande förändringar. Syftet med dessa förändringar har varit att humanisera påföljderna. I annat sammanhang har man vidtagit olika åtgärder.

Eftersom de som nu gör sin första värnplikt är i de åldrar, att de enligt den nuvarande civillagstiftningen skulle behandlas som barn, vore det rimligt att också ta hänsyn till det förhållandet när det gäller att ådöma disciplinstraff i militära sammanhang. Jag har tittat

Ang. årsavgiften å statens flygplatser för allmänflyget

något på de nuvarande bestämmelserna och hittat ett par enligt min uppfattning ganska intressanta men något egendomliga detaljer.

I 4 § i den militära rättegångslagen står det: »Under strafftiden skall den som åtnjuter avlöning från krigsmakten vidkännas löneavdrag med belopp som Konungen bestämmer.»

Längre ner står det: »Arrestant äger rätt till läsning och brevskrivning i den utsträckning Konungen bestämmer. Han äger mottaga besök endast då det i särskilt fall medges.»

De kommentarer, herr talman, som jag gjort tycker jag är tillräckliga för att jag skall kunna säga att det brådskar ganska mycket med omprövningen av dessa bestämmelser. Jag ber, herr talman, bara att till statsrådet, samtidigt som jag ännu en gång tackar, få framföra den förhoppningen att det sedan utredningen lagt fram sitt förslag inte skall dröja särskilt länge förrän riksdagen får ta ställning till nya och annorlunda utformade bestämmelser i detta sammanhang.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. årsavgiften å statens flygplatser för allmänflyget

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **LUNDKVIST** erhöll ordet för att besvara herr *Strandbergs* (h) fråga angående årsavgiften å statens flygplatser för allmänflyget, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 26 april, och yttrade:

Herr talman! Herr Strandberg har frågat mig om jag anser den nyligen införda årstaxan för allmänflyget för begagnande av statens flygplatser vara tillfredsställande från rättvise- och säkerhetssynpunkt.

1963 års luftfartsutredning framlade hösten 1966 sitt betänkande rörande luftfartsverkets framtida ekonomi och

organisation. I linje med den trafikpolitiska målsättningen att varje trafikgren skall bära sina kostnader föreslogs i betänkandet bl. a. att det dittillsvarande betydande driftunderskottet i luftfartsverkets verksamhet skulle successivt avvecklas. Möjliga besparingar på kostnadssidan bedömdes inte tillräckliga för att åstadkomma detta, varför utredningen också lade fram ett program för successiva höjningar av avgifterna för luftfartsverkets tjänster. Beträffande allmänflyget uttalade utredningen i sammanhanget att detta i fortsättningen borde i ökad utsträckning bidra till luftfartsverkets kostnadstäckning. De nya avgifterna som gäller fr. o. m. den 1 april i år och som berör allmänflyget överensstämmer helt med luftfartsutredningens förslag.

Herr **STRANDBERG** (h):

Herr talman! Jag ber att till kommunikationsministern få framföra mitt tack för svaret på min enkla fråga. Det går inte i denna min fråga att ta upp — och det har inte varit min avsikt att ta upp — en diskussion om 1963 års luftfartsutredning och om vad den inneburit fram till dagens läge. Jag hoppas att det framgått av min fråga att det inte varit min avsikt.

Jag kan emellertid inte riktigt instämma med statsrådet på den sista punkten, då han säger att de nya avgifter som gäller från den 1 april i år och som berör allmänflyget helt överensstämmer med luftfartsutredningens förslag. I princip kan jag ge statsrådet rätt i det hela men inte i de enskilda detaljerna. Och min fråga var så formulerad att jag just ifrågasatte en del av problemen.

Jag visste att jag inte kunde framställa en interpellation — något svar skulle inte ha hunnits med under vår riksdagen — och därför tog jag bara upp ett litet stycke för att belysa några av de problem som är förknippade med de utfärdade nya taxorna. Därför frågade

Ang. årsavgiften å statens flygplatser för allmänflyget

jag också om statsrådet ansåg att års-taxan för allmänflyget skulle vara tillfredsställande ur rättvis- och säkerhets synpunkt, och det är kring dessa punkter som jag skulle vilja säga några ord.

I § 2, moment 2, i de utfärdade taxebestämmelserna från luftfartsverket har man angivit att årsavgifterna för obegränsat antal landningar med luftfartyg på samtliga flygplatser skall utgå med 500 kronor för startvikter upp till 1 000 kg, med 2 000 kronor för startvikter mellan 1 000 och 2 000 kg samt med 4 000 kronor i startviktsklassen 2 000—3 000 kg, som också är den översta gränsen. Dessa taxor har fastställts av Kungl. Maj:t, men Kungl. Maj:t har inte följt luftfartsverkets framlagda förslag. Verket har för sin del föreslagit att årsavgifterna skulle justeras endast beträffande flygplan under 2 000 kg med en höjning från nuvarande 500 kronor till 600 kronor och vidare att den högsta tillåtna startvikten skulle höjas till 5 700 kg. Men som synes har detta förslag helt frångåtts, trots att luftfartsverket i sin framställning har hävdad att någon annan höjning ej synes motiverad bl. a. med hänsyn till att antalet aktuella flygplatser successivt reduceras genom överlåtelse till kommunala och enskilda inrättelser.

Nu har regeringen från den 1 april i år höjt årsavgifterna för flygplan mellan 1 000 kg och 2 000 kg med inte mindre än 300 procent, d. v. s. från 500 kronor till 2 000. Genom denna nya taxa uppstår ett stort hopp, då startvikten tangerar 1 000-kilosstreckets från ena eller andra sidan. Av i dag befintliga flygplan tillhör cirka 250 viktklassen 1 001—1 500 kg, och ett stort antal flygplan väger strax under 1 000 kg.

Denna nya gränsdragnings vid 1 000 kg synes helt omotiverad, särskilt med tanke på det stora språnget i årsavgifterna från 500 kronor till 2 000 kronor. Det hade enligt min uppfattning varit mera rimligt att man antingen hade följt luftfartsverkets förslag om en gräns vid

2 000 kg eller konstruerat taxan så att för flygplan med startvikt mellan 1 000 kg och den betydligt bättre gränsen 5 700 kg avgiften skulle kunna erläggas med 500 kronor plus exempelvis en krona per kilo startvikt överstigande 1 000 kg. Då skulle man kunna överbrygga dessa stora språng och få ett rättvisare system.

Allmänflyget har för sin del eftersträvat att få förbättrad utrustning för att höja flygsäkerheten. För högt tilltagna årsavgifter, som dessutom drabbar så olika, kan negativt påverka detta. Det skulle också vara beklagligt, om allmänflyget genom de nya pålagorna och den nya gränsdragningen skulle överflyttas till icke avgiftsbelagda flygfält. De är ofta av sämre kvalitet och kan därför medföra större olycksrisker och ett ökat antal haverier.

Ja, herr talman, jag vill hemställa att kommunikationsministern gör en översyn på detta område. Såsom särskilt skäl härför skulle jag kunna anföra att någon ekonomisk redovisning inte alls har förebragts för att frångå den grundläggande syn som luftfartsverket har i detta hänseende.

Herr statsrådet **LUNDKVIST:**

Herr talman! Herr Strandberg sade i början av sitt anförande att vi inte hade följt luftfartsutredningens förslag. Jo, herr Strandberg, vi har följt luftfartsutredningens förslag till taxesättning. Förslaget var föremål för diskussion under remissbehandlingen. Inga invändningar restes mot förslaget. 1967 års riksdag hade heller ingenting att erinra mot förslaget och inte heller mot att utredningens avgiftsprogram skulle fullföljas för budgetåret 1967/68.

Det är sant att luftfartsverket hade ett annat förslag, men vi har ansett det vara riktigast att följa det förslag som luftfartsutredningen har lagt fram, vilket förslag ju innebär att även allmänflyget skall bära sina kostnader.

Herr Strandberg talar här om det

Ang. åtgärder till förhindrande av gatukravaller och till bekämpande av brottsligheten, m. m.

språng som uppstår mellan å ena sidan avgifterna för de minsta planen och å andra sidan avgifterna för de plan som tillhör taxeklassen däröver. Vi har på den punkten sagt oss att vi inte vill gå hårdare fram mot de små planen än vad luftfartsutredningen har tänkt sig. Det här kommer nu att gälla under ett år, och sedan får vi väl pröva i vilken mån det finns anledning att i fortsättningen göra förändringar i taxesättningen.

Herr STRANDBERG (h):

Herr talman! Jag kan inte riktigt dela statsrådet Lundkvists uppfattning om luftfartsutredningens förslag, och vad beträffar principerna i sammanhanget har jag sagt att vi inte skall diskutera självkostnads- och finansieringsprinciperna här i dag. T. o. m. luftfartsverket är dock tveksamt i fråga om tolkningen av 1967 års riksdagsbeslut. Verket säger nämligen i sin framställning, då det gäller taxorna: »Luftfartsverket har senare erfarit att det är tveksamt om statsmakternas beslut vid 1967 års riksdag innebär, att en sådan höjning skall genomföras oavsett det ekonomiska utfallet av luftfartsverkets verksamhet.» Det kan naturligtvis diskuteras, men det var inte min avsikt att göra det i dag, utan det får vi ta upp i annat sammanhang.

Herr Lundkvist säger att man inte ville gå så hårt fram, men det är just vad man har gjort. Man har höjt taxan med 300 procent på en enda gång. Jag är nu, herr Lundkvist, bara ute på jakt efter en rimlig gräns. Jag tror inte att ni komme att förlora någonting, om ni justerade den nuvarande gränsen och satte den vid exempelvis 2 000 kg eller om ni hittade på en annan skala, som inte stiger språngevis utan mera glidande. Jag hoppas att statsrådet verkligen vill ta sig en titt på detta. De generella principerna i fråga om allmänflyget kanske jag kan få återkomma till i annat sammanhang.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Om vi skall diskutera dessa frågor kan vi ju inte komma ifrån att också syssla litet grand med vad luftfartsutredningen har sagt. Om vi skall eftersträva, vilket riksdagen har uttalat sig för, att allmänflyget skall bära sina kostnader, kan vi inte tillämpa sådana taxor att det avsedda syftet motverkas. Då konstaterar jag att den justering som herr Strandberg vill göra för att så att säga få mindre språng mellan de olika grupperna måste innebära justering uppåt för småflyget och justering nedåt för det flyg som ligger närmast däröver.

Vi får nu pröva den här taxan under det här året, och det blir väl sedan anledning att fastställa taxorna år från år. Trots allt hoppas jag att vi kan vara överens om de principer som jag vet — och som herr Strandberg vet — att riksdagen har uttalat sig för.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. åtgärder till förhindrande av gatukravaller och till bekämpande av brottsligheten, m. m.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Ferdinand Nilssons* (cp) interpellation angående åtgärder till förhindrande av gatukravaller och till bekämpande av brottsligheten, m. m., och nu anförde:

Herr talman! Herr Nilsson har i en interpellation ställt ett flertal frågor till mig. Jag besvarar här de olika frågorna i den ordning de upptagits i interpellationen.

1. *Vapenförordningen*. Den översyn av vapenförordningen, som har ställts i utsikt, verkställs inom justitiedepartementet. En departementspromemoria i

Ang. åtgärder till förhindrande av gatukravaller och till bekämpande av brottsligheten, m. m.

ämnet beräknas föreligga under våren. Sedan denna har remissbehandlats i vanlig ordning, kommer proposition med förslag till ändringar i vapenförordningen att föreläggas riksdagen. Förslag torde komma att läggas fram till åtgärder för att åstadkomma en mer betryggande förvaring av skjutvapen som innehas av bl. a. vapenhandlare samt skytteföreningar och liknande organisationer. I översynen behandlas inte frågor om rätt för polismän och enskilda personer till självförsvär. Frågor av det slaget bedöms enligt allmänna regler om nödvärn och annan nödhandling i brottsbalken.

2. *Militärförråden.* Kungl. Maj:t har genom beslut den 15 december 1967 uppdragit åt bl. a. överbefälhavaren att genom direktiv och anvisningar låta genomföra vissa åtgärder som överbefälhavaren har föreslagit för en säkrare förvaring av vapen och ammunition. Överbefälhavarens förslag har lagts fram efter en utredning som han på uppdrag av Kungl. Maj:t har verkställt i samråd med fortifikationsförvaltningen och rikspolisstyrelsen. De åtgärder som skall vidtas är bl. a. tillverkning av nya betongkassuner, förstärkningsanordningar i befintliga förråd, anordnande av larmsignaler vid vissa militära förråd och tillverkning av nya vapenkistor. Överbefälhavarens förslag omfattar också vissa åtgärder för säkrare förvaring av vapen och ammunition som har lånats ut till frivilligorganisationer och skytteföreningar.

3. *Polismännens skyddsutrustning.* Rikspolisstyrelsens utprovning av skyddsutrustning för polispersonal har bedrivits med stor skyndsamhet och är i stort sett slutförd. 500 skottsäkra västar har redan levererats till polisdistrikten och det första behovet av skyddsutrustning är därmed tillgodosett. Under våren 1968 kommer polisdistrikten också att förses med ett antal skottsäkra halsskydd och huvudskydd. Under våren kommer också varje polis-

man att utrustas med fårgasutrustning av typen »fickspray». Av de medel som riksdagen har anvisat under den lokala polisorganisationens utrustningsanslag är över 1 milj. kr. avsedda för anskaffning av skyddsutrustning till polismän.

4. *Demonstrationerna.* Det är ytterst angeläget att störningar av det slag som herr Nilsson åsyftar hindras och att eventuella fridstörare och anstiftare av sådana störningar grips och lagförs. De personer som ytterst bär ansvaret för olagliga demonstrationer av detta slag framträder sällan, och polisutredningarna blir därför vanligen både tidsödande och besvärliga. Beträffande händelserna i samband med den olagliga demonstrationen den 20 december förra året kan jag nämna att polisen omhändertog sammanlagt 40 personer för olika brott. 17 av dessa personer har nu åtalats för uppvigling, våld mot tjänsteman, våldsamt motstånd eller ohörsamhet mot ordningsmakten samt anordnande av olaga allmän sammankomst. Med anledning av händelsen den 4 januari i år, som ägde rum utanför kanslihuset, har ett omfattande utredningsarbete ägt rum, vilket tyvärr inte lett till något resultat. Vid händelsen den 29 mars 1968, som ägde rum i samband med det internationella valutamötet på Foresta, omhändertogs sammanlagt 7 personer som misstänkta för bl. a. våld mot tjänsteman och ohörsamhet mot ordningsmakten. Utredningen har ännu ej slutförts.

5. *Utbyggnad av polisorganisationen.* Omorganisationen av polisväsendet i samband med dess förstatisering den 1 januari 1965 och tiden därefter har inneburit en kraftig rationalisering av polisverksamheten och en förstärkning av de personella resurserna. Riksdagen har för nästa budgetår anvisat medel för inrättande av 450 nya tjänster, varav 350 polismanstjänster. De medel som riksdagen har anvisat till polisväsendet för nästa budgetår möjliggör vidare en

Ang. åtgärder till förhindrande av gatukravaller och till bekämpande av brottsligheten, m. m.

fortsatt teknisk upprustning och rationalisering av polisverksamheten. En rad administrativa rutiner och vissa rutiner för utredningsverksamheten ses också över. Den vidgade användningen av ordnings- och parkeringsbotssystemen som avses börja den 1 juli 1968 kommer att medföra en betydande arbetsbesparing inom rättsväsendet. En översyn av polisdistriktens organisation pågår i avsikt att undersöka möjligheterna att skapa slagkraftigare distrikt. Den utbildningsreform som genomfördes den 1 juli 1967 kommer att ge bättre utbildade och därmed också mer effektiva polismän. Rekryteringsunderlaget är såväl kvantitativt som kvalitativt betydligt bättre än på många år. Jag vill emellertid framhålla att det rationaliseringsarbete som pågår inom polisen inte ger utslag omgående utan först på något längre sikt.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för att han har besvarat interpellationen. Statsrådet tyckte kanske att det var väldigt många frågor som jag ställde. Saken var bara den att jag i början av året följde upp de svar som jag hade fått ett år tidigare. Då ville jag i någon mån veta hur det har gått med dessa frågor. Det var därför jag inledde fyra av mina frågor med orden »När kan det förväntas...» Jag ansåg att jag möjligen hade några skäl för det. Frågan är ju ytterligt aktuell. Den togs upp partiellt av herr Åkerlund i vad gällde Lidingökravallerna. Den tas upp i andra kamraren i en interpellation av herr Hedlund, och över huvud taget är intresset för dessa frågor mycket stort.

Det är således inte förvånansvärt att jag velat följa upp frågan. Jag fick emellertid den tröstegrunden att anledningen till att det dröjt med svaret inte var att statsrådet inte var intresserad av

frågan utan att han hade haft så mycket att göra med propositioner. När statsrådet Kling talar om dessa frågor så måste jag tro på hans absolut hundra procentiga goda vilja att åstadkomma det mesta möjliga. Det har gjort att jag haft svårt att göra några otåliga anmärkningar. Jag vill emellertid inte underlåta att säga att jag undrar om det inte är viktigare att se till att de lagar och förordningar vi har upprätthålles än att vi får så mycket nya lagar som möjligt.

Jag har en känsla av att den frågan låter sig diskuteras, kanske dock inte i detta sammanhang, lika litet som jag i detta sammanhang vill diskutera den anhopning av kungl. propositioner som kom oss till handa för några veckor sedan och som var ett övermått av arbetspensum i slutet av en riksdag. Jag hade en känsla av att man ville lägga fram dessa propositioner — jag syftar därvid icke speciellt på justitiedepartementet — i år, ty man vet inte om det blir möjligt ett annat år.

Jag är tacksam för det svar jag fått i fråga om de olika punkterna.

Jag vill emellertid göra några små randanmärkningar. Det gäller i första hand vapenförordningen. Man höll ju på med denna sak redan 1967 när jag frågade förra gången, och man har ännu inte kommit fram till något resultat. Emellertid kan vi kanske hoppas att få förordningen utfärdad någon gång i sommar eller i höst. I vilket fall som helst hinner man inte underställa riksdagen detta förslag i vår. Det framgår ju av svaret. Jag ansåg att frågan var rätt betydelsefull.

I fråga om de militära förråden anmodades ÖB i februari i fjol att göra upp ett förslag. Detta kom så småningom på höstsidan. Vi har ju också fått proposition i ärendet i år. Även på den punkten är vi långt ifrån färdiga ännu, och jag har en känsla av att detta är ett osäkerhetsmoment, i den mån vapenupplagen på många håll inte har hunnit

Ang. åtgärder till förhindrande av gatukravaller och till bekämpande av brottsligheten, m. m.

göras säkrare. Jag skall bli mycket glad den dag jag är viss om att detta har retts upp.

I fråga om polismännens skyddsutrustning konstaterar statsrådet att polisstyrelsens utprovning har bedrivits med stor skyndsamhet och att den i stort sett är slutförd. Men jag såg ett uttalande av en polisman i Polistidningen. Han sade ungefär att den modell som då prövades och som han trodde skulle bli stadfäst — möjligen är det den tyska modellen, jag vet inte, jag bara såg uppgiften i Polistidningen — var så tung att den kanske inte kommer till användning i så stor utsträckning. Under sådana förhållanden fanns kanske en god vilja, men det var nog inte riktigt bra ändå. Vi får se. Vi får hoppas att förhållandena blir lugnare, att det skjuts mindre på poliserna och att poliserna i den mån de blir beskjutna kommer att bära dessa västar så att de kan känna sig litet tryggare. Det låg dock en stor realitet i vad jag påpekade i interpellationen förra året, nämligen att under en i interpellationen angiven tid hade på två dagar under ett och ett halvt års tid tre poliser misshandlats. Jag tycker att det var i överkant. Även om det som regel inte var fråga om beskjutning utan mycket mildare saker — det har jag klart för mig — är jag glad om det kan vidtagas åtgärder så att de människor som utför detta otacksamma arbete skall kunna känna lite större trygghet. Vi skulle därigenom också kunna få ett effektivare skydd för den rättsordning som är så viktig för oss.

Beträffande demonstrationerna vill jag framhålla att det är alldeles riktigt som statsrådet anför, att anstiftarna inte uppger sina namn. De är svåra att uppspåra. När en polisstyrka motsvarande ungefär ett polisdistrikt i Stockholm för närvarande är engagerad för bevakning mot de lymlar som gör angrepp på utländska beskickningar i denna stad och när man även i övrigt faktiskt måste räkna med att polisen blir använd på

ett ofta ineffektivt sätt, tycker man att det skulle vara väldigt bra om förhållandena kunde förbättras. Av statsrådets svar får jag den uppfattningen att han tycker på samma sätt. Då är vi sams på den punkten, men därför blir inte förhållandena bättre. Det förstår jag.

Jag konstaterar att polismyndigheterna i Stockholm slår fast att det verkar som om en stor förändring har skett i fråga om dessa demonstrationer. Myndigheterna utgår ifrån att Hötorgsintermezzot sommaren 1965 utgjorde en vändpunkt. År 1963 anordnades nio demonstrationer och år 1964 sex stycken, men år 1965 var antalet 75, och år 1966 var det 66. Under år 1967 fram till den 15 oktober hade 95 demonstrationer organiserats.

Polismästare Luning var i våras i Uppsala och höll ett föredrag på Juridiska föreningen. Han konstaterade då att polisen hade klart för sig att kravall ungdom och demonstranter mobiliserades från grannkommunerna. Inte minst Uppsala fick bidraga, så att det fanns tillräckligt med kamplysten ungdom när demonstranterna ville ventilera sina komplex. Jag har en känsla av att detta elände på något sätt borde kunna muddras upp.

Jag har även fäst mig vid ett par uttalanden som gjorts, det ena av ordföranden i Socialistiska förbundet, herr Christer Hogstedt. Jag vet inte om äran är för stor, om han blir nämnd i denna kammare. Han tyckte emellertid att det var en glädjande utveckling att polisen var tvungen att utfärda belägringstillstånd utanför sammanträdeslokalerna i Lidingö. Han konstaterade vidare att det var väldigt bra att polisen på det viset fick en extra sysselsättning.

Jag konstaterar också att föreningar sådana som Verdandi i Uppsala och Liberala studentklubben har uttalat sin förståelse för de människor som kastar ägg på representanter för främmande länder. Jag måste framhålla att polisen

Ang. åtgärder till förhindrande av gatukravaller och till bekämpande av brottsligheten, m. m.

har annat att syssla med. Under år 1966 hade polisen i hela landet 2 000 000 övertidstimmar och under år 1967 var det 2 400 000. I Stockholm hade polisen under år 1966 sammanlagt 389 000 övertidstimmar och under år 1967 blev det 344 000 övertidstimmar. Det är dyrbara timmar.

Vad gäller den sista punkt som jag frågade om, nämligen möjligheterna att få en annan målsättning och en starkare uppföljning av strävandena härför, framhöll statsrådet att han hade vidtagit en hel del åtgärder som han tyckte var bra. Även jag tror att de är bra. Statsrådet anförde att han trodde att dessa åtgärder skulle verka långsamt och säkert, så att förhållandena skulle bli bättre. Jag har en känsla av att här går det inte att arbeta långsamt och säkert. Här måste det annat till. I detta samhälle är dock frågor om lag och ordning någonting elementärt och väsentligt.

På några år har antalet rånöverfall i Stockholm fyrdubblats, de grova brotten har tilltagit mer och mer, och man vet att de mindre grova våldsbrotten inte polisanmäls på samma sätt som exempelvis egendomsbrotten. De flesta människor anmäler egendomsbrott därför att de har försäkringar och annars inte får någon ersättning, men de vet lika bra som statsrådet och jag att de i fyra femtedelar av fallen är rättslösa. Försäkringarna har ju inte med rättsväsendet att göra, och rättsskydd från samhället saknas i fyra fall av fem. Det finns inga försäkringar mot våldsbrott, och när man inte kan räkna med att polisen klarar upp sådana brott, så blir de i stor utsträckning icke anmälda, om de är av lindrigare beskaffenhet. Är de däremot svåra och kanske faller under allmänt åtal, blir de emellertid rapporterade. Därför har vi så stora siffror för de svåra våldsbrotten, medan siffrorna i fråga om de mindre svåra är tilltagna i underkant. Jag skall inte trötta med statistik, men siffrorna för

de mindre svåra våldsbrotten är naturligtvis i och för sig också stora. Kvar står emellertid att det inte lönar sig att anmäla smärre våldsbrott, eftersom polisen inte hinner med!

Herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Ferdinand Nilsson att jag är helt överens med honom om att det är lika viktigt att se till att gällande lag åtlyds som att stifta ny lag. Jag tror inte att vi behöver ha några delade meningar om den saken.

Herr Ferdinand Nilsson ställde en direkt fråga beträffande den skyddsutrustning som rikspolisstyrelsen har kommit fram till. Den innebär en klar förbättring i förhållande till den tunga tyska modellen. Den utrustning rikspolisstyrelsen bestämt sig för är säkrare och lättare, och jag tror att den kommer att bli till nytta.

Vad gäller demonstrationerna är det alldeles givet att de tilltag som nu har blivit så moderna måste vi försöka förebygga på olika sätt. Inom rikspolisstyrelsen finns numera en särskild arbetsgrupp som har till uppdrag att närmare studera de problem som polisen ställs inför och lägga fram förslag till åtgärder i syfte att med minsta möjliga våld effektivt upprätthålla ordning och säkerhet i samband med demonstrationer. Jag vill i det sammanhanget understryka att mera allvarliga kravaller i samband med demonstrationer hittills har kunnat undvikas genom polisens fasta uppträdande. Det har präglats av lugn och vilja att inte tillgripa hårdare metoder än som varit absolut nödvändiga för att fullgöra skyldigheten att upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för den deklaration han har

Ang. åtgärder till förhindrande av gatukravaller och till bekämpande av brottsligheten, m. m.

avgivit. Jag finner att han med lugn förfröstan ser framtiden an. Den statistik som jag hänvisat till, enligt vilken brottsfallen ökat från 200 000 år 1954 till 437 000 år 1967, visar dock att det skall mycket mod till för att känna förfröstan.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående anslag till fortsatt utredning om riksdagens lokalfrågor.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet motionen nr 940.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 83—87, bevillningsutskottets betänkande nr 39, bankoutskottets utlåtanden nr 28, 30 och 31, första lagutskottets utlåtanden nr 26—29, tredje lagutskottets utlåtande nr 40, jordbruksutskottets utlåtande nr 23 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 31—33.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 126, med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 941, av herr *Carlsson, Eric*,

nr 942, av herr *Hansson*,

nr 943, av herrar *Holmberg* och *Bengtson*, samt

nr 944, av herr *Sundin*,

i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 78, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation;

nr 945, av herr *Eskilsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 83, angående teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.;

nr 946, av herr *Nyman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 83, angående teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.;

nr 947, av herr *Wallmark* och fröken *Stenberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 83, angående teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m.;

nr 948, av herrar *Eskilsson* och *Sveningsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 88, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 949, av herr *Åkerlund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 88, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 950, av herrar *Ernulf* och *Skårman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 89, med förslag till lag om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut, m. m.;

nr 951, av herrar *Sveningsson* och *Kaijser*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 89, med förslag till lag om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut, m. m.;

nr 952, av herrar *Bengtson* och *Dahlén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 93, med förslag till lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970—1974 till försäkringen för tilläggspension;

nr 953, av herr *Holmberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 93, med förslag till lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970—1974 till försäkringen för tilläggspension;

Meddelande ang. enkla frågor

nr 954, av herr *Nilsson, Ferdinand*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 93, med förslag till lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970—1974 till försäkringen för tilläggspension;

nr 955, av herrar *Ottosson och Kaijser*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 94, med förslag till lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256), m. m.;

nr 956, av herr *Werner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 98, med förslag till lag om upphävande av förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet, m. m.;

nr 957, av herr *Skårman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 103, angående effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.;

nr 958, av herr *Åkesson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 103, angående effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.;

nr 959, av herr *Ernulf* och fru *Segerstedt Wiberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 117, med förslag till lag angående ändring i lagen den 9 april 1965 (nr 94) om polisregister m. m.;

nr 960, av herr *Gustafsson, Nils-Eric, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 118, angående uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm;

nr 961, av herr *Holmberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 118, angående uppförande av förvaltningsbyggnad i kvarteret Garnisonen i Stockholm; ävensom

nr 962, av herr *Tistad m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr

119, med förslag om viss kreditgaranti åt svensk varvsindustri.

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla frågor framställdes, nämligen

den 29 april

av herr *Eriksson, Karl-Erik*, (fp) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: »Kommer Statsrådet att ställa medel till förfogande för en snabb upprustning av det vägnät som beröres av person- och styckegodstrafiknedläggningen på järnvägslinjen Lesjöfors—Mora?»; ävensom

den 2 maj

av herr *Kaijser* (h) till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet: »Vill Statsrådet lämna en redogörelse för hur kostnaderna för läkemedelsförmånen synes utveckla sig efter den från och med innevarande års ingång genomförda reformen?»; samt

av herr *Kaijser* (h) till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet: »Avser regeringen att låta riksdagen taga ställning till den omorganisation av universitetsstudierna som skall bygga på den av universitetskanslersämbetets arbetsgrupp för fasta studiegångar m. m. framlagda utredningen?»;»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.57.

In fidem

Bengt Lambe

/Solveig Gemert

Fredagen den 3 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 24 nästlidne april.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet den 7—den 10 maj 1968 för deltagande i Europarådets session i Strasbourg.

Stockholm den 2 maj 1968.

Kaj Björk

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 181, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till bevillningsutskottet.

Ang. oljetransporter på Östersjön, m. m.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet LUNDKVIST, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Ahlmarks* (fp) interpellation angående oljetransporter på Östersjön, m. m., erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Ahlmark har frågat jordbruksministern vilken mening denne har om det katastrofhot mot Östersjön och dess kuster som ett haveri med en jättetanker för olja innebär och vilken organisation som finns och som

behövs för att bemästra skadorna vid ett sådant haveri. Herr Ahlmark har vidare frågat jordbruksministern om Sverige f. n. kan godta att en oljetanker på över 100 000 ton angör en svensk hamn vid Östersjön och om den svenska regeringen kommer att ta initiativ till överläggningar mellan de länder som gränsar till Östersjön om gemensamma bestämmelser för oljetransporter över detta hav och en gemensam katastroforganisation i händelse av haveri. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Riskerna för oljeskador till följd av fartygsförlisning har kommit att i hög grad uppmärksammas under de senaste åren. Flera initiativ har tagits i syfte att öka säkerheten mot sådana skador.

Sverige tar aktiv del i internationellt samarbete med sikte på att bekämpa oljefaran. Inom den till FN knutna mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen övervägs f. n. internationella överenskommelser med syfte att skapa ökad säkerhet mot oljeutflöde i samband med fartygsolyckor, bättre möjligheter att ingripa när olycka skett och enhetliga regler om ansvaret för inträffade olyckor. Överläggningar mellan länderna kring Nordsjön som pågått under ungefär ett år väntas inom kort leda till en överenskommelse om bekämpning av olja som har kommit lös till sjöss. När en sådan överenskommelse träffats kan frågan om en motsvarande överenskommelse också mellan länder kring Östersjön aktualiseras.

Organisationen här i landet för ingripanden mot oljeskador har sin tyngdpunkt i länsstyrelserna. Den prövades med framgång vid ingripanden sommaren 1967 och har sedan dess ytterligare byggts ut. Befintliga beredskapsplaner är föremål för kontinuerlig översyn. Inom kommunikationsdepartementet föl-

Ang. oljetransporter på Östersjön, m. m.

jer man uppmärksamta den fortsatta planläggningen. Under vintern har man inom departementet kartlagt centrala myndigheters och vissa andra organs befattning med oljeskyddet och av förekomsten av lager av vissa bekämpningsmedel mot olja. En skrivelse har i dagarna gått ut till länsstyrelserna med uppgift härom. I samma skrivelse har länsstyrelserna uppmanats att hålla departementet direkt informerat om sin oljeskyddsberedskap, bl. a. genom att sända in sina beredningsplaner.

Vissa frågor återstår emellertid att lösa innan beredskapsorganisationen kan slutligen bestämmas och ges fastare former, bl. a. samordningsfrågor som aktualiserats av nya erfarenheter om oljebekämpning till sjöss. Dessa frågor utreds f. n. av räddningstjänstutredningen enligt tilläggsdirektiv som lämnades vid årsskiftet. Kommande internationella överenskommelser kan aktualisera ytterligare samordningsfrågor.

Det är emellertid inte tillräckligt att vi förbättrar beredskapen mot skador till följd av förlisningar. I första hand måste åtgärder vidtas för att förebygga fartygsolyckor. Interpellanten synes vara inne på tanken att man skulle införa någon form av förbud mot att angöra svensk hamn med fartyg över en viss storleksgräns. Även bortsett från att en sådan gränsdragning alltid måste bli godtycklig torde det vara uppenbart att det är andra vägar man måste gå för att nå det syfte som eftersträvas, nämligen en såvitt möjligt riskfri transport till sjöss av all last som fraktas denna väg. Åtgärder i detta syfte är t. ex. en förbättrad sjömätning, fördjupning och breddning av farleder samt trafikreglering och trafikledning. Härvid måste emellertid en avvägning ske mellan å ena sidan bl. a. kostnaderna för samhälleliga åtgärder av det här slaget — kostnader som med hänsyn till de särskilda säkerhetskrav som måste ställas i det här sammanhanget kan bli avsevärda — och å andra sidan intresset från allmän synpunkt av trafiken. I fråga om trafik-

reglering och trafikledning i och i anslutning till Östersjön måste en utgångspunkt vara att enligt folkrätten varje sjöfarande i princip har rätt till fri passage till detta hav. I denna liksom i andra frågor som gäller regleringar och ingripanden mot den fria sjöfarten måste man slutligen bygga på globala lösningar. Jag följer uppmärksamta förhållandena på detta område och kommer att vidta alla de åtgärder som utvecklingen mot större fartygstyper motiverar.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Östersjön kan redan nästa år utsättas för ett nytt, väldigt hot mot sitt vatten, växt- och djurliv och sina stränder. Nynäsbolaget planerar att i detta innanhav föra in en jättetanker på 135 000 ton. Den skall frakta olja från Mellersta östern och Sydamerika till Nynäshamn och den svenska ostkusten. Och i Finland är ett par nästan lika stora fartyg beställda.

Det finns de som säger att den här utvecklingen är oundviklig. Transportfartygen blir allt större, oljetankerna blir allt längre och djupare. I dag planerar man t. o. m. för fartyg på över 300 000 ton. Frakterna blir billigare på det viset, det pressar priserna och kommer slutligen konsumenterna till godo. Varför skulle Östersjön här undantas? Varför rida spärr mot den tekniska utvecklingen?

Jag tror inte att kommunikationsministern resonerar så ensidigt, och jag tackar honom för svaret på min interpellation. Men jag måste säga att det finns föga i svaret som belyser hur regeringen ser på jättetankbåtarna och de risker för Östersjön som de kan leda till.

Det är ju ändå så att vi nu alltmer inser att den tekniska utvecklingen inte får ske till priset av miljöförstöring i stor skala. Vattnet, luften, naturen omkring oss är värden som man alltid er-

känt men tidigare sällan värderat och vägt mot andra värden. Utveckling — det är inte bara större båtar, snabbare flygplan, mer effektiva fabriker och billigare bränslen för värme och energi. Utveckling — det är också att bevara vattendragen rena och luften inte alltför smutsig att inandas. Ibland kan de båda utvecklingslinjerna skära varandra — man tvingas till en avvägning eller till att säga att det ena önskemålet väger mycket tyngre än det andra.

Jättelika oljetankers i Östersjön är en sådan fråga. Jag tvivlar inte på att dessa fartyg på flera sätt blir mer ekonomiska är mindre båtar. Jag tror inte att riskerna att de går på grund eller kolliderar eller bryts sönder är så stora att katastrofen är oundviklig om de tillåts komma in i Östersjön. Jag tror säkert man kan göra mycket för att minska riskerna och öka säkerheten.

Men frågan är om det räcker. Den 18 mars förra året bestämde sig en befälhavare på ett stort tankfartyg att tjäna en halvtimme på att gå öster i stället för väster om Scillyöarna. Det var god sikt och hyggligt väder i övrigt. Båten hette Torrey Canyon, och vi vet vad som hände. Den gick på grund, nära 100 000 ton olja kom lös. England improviserade väldiga räddningsinsatser för enorma kostnader, mycket av oljan brändes upp — men många mil av Cornwalls stränder skadades allvarligt. Badorter och fiske hotades med stora förluster. De kemikalier som användes för att bekämpa oljan har troligen lett till skador på vattnet och växtligheten i de områdena.

Det svenska fartyg som nästa år skall komma in i Östersjön är större än Torrey Canyon. Det är nära 17 meter djupt och kan i dag inte passera Bälten. Med nya mätningar och utprickningar där och i Östersjön kan man kanske skapa en tungtrafikkorridor som gör det möjligt för den här båten att nå Nynäshamn. Men frågan är fortfarande: Är detta rimligt? Bör Östersjöns länder tillåta jättetankers i detta hav?

Ang. oljetransporter på Östersjön, m. m.

Det är klart att statsrådet Lundkvist har rätt när han säger att »i första hand måste åtgärder vidtas för att förebygga fartygsolyckor». Det är sant i och för sig — men det går förbi huvudfrågan. Även om risken att en jättetanker går under i Östersjön inte är mycket stor så finns risken där. Vi kan aldrig helt gardera oss mot den. Ett misstag kan göras i navigeringen, ett instrument kan gå sönder och visa fel, en missuppfattning kan ske mellan två mötande båtar, en befälhavare kan som på Torrey Canyon söka vinna några få minuter med en ökad risk, den mänskliga faktorn kommer vi aldrig ifrån — och katastrofen kan vara där. Räcker det då att säga, eller att underförstå, att risken för en olycka är så liten att vi därför kan ta den?

Jag anser inte det. Ty om en katastrof inträffar kan konsekvenserna bli förödande. Vi vet visserligen inte vad som skulle hända om en jättetanker med full last skulle haverera i Östersjön. Det beror, som jag säger i interpellationen, på vädret, vindriktningen, platsen för haveriet, hur stor del av båten som bryts sönder, den organisation som finns för att ingripa vid oljekatastrofer och samarbetet mellan de länder som ligger vid Östersjön. Men man kan mycket lätt tänka sig att en sådan olycka innebär nedsmutsning av större delen av Sveriges södra skärgård inklusive Stockholms skärgård. Vädret kan vara så hårt att man med nuvarande metoder inte kan förhindra dessa väldiga kvantiteter olja att driva in mot land. Många år efter att en sådan olycka inträffat kan Östersjöns vatten och stränder vara allvarligt och kanske ohjälpligt skadade.

Jag frågade i interpellationen hur regeringens ser på risken för en sådan katastrof och konsekvenserna av den. Något svar på den punkten ger inte kommunikationsministern. Och mina tre övriga frågor besvaras så kortfattat och delvis så undvikande att jag vill skissera ett program i fyra punkter. De in-

Ang. oljetransporter på Östersjön, m. m. nebar främst preciseringar av frågorna i interpellationen, och jag vore tacksam om herr Lundkvist ville kommentera de förslagen.

1. Den svenska regeringen bör genast ta ett initiativ till en konferens mellan de nationer som gränsar till Östersjön för att diskutera bestämmelserna för och konsekvenserna av de jättetankfartyg för Östersjön som är beställda. Det finns inte anledning — och framför allt inte tid — att, som kommunikationsministern vill, avvakta en överenskommelse mellan Nordsjöländerna innan man aktualiserar frågan för östersjönationerna. Åtgärden bör vidtas omedelbart.

Jag vill fråga kommunikationsministern: Vill den svenska regeringen ta ett sådant initiativ?

2. En målsättning för en sådan konferens måste vara att gemensamt bygga upp en katastroforganisation för haveri med oljetankers i Östersjön. Vad som här fordras är troligen mycket stora insatser, och kostnadsproblemen blir mycket svåra att lösa. Statsrådet Lundkvist beskriver den organisation mot oljeskador som har sin tyngdpunkt i de svenska länsstyrelserna. Det går åter förbi huvudfrågan: en katastrof med en jättetanker blir troligen så omfattande och dyrbar att bekämpa konsekvenserna av, att den inte kan klaras upp av en kommun, en länsstyrelse eller ens en nation. Bara i samverkan mellan många berörda länder och bara om man utnyttjar teknikens och forskningens nya möjligheter kan man, kanske, i framtiden bygga upp en organisation som kan radikalt begränsa skadorna vid ett eventuellt haveri med en oljetanker.

Min andra fråga till kommunikationsministern blir: Är den svenska regeringen beredd att vid en sådan östersjökonferens föra fram tanken på en gemensam, mellanstatlig organisation som är inriktad på att bekämpa de väldiga kvantiteter olja som kan komma lös om en jättetanker går under i Östersjön?

3. Vid samma konferens bör en mål-

sättning vara att *innan* en effektiv katastroforganisation hunnit byggas upp inte tillåta jättetankbåtar över en viss storlek att angöra hamn vid Östersjön. Alla fartyg har visserligen rätt till passage genom Bälten och Öresund. Men däremot bör det vara möjligt för de olika länderna att nu inte tillåta vissa typer av fartyg att angöra vissa kuster och hamnar därför att miljöriskerna är för stora.

Statsrådet Lundkvist säger att en gränsdragning blir »godtycklig». Det medger jag gärna — skall gränsen gå vid 100 000 ton, 70 000 ton eller 150 000 ton? Men det är nog ofrånkomligt att man någonstans sätter en gräns, eftersom ett totalhaveri med fartyg över en viss storlek skulle vara så fruktansvärt att det inte kan tillåtas så länge som en effektiv katastroforganisation saknas.

Min tredje fråga till herr Lundkvist blir därför: Är den svenska regeringen helt ovillig att överväga ett förbud mot jättetankers för olja i Östersjön så länge som en effektiv katastroforganisation inte existerar?

4. Mycket talar för att det kan ta lång tid innan en överenskommelse nås mellan alla eller de flesta östersjöländerna. Det är också troligt att det tar några år att bygga upp en organisation som effektivt kan ingripa vid haveri med en jättetanker. Under den tiden gäller det, enligt min mening, att genom förhandlingar både med enskilda företag i Sverige och med andra länders myndigheter få ett uppskov med trafik av jättetankbåtar i Östersjön. Regeringen bör därför omgående ta upp resonemang *dels* med Nynäs-petroleum och Johnson-koncernen om det fartyg man där har beställt, *dels* med den finska regeringen för att uppskjuta leveransen av de jättetankers man där planerar för.

Min sista fråga till kommunikationsministern blir alltså: Är Ni villig att börja föra resonemang både med de svenska företag som är främst berörda och med den finska regeringen för att

nå ett uppskov med leveranserna av de jättetankers som är beställda?

Herr talman! Mina fyra frågor till statsrådet Lundkvist överensstämmer i hög grad med de frågor som ställts i min interpellation. Eftersom det svar jag fick var ganska allmänt hållet, har jag velat fästa uppmärksamheten på några av de problem som vi nu måste lösa. Jag hoppas att kommunikationsministern i sina svar skall visa att han är medveten om de väldiga nya hot mot Östersjön som vi står inför.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag är naturligtvis — som jag redan har sagt i mitt svar — väl medveten om de risker som är förknipade med de större fartyg vilka kommer in i våra farvatten i de sammanhang som interpellanten här har berört. Men jag delar den uppfattning som interpellanten gav uttryck åt i sin interpellation, att det vore i och för sig beklagligt om de svenska myndigheterna skulle tvingas tillgripa förbud. Det är självklart att man bör undersöka på vilket sätt man på andra vägar kan skapa den säkerhet som vi vill ha mot riskerna i detta avseende.

Vi stöter naturligtvis i dessa sammanhang på besvärliga internationella rättsproblem men självfallet också på svårösta internationella frågor av praktisk natur. Jag vågar nog påstå att Sverige i dessa sammanhang har spelat en mycket aktiv roll. Jag kan väl som svar på en av herr Ahlmarks frågor säga att vi har tagit initiativ, att vi sonderar terrängen för ytterligare överläggningar med östersjöstaterna och att vi är beredda att fortlöpande ta alla nödvändiga initiativ för att få till stånd sådana överläggningar som i mesta möjliga mån skall kunna garantera förutsättningarna för att träffa sådana överenskommelser som vi alla är intresserade av i dessa avseenden.

Inom sjöfartsverket pågår för närvarande undersökningar rörande förut-

Ang. oljetransporter på Östersjön, m. m. sättningarna att anordna en farled för mycket djupgående fartyg från Skagerack till Östersjön. I en nyligen levererad promemoria har man redogjort för de problem som möter och för hur sjöfartsverket avser att tackla dessa problem i samarbete med andra länders sjöfartsmyndigheter. Man avser att återkomma sedan underlag för ekonomiska överväganden har blivit tillgängligt.

Frågan om hur stora fartyg det är som skall kunna tas in i Östersjön och föras fram till svensk hamn kommer sålunda att avgöras av bl. a. i vilken mån de krav på säkerhet som måste ställas och de åtgärder i detta sammanhang som måste vidtas kan bedömas vara ur samhällsekonomisk synpunkt försvarbara. Här måste självfallet sådana risker som interpellanten har framhållit också vägas in i bilden.

Här kommer också de intressanta answers- och ersättningsfrågorna in i bilden för den händelse att någonting skulle inträffa. Lösningen av dessa problem kan naturligtvis också i betydande grad komma att påverka vilken typ av fartyg det kan bli fråga om som kommer att få anlöpa våra hamnar.

Herr Ahlmark ställde frågan om jag var beredd att, om det skulle visa sig att det inte kan skapas sådana föreskrifter som vi båda är intresserade av, ändå försöka genom internationella överenskommelser åstadkomma ett förbud. Jag misstänker att herr Ahlmark är överens med mig om att det här gäller ganska besvärliga internationella frågor inte minst rättsligt sett, därför att det ju finns frågor som vi inte kan besluta i på det sättet att vi tar över vad som är folkrättsliga principer, utan vi är i detta sammanhang hänvisade till att lösa dessa problem förhandlingsvägen. Jag vill för min del säga att det naturligtvis inte förefaller så välbetänkt att för närvarande försöka dra en godtycklig gräns vid en viss tonnagestorlek utan att ha tillgång till ett bättre underlag för bedömningarna än vi nu har. Jag tror att ett mera reellt underlag kommer att va-

Ang. oljetransporter på Östersjön, m. m.

ra avgörande för hur stora fartygstyper som skall kunna föras in i Östersjön. Jag förutsätter att det arbete som pågår inom sjöfartsverket kommer att klarlägga säkerhetsrisken, de anspråk på åtgärder och insatser som måste vidtagas och kostnaderna för sådana åtgärder. Och när man har detta underlag får man närmare bedöma var man eventuellt skall behöva ingripa och med vilka nya slags åtgärder. Det är något som jag tycker att vi borde kunna vara överens om.

Herr Ahlmark har målat upp de väldiga konsekvenser som vi skulle få om ett fartyg på över 100 000 ton med oljelast skulle förlisa, och jag delar självklart hans uppfattning att det skulle bli allvarliga konsekvenser. Men det är klart att om vi drar en gräns vid 100 000 ton och ett fartyg som har ett tonnage på 95 000 ton förliser, så är ju i och för sig katastrofen i stort sett densamma.

Därför anser jag nog att det båtar föga att diskutera de här frågorna med utgångspunkt från hur stor mängd olja som transporteras i fartygen. Det är riktigare att diskutera dem med utgångspunkt från vilka säkerhetsåtgärder och säkerhetsmarginaler vi måste ha för att över huvud taget få föra in fartyg av en viss typ. Sedan får naturligtvis de ställningstaganden som i det sammanhanget kommer att tas, de åtgärder som kommer att vidtas för att åstadkomma farleder och annat, i realiteten bestämma hur stora båtar som kommer att kunna gå in i våra hamnar.

Jag kan försäkra herr Ahlmark att vi från regeringens sida — väl medvetna om hur allvarliga problem detta i och för sig måste anses vara — kommer att följa utvecklingen med stor uppmärksamhet. Vi kommer att ta del av sjöfartsverkets yttranden, vi kommer att bedöma de kostnadsförslag detta lägger fram för de eventuella åtgärder som kan behöva vidtagas, vi kommer att ta de initiativ och göra de sonderingar i förhållande till övriga östersjöstater som är nödvändiga för att här så snabbt

som möjligt skall kunna träffas överenskommelser i syfte att i möjligaste mån eliminera risker för katastrofer. Detta gäller inte bara för fartyg som är över 100 000 ton utan också för sådana som är under 100 000, ty självfallet blir katastrofen i stort sett densamma.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag tycker att statsrådet Lundkvist i sitt nya inlägg var betydligt mer positiv och mer medveten om de stora faror som här aktualiserats än han var i själva interpellationssvaret. Jag delar hans uppfattning att för Östersjöns del en hel rad olösta problem kan komma att aktualiseras som ligger utanför dem som vi hittills diskuterat.

Kommer man att lyckas skapa en tillräckligt djup och bred passage genom Bälten för att möjliggöra för jättetankbåtar att passera? Den aktuella båten är ju 17 meter djup, och man kan möjligen komma ner till 18 meter. Räcker det med bara en meter vatten under kölen, eller skall man ha ytterligare ett par meter med tanke på sjöhävningen?

Hur blir det med minriskerna? Många experter anser ju att det finns kvarliggande minor från andra världskriget vilka kan bringas att detonera om de passeras av en båt som når nästan ända ner till botten och alltså kommer i mycket nära kontakt med en mina.

Måste man inte införa lotsplikt för vissa leder och för vissa områden? Måste inte lotsen få en starkare ställning än han har i dag då hans råd kan nonchaleras av befälhavaren?

Man kan fråga sig om inte 1857 års konvention om fri passage i Bälten och i Öresund är en smula föråldrad vad beträffar punkten att man inte skall ha lotsplikt.

Måste inte världens sjöfartsnationer skapa en specialkonvention för jättetankfartyg med regler för navigering, varning och annat?

Kan vi i framtiden verkligen godta de begränsningar som finns för ett land, som vill öka sin säkerhet mot oljekatastrofer, men inte har rätt att utfärda bestämmelser om transporter på internationellt vatten just utanför territorialvattnet?

Det är alltså en rad problem som här kommer att aktualiseras, och jag hoppas att herr Lundkvist är medveten om åtskilliga av dem.

Jag fattar hans svar på min första fråga om en östersjökonferens så att man kommer att ta initiativ till en sådan och kommer att göra det snart. Detta är viktigt, ty båten levereras ju redan nästa år. Och det kan ta en tid innan konferensen leder till något resultat. Jag hoppas därför att initiativ från regeringens sida kommer omgående.

Statsrådet Lundkvist var särskilt utförlig rörande punkten om ett förbud. Det var inget ovillkorligt förbud eller ett permanent förbud, som jag talade om, utan ett villkorligt förbud så länge som man inte har en katastroforganisation som kan klara upp ett haveri med en jättetanker. Jag delar naturligtvis statsrådet Lundkvists mening att förbud inte är bra »i och för sig», och det står ju också i interpellationen. Herr Lundkvist säger att vi ska söka andra vägar att klara problemet. Men jag kan bara finna en enda väg att tillfredsställande lösa det här problemet från miljöpolitisk synpunkt. Det är att bygga upp en organisation mellan länderna vid Östersjön som är så effektiv att den radikalt kan begränsa skadorna vid ett haveri med en jättetanker. Jag kan inte se någon annan väg.

Vi söker olika föreskrifter, säger kommunikationsministern. Men en föreskrift kan aldrig klara konsekvenserna av ett haveri. Ett haveri kan ändå inträffa. Som vi såg i fallet Torrey Canyon var den mänskliga faktorn ganska påtaglig.

Statsrådet Lundkvist säger att folk-

Ang. oljetransporter på Östersjön, m. m.
rättsliga skäl talar mot ett förbud. Det är riktigt, folkrättsliga skäl kan åberopas vid infarterna vid Öresund och Bälten. Men jag talade om ett förbud för fartyg av en viss typ att *angöra hamn* vid Östersjön. Såvitt jag vet kan inte folkrätten åberopas i det sammanhanget, dvs. om man av miljöpolitiska skäl anser att det är för stora risker med denna fartygstyp och man därför inte vill tillåta sådan sjöfart i Östersjön.

Däremot ger jag statsrådet Lundkvist rätt i en väsentlig punkt. Om det skulle bli ett haveri med en tanker på 95 000 ton, är detta säkerligen nästan lika obehagligt som om tankern skulle vara på 113 000 ton eller liknande. Därför tror jag inte att ett förbud kan sättas så schablonartat att man fastställer gränsen vid just 70 000, 90 000, 120 000 ton eller dylikt. Men jag tror att man måste bestämma sig för att icke tillåta sådana fartyg att angöra hamn i Östersjön, vilka vid totalhaveri orsakar oljeskador som man inte kan bemästra förrän man har fått en effektiv organisation härför. Detta bör alltså vara kriteriet: kan vi klara ett haveri med en jättetanker, då skall den släppas in, kan vi inte klara ett haveri skall den inte heller få komma in i Östersjön.

Låt mig till slut, herr talman, upprepa de två frågor som jag inte fick något svar på av kommunikationsministern. Den ena frågan var: Är Sverige berett att föra fram tanken på en gemensam, mellanstatlig organisation vid en konferens mellan östersjöländerna, en organisation som är så omfattande att man kan klara konsekvenserna vid ett haveri med en jättetanker? Den andra frågan, som statsrådet Lundkvist över huvud taget inte berörde, var: Är statsrådet och regeringen villiga att börja föra resonemang både med de svenska företag som berörs och med finska regeringen för att få uppskov med leveranserna av de jättetankers som nu är beställda?

Ang. oljetransporter på Östersjön, m. m.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Beträffande den sista punkten har sjöfartsstyrelsen av naturliga skäl fortlöpande resonemang med de rederier som har intressen i det här sammanhanget. Hela den rad av frågeställningar som herr Ahlmark räknade upp i sitt andra anförande har redan uppmärksamrats av sjöfartsstyrelsen. Det har skett i styrelsens promemoria om de diskussioner som man för närvarande driver om aktuella risker och åtgärder.

Vad gäller möjligheten att åstadkomma internationellt samarbete kommer Nordsjökonferensen, sannolikt i juni månad, att nå fram till någon form av ställningstagande. Vi kommer att agera som vi har gjort hittills, både i anslutning till denna konferens och när det gäller att ta de nya initiativ som jag redan i mitt första anförande redogjorde för, nämligen att Sverige skall försöka få till stånd ännu mer vittomfattande överenskommelser östersjöländerna emellan. I det sammanhanget får man naturligtvis också pröva om man kan komma överens om någon form av gemensam beredskapsorganisation.

Det kan väl ändå i ärlighetens namn tilläggas — och jag tror att herr Ahlmark också är medveten om det — att det inte är så enkelt att ordna de internationella samarbetsfrågorna i sådana här sammanhang. Vi kommer även i slutomgången att stå inför frågeställningar, där man kan föreställa sig att det blir de reella möjligheterna i dagens situation med de säkerhetskrav som vi kan bedöma nödvändiga, som kommer att avgöra storleken av de båtar man kan komma att släppa in.

Herr Ahlmark säger att det då gäller att bestämma sig. Jag menar att innan man bestämmer sig skall man känna alla de reella fakta i målet som är nödvändiga. Det räcker enligt min uppfattning inte med att bara dra godtyckliga gränser, utan det gäller att ha allt underlag man behöver för att se i

vilken mån man måste tillgripa mera drastiska åtgärder eller om man kan klara sig med de åtgärder som det förefaller mig att såväl herr Ahlmark som jag trots allt är mest intresserade av för att med betryggande säkerhet kunna ta in det tonnage som vi från andra utgångspunkter kan vilja ge möjlighet att anlöpa de svenska hamnarna.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Statsrådet Lundkvist blir mer och mer positiv. Jag fattade det nu så att det kommer att bli ett initiativ till en östersjökonferens kanske redan nästa månad och att svenska regeringen därvid kommer att försöka få fram en gemensam beredskapsorganisation. Jag är glad för det. Jag hoppas att det kommer att verkställas så snabbt som möjligt.

Däremot tror jag att statsrådet Lundkvist tar fel när han säger att sjöfartsstyrelsen för resonemang med de bolag och företag som här är inblandade. Det är riktigt att det förekommer viss typ av kommunikation mellan detta verk och Nynäsbolaget. Men jag tror inte att det förekommer överläggningar i dag om uppskov med leveransen av det jättetfartyg som planerats redan för 1969. Och till 1969 kommer vi inte att ha kunnat skapa en effektiv beredskapsorganisation mot en oljekatastrof av den typ som vi här har diskuterat.

Statsrådet Lundkvist säger också att man måste ha fakta innan man bestämmer sig för ett förbud eller över huvud taget bestämmer sig. Jag är helt och hållet på samma linje. Jag har inte heller sagt att förbudet skall vara utformat på det och det viset. Men den värdering och den attityd till problemet som det här gäller är ju: Är regeringen beredd att i Östersjön släppa in jättetankbåtar, också om vi med nuvarande organisation inte kan klara ett haveri med dem? Det är problemet. Är vi beredda att låta fle-

ra år gå och låta sådana båtar gå in och utsätta Östersjön för utomordentligt stora risker, trots att vi inte har en effektiv beredskapsorganisation? Det är här inte fråga om en serie okända fakta eller en massa lagtekniska detaljer för att ge svar på den frågan. Det är fråga om värderingen: Är vi beredda att ta denna stora risk? Jag tycker inte att vi skall vara beredda att ta den risken.

Herr talman! Det är alltid mycket lätt att bagatellisera risker. Det är lätt att tro att den tekniska utvecklingen är både oundviklig och riktig och därför frestas man att inte tillräckligt påverka utvecklingen och bekämpa riskerna. Men man lurar sig lätt om man i miljöpolitiska frågor väljer de enklaste lösningarna. Det är klart att det är enklast och orsakar minst besvär på kort sikt om man helt enkelt låter dessa jättetankbåtar gå in i Östersjön, låter myndigheterna mäta ut och boja ut rännor i Östersjön och i Bälten och hoppas att det hela klarar sig utan en katastrof. Att inskrida med temporära förbud och förhandlingar om uppskov kan ofta leda till friktioner och besvär. Visst är det arbetsamt och visst kan en effektiv katastroforganisation, ständigt beredd att ingripa, bli mycket dyrbar. Men det besväret och de kostnaderna måste vi ta. Ty skulle en Torrey Canyon-katastrof inträffa i Östersjön och skulle olja av de kvantiteterna komma lös utan att man kan bekämpa den effektivt, då blir det den kostsammaste och den svåraste av alla situationer. Kanske kan följderna aldrig kompenseras för Östersjön.

Jag är medveten om det otacksamma i att varna för faror som ännu inte existerar och för en händelse som kanske aldrig inträffar men som ens förslag syftar till att förebygga. Det måste ändå ske, ty det är ofta miljöpolitikens arbetsvillkor.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag skall inte upprepa alla de åtgärder som vi har vidtagit på svensk sida och de initiativ som vi ta-

Ang. oljetransporter på Östersjön, m. m. git i internationella sammanhang för att skapa förutsättningar för ifrågavarande organisation. Jag kan dock inte underlåta att till slut säga att herr Ahlmark — mästare som han är i politikens runda ord — ändå gör sig skyldig till att här bara tala runt om hela problemet. Han frågar: Är regeringen beredd att släppa in jättetankers i Östersjön? Vad menar man med jättetankers? Det är klart att man kan tala om jättetankers när det är fråga om fem-, sexhundra tusentonnare — femhundra tusentonnare lär man väl kunna bygga — men det är en sådan precisering av diskussionen som vi måste ta ställning till från andra utgångspunkter än bara ett enkelt tyckande. Jag menar att det inte är så lätt att säga att nu är vi beredda att sätta en gräns vid exempelvis 100 000 ton. Jag vänder mig alltså i någon mån mot den godtycklighet som herr Ahlmark uppmanar oss att handla efter. Det blir andra och mera reella förutsättningar att föra in fartyg över huvud taget som avgör denna fråga. Vi kommer att följa hela denna debatt uppmärksamt och vara beredda att vidta varje åtgärd för att förhindra att vi utsätts för de onormala risker som ett mycket stort tonnage skulle kunna medföra. Att vi skulle kunna eliminera alla risker här i tillvaron tror jag inte ens herr Ahlmark vill göra gällande, ty även om vi skulle sätta en gräns vid 100 000 ton och kanske få in tankers på 95 000 ton kommer vi naturligtvis alltid att få räkna med den mänskliga faktorn. Den kan vi i princip inte eliminera. Vi kan inte klara problemet genom en godtycklig gräns, utan gränsen får sättas med hänsyn till de allmänna förutsättningar från sjösäkerhetssynpunkt som vi kan bli överens om att fastställa för sjöfarten på Östersjön. Dessutom får vi försöka att genom det internationella samarbetet och de insatser som vi kan göra nationellt värja oss mot de katastrofer som kan inträffa därför att vi inte kan eliminera den mänskliga faktorn.

Ang. bidrag till stiftelsen Skansen

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag har ju inte alls pläderat för några godtyckliga gränser. Den fråga som jag ställde och som herr Lundkvist — som den »politikens mästare» *han* är! — har besvarat med ganska runda ord är följande: Är regeringen beredd att släppa in oljetankbåtar av sådan typ och storlek att ett haveri med dem inte kan klaras med nuvarande katastroforganisation? Det är den väsentliga frågan.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Märker inte herr Ahlmark själv att om man skulle behöva fatta ett beslut i detta sammanhang tvingas man ändå precisera sig mera än herr Ahlmark gör?

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredros och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 126, med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Föredros och hänvisades

- motionen nr 941 till statsutskottet,
- motionen nr 942 till lagutskott,
- motionen nr 943 till utrikesutskottet,
- motionen nr 944 till jordbruksutskottet,
- motionerna nr 945—947 till statsutskottet,
- motionerna nr 948 och 949 till bevillningsutskottet,
- motionerna nr 950 och 951 till lagutskott,
- motionen nr 952 till bankoutskottet,
- motionerna nr 953 och 954 till lagutskott,
- motionen nr 955 till bankoutskottet,
- motionen nr 956 till lagutskott,
- motionerna nr 957 och 958 till jordbruksutskottet,

motionen nr 959 till konstitutionsutskottet samt

motionerna nr 960—962 till statsutskottet.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om uppförande och drift av en seismologisk multipelstation, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. bidrag till stiftelsen Skansen

Föredros ånyo statsutskottets utlåtande nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till stiftelsen Skansen jämte motioner.

I propositionen nr 46 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 15 mars 1968, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal mellan staten och Stockholms stad om bidrag till stiftelsen Skansen för åren 1966—1970 samt att till Bidrag till Skansen för budgetåret 1968/69 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 270 000 kronor.

Avtalet innebar, att det underskott, som uppkommit eller uppkomme i stiftelsens verksamhet vart och ett av åren 1966—1970, skulle täckas till 40 procent av staten och till 60 procent av staden. Förutom driftbidrag skulle särskilda investeringsbidrag utgå.

I de likalydande motionerna I: 608, av fru *Diesen m. fl.*, och II: 768, av herr *Björkman m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen skulle hemställa, att Kungl. Maj:t måtte upptaga överläggningar med Stockholms stad angående tillsättande av en särskild utredning rörande inriktningen av Skansens framtida verksamhet med uppgift tillika att framlägga förslag rörande ekonomisering av verksamheten.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ett till statsrådsprotokollet fogat, av statens förhandlingsnämnd den 14 februari 1968 träffat avtal med delegerade för Stockholms stad om bidrag till stiftelsen Skansen för åren 1966—1970,

2. att riksdagen till Bidrag till Skansen för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln måtte anvisa ett förslagsanslag av 1 270 000 kronor,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 608 och II: 768.

Herr LIDGARD (h):

Herr talman! Det är nu fem år sedan Skansen och Nordiska museet skildes åt. Det har i stort sett varit en lyckosam tid för Nordiska museet, vilket kammarens ledamöter har kunnat konstatera varje år när man fått del av den årsbok som delats ut. Det har varit en framgångsrik utställningsverksamhet som har lockat till sig allt fler besökare.

Utvecklingen har inte varit lika lyckosam för stiftelsen Skansen, utan Skansen har kunnat konstatera ett årligen vikande besökarantal och en alltmer försämrad ekonomi. Situationen är nu den att huvudmännen måste skjuta till medel för att Skansen även i fortsättningen skall kunna fungera på det sätt som anges i stiftelseurkunden och i det beslut som riksdagen fattade en gång, nämligen att Skansen skall behålla sin karaktär av friluftsmuseum och levandegöra svensk kultur och natur samt skapa en levande miljö för olika fritidsintressen.

I en motion som väckts har man ifrågasatt om det inte vore lämpligt att de båda huvudmännen — staten och Stockholms stad — tillsammans skulle göra en utredning om inriktningen av Skansens framtida verksamhet. Det behöver göras — det menar utskottet också — men man lägger i styrelsens knä att göra

Ang. bidrag till stiftelsen Skansen

denna utredning. Det är naturligt i alla ordinära sammanhang att man placerar en sådan utredning hos den styrelse som man har tillsatt, och jag har själv tidigare också haft den uppfattningen att det vore rimligt att styrelsen försökte komma fram till en mer långsiktig uppfattning om inriktningen av Skansens verksamhet.

De resonemang som förekommit under årens lopp och vilka mycket har präglats av ett lurpassande på varandra från de båda huvudmännens sida beträffande hur mycket pengar som skulle släppas till, har gjort mig litet pessimistisk i fråga om styrelsens möjligheter att göra en sådan utredning. Inom styrelsen har man en mängd uppslag och idéer om hur verksamheten skall bedrivas i framtiden, men möjligheterna att realisera dessa idéer är i allra högsta grad beroende på de medel som huvudmännen ställer till förfogande. Det hade därför enligt min uppfattning varit naturligare om man hade följt motionärernas förslag att ta initiativet till en särskild utredning, där de ansvariga huvudmännen för verksamheten både fick pröva vilka medel som skulle ställas till förfogande och vilken verksamhet som man ville ha utförd för de medel man var beredd att släppa till. Nu har det inte blivit på det sättet, utan styrelsen skall göra detta arbete, och jag är alldeles övertygad om att styrelsen kommer att göra så gott den kan i detta sammanhang. Om det till slut ändå inte blir något resultat, vill jag emellertid redan nu ha sagt att jag tror att en väsentlig orsak till den uppkomna situationen är det dubbla huvudmannaskapet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om vissa

Ang. Stekenjokkprojektet, m. m.

markbyten och fastighetsförvärv i Stockholm m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. Stekenjokkprojektet, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande statliga företag jämte motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade herr talmannen, att herr statsrådet WICKMAN tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara dels herr *Wikbergs* (cp) interpellation angående Stekenjokkprojektet, dels ock herr *Brundins* (h) interpellation om komplettering av direktiven till delegationen för frågor rörande de statliga företagen m. m., att omfatta frågor om lönsamhetskriterier.

Ordet lämnades därpå till herr statsrådet WICKMAN, som anförde:

Herr talman! Herr Wikberg har i en interpellation frågat om jag vill lämna en redogörelse för vad som hittills förevarit beträffande stekenjokkprojektet och om jag vill redovisa vid vilken tidpunkt malmbrytningar kan påbörjas vid Stekenjokkfältet.

Mot slutet av 1950-talet visade Sveriges geologiska undersökning att en betydande malmtillgång förelåg inom Stekenjokks statsgruvefält. Fyndigheten har ett innehåll av ca 1,5 procent koppar, 3 procent zink, 15 procent svavel samt något silver. Man kan ännu inte ange fyndighetens omfattning men denna torde uppgå till ca 20 miljoner ton enligt en av Sveriges geologiska undersökning verkställd bedömning på grund av hittills föreliggande borresultat.

Frågan om fyndighetens tillgodogörande togs upp till övervägande inom kommerskollegium. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 oktober 1960 hem-

stälde kollegiet om ett första anslag för utredning av förutsättningarna för gruvdrift vid Stekenjokk. Sedermera har inom »legodriftsanslagets» ram från »fonden för förslag till statsverket» anslag beviljats för fortsatta utredningar, gruvundersökning under jord och anrikningsförsök samt för byggande av väg från byn Klimpfjäll till Stekenjokk. Sammanlagt 26,9 miljoner kronor har beviljats för stekenjokkprojektet, varav hittills ca 24 miljoner kronor förbrukats.

Sedan undersökningar så långt möjligt skett genom diamantborrning från dagen påbörjades under hösten 1963 en ingående gruvundersökning. Enligt den tidsplan som gjordes upp år 1963 skulle utbyggnad vid Stekenjokk påbörjas år 1967 och anläggningarna vara färdiga år 1970. Det förutsattes därvid att den gruvundersökning, som beräknades pågå omkring 3 år, skulle ge erforderligt underlag för slutliga kalkyler i tillräcklig tid för beslut under hösten 1966 om utbyggnadens genomförande.

Gruvundersökningen försenades något, huvudsakligen på grund av brist på yrkeskunnig arbetskraft, och avslutades vad beträffar bergarbeten i februari 1967. Därefter har endast vissa diamantborrningar under jord utförts. I gruvundersökningen har ingått sänkning av ett schakt till 275 m djup, drivning av sammanlagt ca 1 700 m orter på 160, 200 och 220 m nivå och borrning under jord av 5.250 m diamantborrhål för detaljundersökning av malmen och fastställande av malmgränserna. Under perioden har uppfordrats 17 400 ton gråberg och 26 200 ton malm, varav ca 1 400 fraktats till Boliden för anrikningsförsök. De utförda anrikningsförsöken har gett tillfredsställande resultat.

Gruvundersökningen har i stort sett bekräftat den uppfattning om malmens beskaffenhet och storlek som grundats på de tidigare diamantborrningarna från dagen.

Med hänsyn till erfarenheterna från gruvundersökningen och till de föränd-

Ang. Stekenjokkprojektet, m. m.

ringar i underlaget för kostnads- och intäktsberäkningar som skett sedan en preliminär projektering och lönsamhetskalkyl gjordes år 1963, har det befunnits nödvändigt att utföra en ny projektering och nya lönsamhetskalkyler innan det kan bedömas om exploatering är lönsam. Kommerskollegium har därför fått i uppdrag att låta utföra sådana utredningar. Dessa utredningar beräknas vara färdigställda i början av oktober innevarande år.

Som nämnts i proposition nr 51 till årets riksdag angående frågor rörande statliga företag bör ansvaret för exploateringen av statens gruvegendom i princip åvila ett aktiebolag med erforderliga tekniska och ekonomiska resurser. Då staten i LKAB har ett effektivt gruvföretag synes det lämpligt att bolaget övertar ansvaret för en exploatering av Stekenjokk. En förutsättning för att ta upp gruvdrift är givetvis att lönsamheten är godtagbar. Visar sig detta vara fallet, för vilket flera skäl talar, bör beslut om gruvbrytning kunna fattas omkring årsskiftet 1968/69. Anläggningarna bör kunna vara färdiga ca tre år därefter.

Herr WIKBERG (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Wickman för svaret på min interpellation. Det är ganska exakt tre månader sedan jag framställde interpellationen, och jag har nog varit något förvånad över att svaret har dröjt så pass länge, särskilt som jag av tidningsreferat att döma förmärkt att statsrådet Wickman tagit upp stekenjokkfrågan i andra sammanhang. Allt detta torde emellertid ha sina orsaker och förklaringar, och jag vill betyga att jag i stort sett är nöjd med svaret.

Statsrådet Wickman bekräftar i svaret vad jag i interpellationen uttryckte farhågor för, nämligen att tidsschemat inte har kunnat hållas, bl. a. beträffande gruvundersökningen. Förse-ningen för starten av gruvdriften ser därför för närvarande ut att bli två—

tre år. Denna fördröjning är beklaglig, i all synnerhet som de av projektet närmast berörda kommunerna, nämligen Frostviken i Jämtlands län och Vilhelmina i Västerbottens län, har ett sysselsättningsläge som är mycket besvärande. Det är framför allt med tanke på värdet av att så snart som möjligt skapa nya sysselsättningsobjekt inom nämnda region som jag har aktualiserat denna fråga interpellationsvägen.

Statsrådet Wickman berörde i sitt svar inte några andra förseningar i projekteringen än gruvundersökningen. Jag tillät mig i interpellationen peka på att, enligt uppgifter som jag har kunnat inhämta, även utredningarna beträffande transportfrågan och beträffande samhällsutbyggandet skulle släpa efter i tidsschemat. Jag skulle något vilja beröra transportutredningen och i anledning därav ställa en fråga till statsrådet Wickman.

Enligt den ursprungliga tidsplanen skulle transportutredningen ha varit slutförd med utgången av år 1965, alltså för cirka 2 1/2 år sedan. Den torde dock fortfarande inte vara klar. Det har sagts mig, bl. a. från berört primärkommunalt håll, att transporten av malmen lämpligast skulle gå från Stekenjokk till norska kusten och därifrån med båt till Rönnskär. Vägnätet på den norska sidan om gränsen är dock i ett mycket dåligt skick. Norrmännen är intresserade av gruvbrytning på sin sida om riksgränsen. Nu tycks man både på svenskt och norskt håll avvakta vilket land som skall bekosta de erforderliga transportvägarna. Om de förhållanden jag här relaterat är riktiga blir frågan: Har inte det nordiska samarbetet avancerat så långt att man kan tänka sig att samköra brytningen m. m. av malmen på svenska och norska sidan av riksgränsen? Jag skulle vilja ställa frågan till statsrådet Wickman: I vilken utsträckning har meningsfullt samarbete etablerats med norrmännen för en rationell brytning och anrik-

Ang. Stekenjokkprojektet, m. m.

ning av malmen, för gemensamma transporter och dylikt? Om ett samarbete inte kommit till stånd, har man då för avsikt att ta upp ett sådant resonemang, antingen det nu sker via Nordiska rådet eller på regeringsnivå?

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag tror inte att jag behöver understryka för herr Wikberg att intresset att med all möjlig snabbhet men samtidigt med tillräcklig noggrannhet förbereda brytning i Stekenjokksfältet finns på vår sida; och det finns även oberoende av herr Wikbergs interpellation.

Herr Wikberg tog här upp transportfrågan och sade att utredningen om den släpar efter. Jag tror inte att det är riktigt — utredningen är så långt framdriven som möjligt på det stadium där utrednings- och projekteringsarbetet i övrigt befinner sig. Det är heller inte någon risk att man inte skall hinna klara de transportinvesteringar som blir nödvändiga parallellt med den övriga investeringsverksamhet som behövs för att brytningen skall komma i gång.

Frågan om transport ut genom Norge och samkörning med norska intressen har självfallet diskuterats. Jag kan för dagen inte säga hur de diskussionerna kommer att utfalla — eftersom två parter förhandlar, ligger det i sakens natur att den ena parten inte på detta stadium bör göra offentliga uttalanden i frågan.

Herr WIKBERG (cp):

Herr talman! Jag tackar för dessa kompletterande upplysningar och vill bara påpeka att jag inte har riktat kritik mot vare sig statsrådet Wickman eller någon annan med anledning av förseningen. Jag har klart för mig att man haft problem som varit besvärliga, och jag beklagade bara förseningen inte minst med tanke på angelä-

genheten av att detta sysselsättningsobjekt kunde bli verklighet så snart som möjligt.

Jag hoppas att statsrådet Wickman gör vad som är möjligt för att forcera handläggningen av detta ärende. Denna fråga har betydelse samhällsekonomiskt men också i högsta grad ur sysselsättningssynpunkt för de här berörda inlandskommunerna.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag har tidigare vid flera tillfällen varit inne på frågan om Stekenjokks exploatering, i samband med att anslag begärts och statsutskottets femte avdelning behandlat ärendet. Jag har också några gånger tillåtit mig framhålla, att vårt lands kopparförsörjning inte är tillfredsställande rent kvantitativt. Med tanke på den stora elektriska industri vi har skulle en högre grad av kopparutvinning ur den svenska jorden vara någonting önskvärt, även om nu faktiskt en hel del koppar utvinnes tack vare framför allt Bolidenbolagets ansträngningar.

De resultat som hittills vunnits i fråga om Stekenjokk är svåra att bedöma. Jag har inte haft tillfälle att ta del av interpellationen på förhand, och jag kunde inte heller uppfatta hur stor kopparhalten var i malmen, men om jag minns rätt ligger den på omkring en procent. Det är inte någon särskilt hög kopparhalt, men det är dock en halt som innebär att det är fullt möjligt att bryta malmen under någorlunda gynnsamma förhållanden.

De resultat, som man hittills vunnit, är resultat av undersökningar, som har gjorts av sakkunnigt folk. Arbetet i Stekenjokk har skett på entreprenad med anlåtande av Bolidenbolaget, som har erfarenheter och kunskaper på detta område och som är väl kända.

Statsrådet säger nu att meningen är att LKAB skall kopplas in på denna affär. Beträffande den saken känner jag stor tveksamhet och undran. LKAB är

Ang. Stekenjokkprojektet, m. m.**Herr statsrådet WICKMAN:**

Herr talman! Med herr Åkerlunds fråga kom vi egentligen in på nästa interpellation som jag har att besvara i dag. Jag vill emellertid gärna ta upp den konkreta fråga som herr Åkerlund ställde utan att gå in på det i och för sig korrekta uttalandet att herr Åkerlunds ideologi och min ideologi inte sammanfaller.

När det gäller Bolidenbolagets relation till stekenjokkprojektet är det riktigt att det väsentligen är Bolidenbolagets expertis som efter ersättning har gjort de gruvundersökningar som hittills företagits. Någon slutlig bedömning av lönsamheten i Stekenjokkfältet har Boliden ännu inte presterat. Bolidens slutkalkyl skall vara färdig omkring den 1 oktober.

När jag sade att jag finner det rimligt att LKAB har ansvaret för stekenjokkprojektet menade jag i första hand att LKAB skall ha huvudansvaret för att tillvarata statens intressen i samband med exploatering av Stekenjokkfältet. Det är riktigt att LKAB är ett järnmalmsföretag, men det är inte så stor skillnad på sulfidmalmsbrytning och järnmalmsbrytning att det hindrar att LKAB med kraft och effektivitet kan driva de statliga intressena inte bara på järnmalmsområdet utan också på sulfidområdet.

Jag tycker inte att Adak-modellen, som naturligtvis både Bolidenbolaget och herr Åkerlund föredrar, är någon idealisk lösning ur statens synpunkt eftersom legodriftssystemet innebär att staten tar hela risken även om staten också får vissa inkomster. Det är en avtalskonstruktion som ur statens synpunkt på sikt inte är ett rimligt sätt att driva statlig företagsamhet.

Vi vet inte hur förhandlingarna mellan LKAB och Boliden kommer att sluta. Det är möjligt att de leder till att LKAB sköter hela exploateringen, och det är möjligt att det kan bli ett samarbete mellan Boliden och LKAB. Därför är naturligtvis frågan om bedömningen

ändå ett företag som främst är inriktat på utvinning av järnmalmer och är inte ett företag som har någon speciell erfarenhet i fråga om utvinning av sulfidmalmer. Visserligen har ett samarbete ägt rum under några år mellan AB Statsgruvor, som har några små sulfidmalmsgruvor i Bergslagen, och LKAB, men jag tror att LKAB inte har kunnat utvinna så särskilt stora kunskaper och erfarenheter därav.

Mig förefaller det som om statsrådets svar skulle innehålla ideologiska moment som jag inte har anledning att för min del hylla.

Ett företag som Bolidenbolaget, vilket under rätt många år har haft tillfälle att studera Stekenjokk-förekomsten, bör ha ganska goda förutsättningar att bedöma möjligheterna att utnyttja densamma. Jag har inte haft någon som helst kontakt med Bolidenbolaget och känner därför inte till hur bolaget bedömer detta projekt. Men det är kanske ändå motiverat att få ställa den frågan till statsrådet Wickman, om Bolidenbolaget är kritiskt inställt till denna förekomst och om inte bolaget vill fortsätta att göra insatser för utvinning av koppar på denna fyndighet. Vi har tidigare erfarenheter av ett samarbete mellan staten och Bolidenbolaget, vilket har varit till gagn för landet, i så måtto att den av staten ägda Adak-förekomsten — det finns även andra, men detta är väl den viktigaste — brytes av Bolidenbolaget och ger staten betydande inkomster.

Den frågan kvarstår därför, varför man inte går in för en linje som innebär utarrendering efter det mönster som Adak ger när det visat sig vara till gagn för landet och till gagn även för statens direkta inkomstintressen.

Jag vill därför ställa den frågan till statsrådet Wickman hur läget är i förhållande till Bolidenbolaget. Är bolaget kritiskt inställt i detta fall, och varför överväger man inte möjligheterna att fortsätta på den s. k. Adak-linjen?

Ang. Stekenjockprojektet, m. m.

av lönsamheten litet känslig. Vi står inför en förhandling där den ena parten gjort sin lönsamhetskalkyl, och vi tycker då att det är rätt självklart att staten också skaffar sig en apparat för att göra sin bedömning så att man kan förhandla på jämställd fot. Det är denna process som är i gång, och jag beräknar att den bör vara avslutad så att staten-LKAB kan fatta sina beslut redan under nuvarande år, i varje fall senast i början på nästa år.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Det är ett intressant fenomen att LKAB gradvis tilläggs allt fler uppgifter i det svenska samhället. LKAB går in som delägare när det gäller oljeprojektering i södra Östersjön, och LKAB skall nu exploatera sulfidmalmer, vilka man inte tidigare haft erfarenhet av. Samtidigt avkopplas den instans som tidigare haft hand om de statliga intresena när det gäller malmer, nämligen kommerskollegium.

Herr statsrådet WICKMAN erhöll ånyo ordet för att besvara jämväl herr *Brundins* (h) interpellation om komplettering av direktiven till delegationen för frågor rörande de statliga företagen m. m., att omfatta frågor om lönsamhetskriterier, och yttrade:

Herr talman! Herr Brundin har frågat mig, om jag är beredd att komplettera direktiven till företagsdelegationen till att omfatta uppgiften att utarbeta och ge förslag om vilka lönsamhetskriterier som lämpligen skall tillämpas på de statliga företagen och verken och därvid ta hänsyn till att sådan förräntning på insatt kapital bör krävas, som motsvarar det krav som i detta avseende riktas med det privata näringslivet.

Av frågans formulering framgår att det enskilda näringslivet enligt herr *Brundins* mening skulle ha ett ensartat krav på företagets lönsamhet. Så är na-

turligtvis icke fallet. Herr Brundin framhåller också själv i interpellationen att företagen »måste ta hänsyn till den omgivning, det samhälle i vilket de verkar och till de anställdas intressen» och att lönsamheten snarare är en styråra, för att använda interpellantens ordval, än ett visst i siffror uttryckt förräntningskrav, som inte kan vara gemensamt för hela industrin eller ens för hela branscher.

Kriterier för den totala lönsamheten i ett företag, preciserade i en bestämd siffra, reser inte bara svåra beräknings-tekniska problem. Den praktiska nyttan kan också starkt ifrågasättas. Om interpellanten avsett att företagsdelegationen skulle i tilläggsdirektiv anmodas föreslå något sådant normvärde för den statliga företagssektorn, kan jag inte finna annat än att delegationen därmed skulle få en omöjlig och meningslös uppgift. En annan sak är att såväl i statliga bolag som affärsverk vid beslut om investeringar uppställs avkastningskrav motsvarande dem som tillämpas i privata och kooperativa företag.

När det gäller frågan om konkurrensförhållandena mellan de statliga och privatägda bolagen, är detta, tvärtemot vad interpellanten gör gällande, en fråga som ingår i företagsdelegationens uppdrag. Enligt direktiven gäller som målsättning för de statliga företagen inte bara lönsamhet och expansion utan också effektiv konkurrens.

Jag har klart framhållit i direktiven till delegationen att »som ett allmänt mål för de statliga företagens verksamhet bör gälla kravet på lönsamhet», eftersom härigenom skapas förutsättningar för att dessa företag skall kunna fylla sin roll som en dynamisk faktor i näringslivets fortsatta utveckling. Denna målsättning — det tror jag vi kan vara överens om — skiljer sig inte väsentligt från målsättningen för de flesta privatägda och kooperativa företagen i vårt land. Delegationens huvuduppgift är just att föreslå sådana former för det statliga företagandet som un-

derlättnar uppfyllandet av detta mål. Självfallet utgör jämförelser med privata företag ett underlag för bedömningen av de statliga företagens resultatutveckling. Sådana jämförelser förutsätter att de statliga företagen arbetar under samma betingelser som motsvarande privata. Så är i åtskilliga fall inte förhållandet. Statliga företag har ofta kommit till för att lösa från samhällsekonomisk synpunkt angelägna uppgifter som företag styrda av privat vinstintresse inte kan förväntas lösa. För sådana företag är det angeläget att deras speciella uppgifter preciseras och de företagsekonomiska konsekvenserna av dem för företagen klarläggs. Detta är väsentligt både för företagens effektiva skötsel och för en rättvisande bedömning av företagens lönsamhet. Detta är också en av de uppgifter som uppdragits åt företagsdelegationen.

Bakom interpellantens fråga ligger framför allt en invändning mot att i direktiven för delegationen så starkt understrukits angelägenheten att de statliga företagen även inriktar sig på expansion. Denna värdering, som är helt naturlig vid bedömningen av privata företag, blir, när den även tillämpas på statliga företag, tydligen icke acceptabel. Låt mig därför upprepa att tillgång till en expanderande och effektiv statlig företagssektor blir ett i framtiden viktigt instrument för att på sikt trygga en produktiv sysselsättning och därmed reducera risken för arbetslöshetsproblem i vissa regioner av vårt land.

Herr BRUNDIN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det på många sätt intressanta och klargörande svar som statsrådet Wickman har bestått min interpellation. Men samtidigt tvingas jag att konstatera att statsrådet inte velat inse vad jag ville säga med mitt påpekande, att ett missförstånd måste föreligga från statsrådets sida, när han framställer det enskilda

Ang. Stekenjokkprojektet, m. m.

näringslivets målsättning som expansion och lönsamhet i nu nämnd ordning och därav förutsätter att de statliga företagen bör inriktas efter samma linjer.

Det enskilda näringslivet strävar inte obetingat efter en utvidgad verksamhet. Lönsamhetskriteriet kan i och för sig lika gärna leda till beslut om en inskränkning av verksamheten i ett företag eller en ändrad inriktning inom samma kvantitativa ram som en expansion. Detta självklara tillrättaliggande avfärdar nu statsrådet i sitt svar med att säga: »Denna värdering, som är helt naturlig vid bedömningen av privata företag, blir när den även tillämpas på statliga företag, tydligen inte acceptabel.» Men så förhåller det sig alltså inte. Det är fråga om ett missförstånd från herr Wickmans sida om företagandets natur.

På ett annat ställe i direktiven framstår ju den här missuppfattningen ännu klarare, där heter det: »Syftet bör vara att genom rationalisering, kraftsamling och vidareutveckling skapa bästa möjliga betingelser för ett expansivt och effektivt statligt företagande.»

Vill man söka en förklaring till denna herr Wickmans expansiva attityd erbjuder Kungl. Maj:ts proposition nr 68 till årets riksdag angående bl. a. inrättande av ett statligt utvecklingsbolag en bra ledtråd. Där säger statsrådet: »Det finns enligt min mening ytterligare ett skäl för bildande av ett statligt utvecklingsbolag — ett skäl som härrör från överväganden av annat slag än dem, vilka redogjorts för i det föregående. På lång sikt utgör avkastningen av forskning och innovationer en väsentlig del av förmögenhetsökningen i landet. Förutsättningen för sådan avkastning blir i växande utsträckning att statligt stöd av forsknings- och innovationsverksamhet erhålls i olika former. Jag anser det då också vara rimligt att samhället får möjligheter att tillgodogöra sig en del av denna förmögenhetsökning.»

Mot denna bakgrund framstår miss-

Ang. Stekenjökkprojektet, m. m.

uppfattningen av företagandets natur helt enkelt som ett utflöde av en socialistisk uppfattning av samhällets och statens roll. Staten uppfattas som en stat i staten, i konkurrens med andra grupper — en konkurrens där olika villkor till statens fördel sannolikt eftersträvas. En statlig expansion uppfattas av olika skäl som ett värde i sig självt. Men vårt synsätt är annorlunda. Vi uppfattar staten som ett medborgarnas gemensamma serviceorgan. I varje situation skall vi söka den lösning som totalt sett är fördelaktigast för hela folkhushållet.

I ett konsekvent favoriserande av statligt företagande tycks regeringen vilja finna en lösning på frågan om ägandets demokratisering och således samtidigt tillgodogöra sig en växande del av den totala förmögenhetsökningen. Lösningen på denna fråga måste sökas efter helt andra riktlinjer om man inte vill riskera en för hela folkhushållet optimal arbetsfördelning och samverkan.

Under en lång följd av år när regeringen har försummat åtgärder i syfte att främja en spridning av ägandet har vi hållit denna fråga levande och framlagt konstruktiva förslag.

Statsrådet Wickman framhåller vidare i sitt svar att man måste uppskatta de ekonomiska konsekvenserna av de speciella sysselsättningsuppgifterna för olika statliga företag, och mot det har jag ingen invändning att göra, även om vi är överens om att det blir besvärliga avvägningsproblem. Betydelsen av företagets sociala förpliktelser för lönsamhetskravet måste således kontinuerligt omprövas. Konkurrensförhållandena gentemot andra företag skulle annars kunna rubbas på ett för sysselsättningen olyckligt sätt. En överskattning av de sociala förpliktelsernas omfattning i ett statligt företag kan lätt leda till att sociala olägenheter av liknande slag uppkommer på andra håll inom näringslivet.

Däremot är det inte alls ogenomförbart eller meningslöst att ställa de stat-

liga företagen mot ett normalt förräntningskrav. Herr Wickman söker sin tillflykt bakom konstruerade problem när han hänvisar till svårigheterna att precisera en bestämd siffra. Ett krav på utdelning på eget kapital motsvarande det för tillfället för jämförbara enskilda företag genomsnittliga är knappast svårt att precisera. En viss försäljning av aktier i statliga företag och börsintroduktion av dessa aktier skulle ytterligare underlätta en marknadsmässig jämförelse. Det är bara på sådana vägar som vi kan uppnå konkurrenslikställighet mellan statligt och enskilt företagande, till vilken statsrådet Wickman åtminstone nu med läpparna bekänner sig.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Nej, herr Brundin, jag har inte trott att privata företag syftar till expansion i varje del av sin verksamhet. I direktiven har jag sagt att de resurser som den statliga företagssektorn förfogar över skall staten i egenskap av företagsägare utnyttja expansivt.

Detta innebär inte ett konsekvent favoriserande av statliga företag. Det innebär bara en tills vidare långsam framflyttning för den statliga industriedelen som i dagsläget är från nästan alla synpunkter alldeles för låg i vårt land. Herr Brundin, det är verkligen inte om man tittar närmare på de förslag som herr Brundin själv för fram i denna kammare och som hans eget parti står för, någon likställighet i konkurrensvillkoren som herr Brundin och hans vänner eftersträvar. Ni vill tvärtom med olika medel förhindra en effektiv utveckling av de statliga företagen. Vi har det exempel herr Brundin själv nämnde, det statliga utvecklingsbolaget, där högerpartiet till och med har lyckats dra med sig mittenpartierna till att i motioner föreslå att detta bolag inte skulle ha de möjligheter som självklart tillkommer privata

utvecklingsbolag, nämligen att delta i exploateringen av de produkter som utvecklas och i dessas marknadsföring.

Vi kan ta ytterligare ett exempel. Det blir mycket lättare att föra diskussioner om statliga företag och attityden till samhället, om vi lämnar de schablonmässiga slagorden och går på de konkreta frågorna.

Helt nyligen godkände denna kammare statsutskottets utlåtande om att bilda ett halvstatligt företag för oljeprospektering. I den frågan hade herr Brundin väckt en motion. Fastän man inte skall ta upp ett ärende som redan har behandlats av kammaren, vill jag ändå beröra herr Brundins motion, ty den är mycket avslöjande. Jag tror att vi alla är överens om att en exploatering av de tillgångar på olja och naturgas som sannolikt finns i Östersjön är ett starkt svenskt ekonomiskt intresse. Det finns olika vägar att göra detta på. Den väg vi har valt är primärt att hålla denna exploatering i svensk hand. Vi har gjort det av flera skäl. Ett viktigt skäl är att vi därigenom kommer att kunna utnyttja dessa oljetillgångar till en vidareutveckling av det svenska näringslivet. Konsekvensen av den inställningen har varit att för att hålla detta i svensk hand för det första staten måst gå in med ett betydande kapital, helt enkelt därför att den här verksamheten är så kostnadskrävande och på detta stadium så riskfylld att den inte skulle komma till stånd utan en mycket betydande statlig insats. Den andra konsekvensen av vår ståndpunkt har varit att vi har inbjudit privata företag att medverka i detta företag just för att ge dem möjlighet till vidareutveckling på grundval av en egen oljeexploatering. Detta gäller de existerande svenska oljeföretagen som med den här politiken kan utvecklas till integrerade företag. Det gäller också de industriföretag, kooperativa eller privata, som kommer att samarbeta med staten i detta projekt — eftersom förhandlingarna ännu inte är avslutade

Ang. Stekenjokkprojektet, m. m.
kan jag inte säga vad för slags företag det blir fråga om. Men när detta bolag inom kort bildas kommer det att stå alldeles klart, vilket betydande positivt intresse som vi från näringslivets egen sida har mött när det gäller att söka utnyttja denna unika naturtillgång till en vidareutveckling av vårt lands industriella potential.

Hur har nu herr Brundin reagerat på detta förslag? Han ser i detta — tyvärr har han även lurat Svenska Dagbladet till samma uppfattning — inte ett genomtänkt och även från det privata näringslivet med stark positivism hälsat näringspolitiskt förslag, utan han ser det som ett led i socialiseringssträvandena. Han säger att det statliga intresset bör vara ett minoritetsintresse och helt borde utgå. Han säger att man i stället borde välja det norska systemet. Vad innebär då det norska systemet som han alltså ställer upp för att undvika statlig företagsamhet? Jo, det är speciellt konstruerat för att passa de internationella oljebolagen. Det är kanske inget fel på dem, men om man har den svenska industrins intressen för ögonen, bör man undvika att välja det norska systemet, ty vad det kan ge är bara en del mindre beställningar till underleverantörer. Det ger icke svenska företag den styrka som en egen oljetillgång innebär.

Herr Brundins agerande i frågan om oljebolaget är enligt min uppfattning djupt avslöjande och ger oss två lärdomar. Den ena är att man drivs så av en dogmatisk rädsla för samhället att man intar en ståndpunkt som också blir en ståndpunkt emot det svenska näringslivet. Det är den ena lärdomen. Den andra lärdomen är att när detta dogmatiska betraktelsesätt konfronteras med verkligheten, såsom skett i statsutskottet, då faller de dogmatiska argumenten sönder. Jag är glad över att båda dessa erfarenheter blivit uppenbara i detta sammanhang. Jag tror nämligen att de kommer att upprepas flera gånger i den vidareutveck-

Ang. Stekenjokkprojektet, m. m.

ling av näringspolitiken som vi står inför. Det var också med stor glädje som jag konstaterade att det var ett enhälligt statsutskott som tillstyrkte regeringens proposition om bildandet av detta oljebolag.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarrens förhandlingar övertogs av herr andre vice talmannen.

Herr **BRUNDIN** (h):

Herr talman! Det var med ett verkligt raskt hopp statsrådet gick ifrån den interpellation som vi höll på att diskutera och i stället gav sig över på ett annat område. Men jag har ingenting emot att diskutera det heller.

Oljepropekteringen har pågått under ett antal år utanför åtskilliga europeiska länders kuster. I samtliga fall har man efter noggrant övervägande funnit det vara klokt att engagera de stora internationella oljebolagen i prospekteringen, bl. a. av det skälet att de förfogar över den erforderliga tekniken och det erforderliga kapitalet. Vi skall komma ihåg att det belopp som nu är avsatt till prospektering i södra Östersjön är mycket, mycket blygsamt i jämförelse med de belopp som satsats på andra ställen runt om i Europa. I den utsträckning som informationer varit tillgängliga för riksdagens ledamöter måste man dra slutsatsen att risken är mycket stor för att man inte får ut något praktiskt resultat av satsningen såvida man inte mångdubblar detta belopp.

Det är möjligt att statsrådet Wickman vill fortsätta att göra gällande att den svenska regeringen alltid gör kloka avvägningar än regeringarna i andra europeiska länder. Jag är inte helt övertygad om att så är förhållandet. Det är därför alldeles för tidigt, herr statsråd, att med stor bestämdhet uttala sig om klokheden i att välja den linje som nu har blivit beslutad men

som jag hade velat se gå i en annan riktning.

Bakom regeringens ställningstagande och bakom det här beslutet fruktar jag ligger den traditionella och paniska rädsla ni har för att över huvudet ge er in på den internationalisering av näringslivet, som med rasande fart går fram över hela Västerlandet.

För att sedan återvända till ämnet för vår interpellationsdebatt — lönsamhet, effektivitet, expansion — så påstod jag att statsrådet Wickman har missförstått själva företagandets inriktning när han ger expansionen den primära ställningen som mål för verksamheten. Vad jag önskar är bara att statsrådet ville vara vänlig att ändra på ordningsföljden och ge lönsamheten den primära positionen i uppräknandet av verksamhetsmålen. Jag har ingen doktrinär inställning beträffande statligt eller enskilt företagande. Behövs det på något område ett statligt företagande därför att det inte finns enskilt företagande eller därför att ett sådant sviktar eller det statliga kan vara överlägset, då må vi välja det statliga, men det måste få arbeta efter samma vettiga ekonomiska riktlinjer som det enskilda näringslivet arbetar efter.

Vidare önskar jag att statsrådet ville medge att det är möjligt att uppställa lönsamhetskriterier — jag använder pluralform — för olika statliga företag lika väl som det är möjligt att göra det för enskilda företag.

Herr statsrådet **WICKMAN**:

Herr talman! Det var roligt att höra att herr Brundin nu förklarade sig vara inte doktrinär. Det gör å andra sidan alla personer. Vi får i den fortsatta praktiska hanteringen se om herr Brundins uttalande kommer att bekräftas.

Jag berörde oljepropekteringsföretaget av det skäl som jag nämnde, nämligen att det är när vi kommer in på konkreta frågor som våra ideologiers och

Om översyn av exportkreditfinansieringen

doktriners verkliga innebörd kan prövas.

Herr Brundin tog själv upp det statliga utvecklingsbolaget, och jag tycker inte att det är något fel att i en debatt om statliga företag föra ned diskussionen på det konkreta planet. Det är först då som vi verkligen kan se var vi står och vad problemen gäller.

Vi är inte alls rädda för internationisering av företag, herr Brundin, men vi är mycket angelägna om att de svenska företagen skall ha den styrkan att de i det internationella samarbete, som de tvingas in i, verkligen har en position att förhandla ifrån. Internationella oljebolag i Östersjön — jag skall inte gå in på att det också finns en utrikespolitisk aspekt i detta sammanhang — skulle sannerligen inte leda till någon ökad aktivitet hos svenska företag. Detta kan endast åstadkommas genom att skapa en bred grund för de svenska företagen att stå på, vilket i detta fall sker genom medverkan från statens sida — men där har jag kanske inte helt lyckats övertyga herr Brundin. Han kan fråga de företagare han träffar, och han kommer då att få bekräftat denna syn på vad som är förutsättningen för ett internationellt samarbete där vi inte bara skall vara den givande eller exploaterande parten. Dessutom behöver nog herr Brundin — och även herr Herneilius — försöka övertyga statsutskottets högerledamöter om riktigheten i er syn på oljebolagets utformning.

Herr Brundin kom tillbaka till att detta med expansion är ett felaktigt mål för statliga företag. Jag vill upprepa vad jag har sagt i direktiven och i många sammanhang: lönsamhet och expansion förutsätter i hög grad varandra. Jag tror att detta är viktigt, och det är väl också därför som herr Brundin inte är nöjd med direktiven till företagsdelegationen. Det har nog inte tidigare uttalats så klart att expansion av statliga företag är ett av ägarens syften med dessa företag. Att i den situation vi befinner oss — både beträffande det sysselsättningsläge

som vi kan se fram mot, den tekniska utvecklingen och de krav den ställer — inte systematiskt, med kravet på lönsamheten hela tiden bevarat, utnyttja de expansiva möjligheter som finns inom den statliga sektorn, tycker jag vore en fullkomligt oansvarig politik. Jag kan försäkra herr Brundin att de som är anställda i statliga företag delar denna mening och inte herr Brundins.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överföring av aktier i Kalmar Verkstads AB, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt för Konungen att medge tull- och skattefrihet m. m. för anläggning som uppföres vid rikets gräns, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om översyn av exportkreditfinansieringen

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 28, i anledning av motioner om översyn av exportkreditfinansieringen m. m.

I de likalydande motionerna I: 393, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 491, av herr *Bohman m. fl.*, hade yrkats, utom annat, att riksdagen skulle

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta företaga en översyn beträffande exportkreditfinansieringen i vad avsåge såväl institutionell ram och formella regler som tillämpade arbetsformer,

Om översyn av exportkreditfinansieringen

2. i övrigt beakta vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 393 och II: 491, såvitt nu vore i fråga.

Reservation hade avgivits av herrar Åkerlund (h), Brundin (h) och Regnéll (h), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 393 och II: 491, såvitt nu vore i fråga, hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om en översyn beträffande exportkreditfinansieringen i enlighet med vad reservanternas anförts.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! I dessa dagar förekommer en hel del spekulationer från olika talartribuner, från förstamajtal till mera vetenskapligt betonade uttalanden, om en förestående konjunkturförbättring. Låt oss hoppas att de som tror på dessa uttalanden också får rätt. Emellertid är sysselsättningsläget fortfarande besvärande.

Ett av de medel som skulle kunna medverka till att »sparka på» konjunkturen och underlätta för sysselsättningen vore att få i gång en ökad export. Det skulle ge möjligheter till nyanställning av personal, och det är följaktligen ett intresse i sig självt att få till stånd en stimulans av exporten. I ett läge där man på exportmarknaderna har att kämpa med en hård konkurrens underlättas exporten givetvis av att krediter lämnas vid försäljning, särskilt vid försäljning av mera prononcerade kapitalvaror respektive vid entreprenader och liknande. Utomlands är det ju allmänt brukligt att lämna krediter, ofta på lång tid, och det är en effektiv form för att främja försäljning. Vi har exempel härpå från de svenska varven.

Jag skall inte gå in på den frågan i dag, eftersom den kommer upp i ett se-

nare sammanhang. Men när det gäller möjligheterna att lämna krediter på lång tid, så är det klart olämpligt, om banker ger sig in på 10-åriga krediter och liknande arrangemang — och det är snålt om andra låneformer än bankkrediter.

Det finns emellertid ett företag som har tillkommit just för att hjälpa till att lösa dessa problem, nämligen AB Svensk exportkredit. Dess arbetsformer är kanske inte till alla delar de allra bästa, men jag skall inte uttala någon kritik mot bolagets ledning utan endast säga att handläggningen kunde göras smidigare. Bl. a. kunde förhandsbesked underlätta för företag som skall sälja på export.

Motionärerna önskar en översyn av bestämmelserna på området och en inventering av exportföretagens önskemål om kredit. Man bör ha, tycker vi, en allmän föreställning om vad exportföretagen å sin sida föreställer sig och vilka önskemål de har i fråga om långfristiga krediter. Regeringspartiet självt understryker ju gång på gång att det är angeläget om att få större effektivitet i den statliga verksamheten. Att här få en förbättring till stånd borde vara ett intresse gemensamt för både staten och näringslivet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen, i vilken endast hemställs hos Kungl. Maj:t om en översyn beträffande exportkreditfinansieringen. Detta förslag borde kunde biträdas av riksdagen.

Herr PALM (s):

Herr talman! Jag skall inte säga många ord om denna högermotion, trots att högerledaren själv har signerat den. Man kanske då borde närma sig den med en viss respekt, men jag kan inte mobilisera någon sådan i detta sammanhang.

Högermotionen innehåller endast allmänna talesätt. Jag hade hoppats att vi under utskottsbehandlingen eller kanske såsom en sista chans under kammarbehandlingen skulle kunna få en ökad

Om utredning angående de mindre företagen

klarhet om vad motionärerna egentligen vill åstadkomma med denna motion. Någon klarhet har vi dock inte fått.

Utskottet anför i sitt utlåtande att AB Svensk exportkredits resurser är långt ifrån helt utnyttjade. Vi hade ju tillfälle att diskutera denna fråga då investeringsbanken var aktuell vid föregående års riksdagsbehandling. Under utskottsbehandlingen har ingen yrkat på att motionen skulle sändas ut på remiss. Ämnet ansågs vara så nyligen behandlat och så avbetat att ingen hade ett sådant önskemål.

Man möter dock sällan en så svajig reservation som i detta fall, så allmänt hållen och så löslig som den högerrepresentanterna i utskottet har presterat vid detta tillfälle. Jag vill hänvisa till vad som står i reservationen på sidan 4 i utlåtandet: »Med hänsyn till vad nu sagts är det påfallande att AB Svensk exportkredit, som staten och näringslivet tillsammans bildat för att medverka till att lösa exportnäringens finansieringsproblem, inte har fått sin kapacitet fullt utnyttjad. Anledningen härtill torde vara att söka i brister beträffande både de formella föreskrifter som gäller och de arbetsformer som tillämpas.» Reservationerna har inte kunnat mobilisera ett enda konkret exempel utan rör sig med mycket allmänna talesätt. Med bästa vilja i världen kan man inte tillstyrka ett motionsyrkande, som är uppbyggt på det sättet.

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Åkerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Åkerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 22.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om utredning angående de mindre företagen

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motioner om utredning angående de mindre företagen m. m.

I detta utlåtande hade bankoutskottet i ett sammanhang behandlat

dels de likalydande motionerna I: 396, av herr *Ottosson m. fl.*, och II: 496, av herr *Nordgren m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en allsidig utredning rörande förutsättningarna för den mindre företagsamheten i enlighet med de riktlinjer och principer som anförts i dessa motioner,

Om utredning angående de mindre företagen

dels ock de likalydande motionerna I: 665, av herr *Axel Kristiansson m. fl.*, och II: 848, av herr *Sjönell m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla dels om utredning rörande småföretagsamhetens villkor och förutsättningar samt nyetablerandets problematik, dels att härav föranledda förslag till främjande av nyetablering i näringslivet måtte föreläggas riksdagen snarast möjligt.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå

a) motionerna I: 396 och II: 496; samt

b) motionerna I: 665 och II: 848.

Reservation hade anförts av herrar *Lundberg (h)*, *Stefanson (fp)*, *Brundin (h)*, *Wikberg (cp)*, *Regnéll (h)*, *Berglund (fp)*, *Börjesson i Glömminge (cp)* och *Larsson i Umeå (fp)*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 396 och II: 496 samt I: 665 och II: 848 hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning angående de mindre företagen i enlighet med vad reservanterna anförts.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! Jag såg i förrgår i TV ett kort avsnitt av Arne Geijers framträdande i förstamajfirandet. Det som visades blev kanske onödigt tillspetsat därför att det var ett litet avsnitt — innehållet var emellertid ungefär detta: när det stramar till i konjunkturerna avskedar företagen äldre arbetskraft, som samhället sedan får dra försorg om. Meningen var att efterlämna ett intryck av bristande ansvarskänsla hos företagen. Yttrandet var så formulerat att det skulle låta som en generalisering; och då blir det ju ett angrepp på företagen i allmänhet.

Detta gjorde att jag försökte bena upp

socialdemokraternas och socialdemokraternas inställning till företagare och företagande. Mest positiva är de prominenta socialdemokrater, som hamnat på landshövdingestolar och fått direkt kunskap om ett läns bekymmer, mödor och även glädjeämnen. Bankoutskottet har varit ute och rest även i problemlän, där utskottet guidats av socialdemokratiske hövdingar som gång på gång betonat företagarnas nyckelposition, vikten av att stödja och hjälpa fram duktiga och uppslagsrika företagare etc. Men dessa herrar står ju numera utanför den egentliga partipolitiken och kan alltså kosta på sig att redovisa sina erfarenheter utan taktiska sidoblickar.

Sedan finns det en stor kategori socialdemokrater som ömsom säger si, ömsom så, beroende på forum och publik. När man inviger en mässa, en utställning, högtidstalar vid ett jubileum, ja, då kommer det erkänn samma och positiva uttalanden om skaparkraft, företaganda och fantasi etc. Men då man inför ett val skall tala till de egna väljarna, ja, då tror man att det är lämpligt att plocka fram klasskampsparoller och försöka teckna bilden av en utsugarmentalitet.

Förutom att detta dubbelspel måste vara ganska påfrestande för dem som agerar, har det också felet att dessa negativa omdömen i stor utsträckning inte går hem hos den publik som skulle påverkas. Inte numera — den absoluta majoriteten av företagare, stora som små, sliter och kämpar lojalt på ett ur samhällets synpunkt berömvärd sätt, och det vet de anställda. Men företagen får ofta finna sig i kritik från de i dag makt-havande, en generaliserad kritik som bara kan vara sann i rena undantagsfall. Jag anser att här behövs en attitydförändring — det är fint att stå på egna ben och försöka göra någonting självständigt i dagens samhälle; inte — som socialdemokratiske taktiker ofta menar — något på sin höjd tolerabelt.

Ja, sedan finns också en tredje kategori socialdemokrater, dogmatikerna,

Om utredning angående de mindre företagen

de konsekvent negativa; men den gruppen farvar inga kommentarer.

Jag har, herr talman, tillåtit mig komma med dessa funderingar i anslutning till reservationen vid bankoutskottets utlåtande nr 30. Även om utskottets socialdemokratiska majoritet i dag skriver positivt beträffande de mindre företagen — till exempel att »dessa uppfattas som ett viktigt och dynamiskt inslag i vårt näringsliv» — tror jag att det är rätt att ständigt återkomma till ämnet, med risk att bli tjatig, just för att uppnå en attitydändring hos socialdemokraterna.

Det är riktigt att en del skett och att mer aviserats, som har positiv betydelse för de mindre företagarna; men mer finns att göra. Därför är det väl riktigt att låta motionerna, reservationen och diskussionen återkomma varje säsong så länge socialdemokraterna sitter vid makten. Den gamle galten Särimer återuppstod frisk och kry varje morgon efter slakten dagen före. Våra motioner slaktas ena året och återkommer nästa, utan alltför mycket omkostymering, det vill jag gärna erkänna.

När man från socialdemokratiskt håll talar om vad man har gjort och vad som är på gång är självfallet en del riktigt, ofta saker som vi tidigare har bett om, annat mera tvivelaktigt. När det t. ex. gäller forskning och utvecklingsarbete hänvisas till det statliga utvecklingsbolaget, som skall genomföra projekt med satsande av eget kapital och som skall genom förvärv av aktier i privata företag skapa garantier för genomförande av krävande utvecklingsprogram. Det var ju inte riktigt så vi hade tänkt oss framtiden, vi som tror på värdet av fri företagsamhet. Detta ärendet har ju redan berörts i ett meningsutbyte mellan herr Brundin och statsrådet Wickman.

I skattefrågor hänvisas till den utredning som började arbeta år 1960. Vi förstår liksom inte, att det skall behöva ta så lång tid för att komma fram med förslag om bättre avskrivningsreg-

ler för fast egendom när det är så uppenbart att de nuvarande är klart otillräckliga.

Några andra exempel på olösta frågor vill jag också gärna ta fram. Om en egen företagare vill fortbilda sig blir kostnaderna för detta icke avdragsgilla, såvida han inte driver företaget i bolagsform. På finansieringssidan har vi fortfarande frågan om en självfinansieringsfond. Det finns arvskatteproblem. Vi har önskat utreda frågan om en ny bolagsform, enklare än aktiebolaget. Vi har frågan om konkurrenslikställighet i förhållande till statliga bolag — den frågan har tidigare diskuterats i dag — och vi har frågan om ackumulerade återlån från ATP, som redan har fallit vid en tidigare behandling.

Nog finns det problem, och nu när tillgången på aktuella sakuppgifter om de mindre företagen är otillräcklig behövs det enligt reservanternas mening en samlad utredning.

Fyra organisationer har haft frågan på remiss, nämligen Köpmannaförbundet, Grossistförbundet, SHIO och Svensk industriförening. Jag tillåter mig att citera ett mycket kort stycke på s. 10 i utskottets utlåtande: »De fyra tillfrågade organisationerna ställde sig alla mycket positiva till motionärernas utredningsönskemål. *Svensk industriförening* och *Sveriges grossistförbund* betecknar en utredning rörande de mindre företagens villkor som angelägen. En samlad bild av arbetsbetingelserna för den mindre företagsamheten saknas, framhåller den sistnämnda sammanslutningen. Ett liknande uttalande gör *SHIO*.»

Men utskottsmajoriteten har en rakt motsatt uppfattning. Den befarar dubbelarbete och komplikationer i förhållande till redan pågående verksamhet.

Om den goda viljan fanns, gick säkert dessa svårigheter att undvika. Men en samlad kartläggning skulle sannolikt framhäva socialdemokratiska underlåtenhetssynder, och jag förstår att majoriteten inte vill vara med om det-

Om utredning angående de mindre företagen

ta. Nej, att i lagom takt punktvis behandla delfrågor passar tydligen bättre, ty då kan man ju samtidigt verka positivt intresserad utan att vara verkligt aktivt engagerad. Ja, herr talman, nog behövs det att vi driver på!

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr WIKBERG (cp):

Herr talman! Som herr Lundberg redan har påpekat genom att dra parallellen med galten Särimmer är det ingen ny fråga som vi nu har att behandla. Den har förekommit tidigare år, avrättats och återuppstår i kanske något ny skepnad kommande år liksom i år. Herr Lundberg har ganska grundligt berört dessa frågor, och jag tänker därför inte ta så lång tid i anspråk i denna debatt.

Låt mig slå fast att det inte råder några delade meningar om värdet av nyetablering av företag, små som stora. Jag tror det är nödvändigt för att ersätta genom strukturrationalisering och av andra orsaker nedlagda företag. Det är nödvändigt för att tillförsäkra näringslivet nya idéer, för att anpassa det till nya förhållanden och behov.

Mot den bakgrunden är det väl litet egendomligt att man vid utformningen av näringspolitiken och i den näringspolitiska debatten över huvud taget inte beaktat småföretagens nyetableringsproblematik mer än vad som skett.

I motionsparet I: 665 och II: 848 har pekats på nödvändigheten av en kartläggning av småföretagsamhetens villkor och förutsättningar. I motionerna har också formulerats ett program, som tar sikte på att skapa gynnsamma betingelser för nyetablering.

Motionärerna framhåller också det angelägna i bättre upplysning om dessa förhållanden genom att det exempelvis via skolundervisningen — särskilt yrkesorienteringen och yrkesrådgivningen — ges orientering om rollen som yrkesutövare av olika slag och om vilka för-

utsättningar som krävs därför. 1962 års företagarföreningsutredning, som blev färdig i fjol och då publicerades, har också poängterat att kunskapen om småföretagen och deras förutsättningar icke är tillräcklig för att man skall få fram säkert underlag för relevanta åtgärder.

Vad jag nu har framhållit talar för att en utredning rörande småföretagens villkor och förutsättningar liksom nyetablerandets problematik ter sig mycket angelägen. Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid bankoutskottets utlåtande nr 30.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Också jag vill säga några ord om betänkandet och den reservation som här föreligger. Först vill jag uttrycka min tillfredsställelse över den positiva inställning, som uttalas både i utskottsmajoritetens utlåtande och i reservationen beträffande de mindre företagens framtidsmöjligheter.

Under årens lopp har det gjorts en del utredningar om de mindre företagen, bl. a. företagsföreningsutredningen, vars betänkande lämnades förra året och har behandlats i en proposition i år. En utredning om hantverksinstitutets framtida organisation och arbetsuppgifter arbetar just nu och väntas lägga fram sitt betänkande nästa år. Det kan tyckas att det skulle kunna räcka med dessa utredningar om de mindre företagens situation. Men jag tycker att det vore bra om man kunde få till stånd en utredning, som gav ett samlat grepp om de mindre företagens möjligheter att utvecklas i vårt näringsliv, deras situation och deras speciella problem. En sådan utredning skulle i första hand kunna ta upp de mindre företagens finansieringsproblem.

Det har ju bevisats i utredningar, som presenterats av t. ex. Sveriges hantverks- och industriorganisation,

Om utredning angående de mindre företagen

att de mindre företagen väl följt med i den tekniska utvecklingen här i landet. Deras effektivitet, mätt i förädlingsvärde, hävdar sig väl vid jämförelse med företag av annan struktur — medelstora och större företag. Visserligen har den utvecklingen stagnerat under de senaste åren, men jag tror att man skulle kunna stimulera en fortsatt sådan utveckling, om åtgärder vidtoges som alltså möjliggjorde ett högre sparande i de mindre företagen än som nu är fallet, ty självfinansieringsförmågan är uppenbart sämre i dessa företag.

Orsakerna härtill är många. Dessa företag drabbas mycket hårt av kostnadsutvecklingen och den minskade lönsamheten. Men därtill kommer också att kravet på kapital vid den starka rationalisering som även dessa företag har genomgått har varit relativt stort. Den utrustning som de mindre företagen tidigare haft och som utbytt mot en mera effektiv sådan har inte varit av den storleksordning, att företagen fått ett tillräckligt stort underlag för avskrivningar som medgivit uppbyggandet av reserver för att möta det större investeringsbehovet. Jag tror därför att en väg att förbättra de mindre företagens självfinansieringsmöjligheter vore att ge dem tillfälle att avsätta medel till självfinansieringsfonder.

Vi hade ett litet meningsutbyte här i kammaren för några dagar sedan, när en av socialdemokraternas talesmän påpekade vad investeringsfonderna t. ex. hade betytt för AB Volvo. Direktören för AB Volvo hade sagt, att Volvo »hade varit ett litet företag, om inte investeringsfonderna hade funnits». Självfinansieringsfonder och investeringsfonder måste också rent generellt vara av stor betydelse för alla typer av företag, även för sådana typer som drivs som enskild firma. Detta är bara ett exempel på ett problem som skulle kunna tas upp i en utredning, nämligen kravet på att likställa företag som arbetar under olika juridiska former i skattelagstiftningen.

De mindre företagen har sina alldeles speciella problem när det gäller kreditanskaffningen. De har på grund av det mindre egna sparandet ett större behov av riskvilligt kapital. De har inte samma säkerhet att presentera som de större företagen, och de har dessutom inte samma kanaler för kreditförsörjningen vare sig när det gäller det långa kapitalet eller när det gäller det riskvilliga kapitalet. De har inte samma möjligheter att göra aktieemissioner och inte heller samma möjligheter till obligationslån.

Man skulle i detta avseende kunna utreda genom vilka nya kanaler som kapitalflödet skulle gå till dessa företag. Jag anser att nya former och nya regler för kreditflödet — genom större liberalisering av banklagstiftningen så att bankerna mer än hittills kunde acceptera förtroendekrediter och satsa på skicklighet, kunnande och framåtanda — borde vara ett medel, inte minst därför att just bankväsendet svarar för 75 procent av kreditflödet till dessa företag. Dessutom borde nya kanaler för AP-fondernas kanalisering till de mindre företagen övervägas. Man skulle också kunna utreda på vilka sätt investeringsbankens medel i framtiden skulle kunna kanaliseras till de mindre företagen. Jag tror att ett samgående på denna punkt t. ex. mellan investeringsbanken och företagareföreningarna skulle vara ett sätt att lösa problemet. Jag tror också att ett vidgat samarbete mellan AB Industri kredit och AB Företagskredit och företagareföreningarna vore en lämplig lösning.

Det finns många frågor att utreda på detta område, och det är därför som jag har anslutit mig till föreliggande reservation.

Företrädare för folkpartiet och centerpartiet har i en annan motion, som behandlas av statsutskottet, yrkat på att det skulle anvisas ett anslag till kommerskollegium för fördelning till institutioner och organisationer när det gäller utredning om de mindre företa-

Om utredning angående de mindre företagen

gens situation. Jag ber att få återkomma när denna fråga skall behandlas.

Herr PALM (s):

Herr talman! Det är påfallande när man på nytt läser igenom motionerna för att friska upp minnet och sedan följer diskussionen här i kammaren, att vad som sägs i de borgerliga motionerna i den här frågan — både högermotionen och centerpartimotionen — är mycket mera tvärsäkert formulerat i den skrivna texten från januari och mycket mera kategoriskt än vad deras talesmän har varit i talarstolen här i dag.

Därför finns det väl ingen anledning att alltför mycket förlänga debatten. Jag vill hänvisa de av kammarens ledamöter som har ett speciellt intresse av de här frågorna att på nytt läsa igenom de här motionerna som onekligen har ett visst intresse mot bakgrunden av vad som verkligen sker på detta område.

När herr Lundberg jämför högermotionen med galten Särimmer — att den skulle återuppstå på nytt med eller utan kostym eller i samma kostymering varje riksdag — så får man ju akta sig för att stanna i en fornnordisk argumentering så att man egentligen inte kan hitta några nya aspekter på dessa frågor. Den risken är stor för oppositionen och det är väl ungefär vad man skulle uppleva om man går tillbaka några år i protokollen.

Herr Lundberg glädde sig nyss över att han hittat ett par remissvar som passade honom bra i sammanhanget. Jag kan säga att vi från vårt håll är litet ledsna över att vi inte gick fram på det sätt som tidigare och besvärade en förfärlig mängd organisationer och institutioner med remisskrivelser. Vi gjorde det i föl och fick en enorm mängd stenciler att gå igenom. Frågan blev så genomtröskad att vi i år inte har besvärat en del stora organisationer, även om det är intressant att få höra vad de

har att säga i det här sammanhanget.

Men som sagt, vi kan ju glädja oss åt remissvar av olika slag. Jag vill hänvisa till ett som herr Lundberg inte refererat till, och det var från statens institut för hantverk och industri. Jag skall be att få läsa in det till protokollet med hänsyn till vad som sagts här tidigare: »Såsom torde framgå av vad som ovan anförts, utredes eller förslagsbearbetas ett flertal av de viktiga frågor, som i båda motionerna beröres. Institutet ställer sig därför tveksamt till en så omfattande utredning, som i båda motionerna föreslås. Komplikationer, dubbelarbete, förseningar m. m. kan komma att uppstå. Det torde under alla omständigheter vara lämpligt att åtminstone beträffande vissa av frågorna förslag och resultat av dessa först avvaktas. Detta gäller i första hand frågorna om företagsledareutbildningen, rådgivningen till den mindre företagssamheten samt dennas kontakt med utnyttjande av den tekniska forskningsverksamheten. Sålunda torde ytterligare betänkanden, propositionen om den nya gymnasieskolan samt SHI-utredningen komma att beakta synpunkterna på en rationell företagsledareutbildning. Propositionen på 1962 års företagareföreningsutrednings förslag liksom SHI-utredningen torde komma att lämna riktlinjer för rådgivningsverksamhetens ordnande för den mindre företagsamheten.»

Man säger vidare, att med anledning av motionen nr 848 i andra kammaren betonas särskilt nyetableringens problem: »Det kan vara möjligt, att denna fråga senare särskilt måste utredas. För närvarande synes dock fog finnas för uppfattningen att nämnda utredningar och propositioner först måste avvaktas liksom mera ingående erfarenheter av den nu pågående lokaliseringpolitiken. Detsamma gäller också den tekniska forskningens ordnande och praktiska tillämpning, där betydelsefulla beslut redan fattats och där ytterligare utredningsarbete omfattande

Om utredning angående de mindre företagen

bl. a. de mindre företagens ställning pågår. Skattepolitikens betydelse för den mindre företagsamheten föranleder avgjort, att företagsskattutredningens förslag emotses med stort intresse.»

Jag skall inte förlänga debatten mera. Jag vill bara hänvisa till att folk som sysslar med det här på mycket nära håll har markerat, att här finns en hel del frågor som riksdagen skall ta ställning till inom kort vilket bör tillfredsställa de anspråk man har att ställa på samhällets beslutande organ från den medelstora och mindre företagsamheten.

Med det, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! Jag får väl grymta en gång till. Palm tyckte att vi var mindre tvärsäkra nu än i januari. Jag har svårt att förstå underlaget för det omdömet.

Vad gjorde egentligen de gamla asarna med galten Särinner mot slutet? Jag vet det inte. Men om han nu inte längre behövdes i mathållningen så kanske asarna gjorde ett monument av honom, så mycket gott som han hade gjort under alla år. Likadant blir det kanske med vår motion, när den inte längre behövs på grund av en ändrad maktfördelning. Då genomför vi en rad åtgärder, som i sig blir ett monument över den här följetongsmotionen.

Herr PALM (s):

Herr talman! Beträffande tvärsäkerheten och de kategoriska påståendena vill jag bara hänvisa kammarens ledamöter till de borgerliga motionerna i frågan, som är utomordentligt intressanta att studera litet närmare mot bakgrunden av vad som här i övrigt har framkommit.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen enligt därunder framkomna

yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller var bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 63.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av motioner om utredning rörande möjligheterna att tillskapa regionala investmentbolag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av motioner angående ansvar för skada i samband med kontroll av motorfordon;

nr 27, i anledning av motioner angående respit vid underlåtenhet att betala försäkringspremie; och

nr 28, i anledning av motion om obligatoriskt stöldskydd på bilar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av motioner om upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar.

I de likalydande motionerna I: 77, av herrar *Hjorth* och *Paul Jansson*, samt II: 111, av fru *Thunvall m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag rörande ett slopande av 10 § i 1956 års allmänna ordningsstadga.

Enligt denna paragraf vore det förbudet att på juldagen, långfredagen och påskdagen anordna offentlig tillställning såsom t. ex. teaterföreställning, konsert, idrottstävling, danstillställning och cirkusföreställning. Arrangemang inom den normala föreningsverksamheten av enskild karaktär hindrades icke av förbudet. 10 § innehöll även en dispensregel, enligt vilken länsstyrelsen kunde tillåta tillställning, vars innehåll och syfte kunde anses vara förenligt med högtidens helgd.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 77 och II: 111, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I sitt yttrande hade utskottet utgått ifrån att den genom motionerna väckta frågan skulle komma under förutsättningslös prövning av en parlamentarisk utredning, som inom kort skulle tillsättas av Kungl. Maj:t med uppdrag att bedriva sitt arbete på grundval av föreliggande betänkanden om relationerna mellan kyrkan och staten.

Reservation hade avgivits av herr *Erik Svedberg*, fröken *Mattson*, herr *Hjorth*, fru *Lilly Ohlsson*, fru *Johansson*, fru *Lindekvist* samt herr *Jönsson* i Malmö och herr *Hansson* i Piteå (samtliga s), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till förevarande motioner, I: 77 och II: 111, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande upphävande av 10 § allmänna ordningsstadgan.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! I det föreliggande utskottsutlåtandet behandlas en motion vari det yrkas på slopande av 10 § i 1956 års allmänna ordningsstadga. Enligt nämnda paragraf i stadgan får offentlig tillställning inte anordnas på juldagen, långfredagen och påskdagen. Arrangemang av profan enskild karaktär inom organisationslivet berörs dock inte av detta förbud.

10 § innehåller även en dispensregel, enligt vilken länsstyrelsen kan tillåta offentlig tillställning vars innehåll och syfte anses vara förenliga med högtidens helgd. Länsstyrelsen i Stockholms län, som tillstyrker motionen, nämner att inom dess område år 1967 inkom 25 dylika dispensansökningar, varav 24 gällde filmföreställningar. Samtliga ansökningar bifölls. Justitiekanslern har i ett yttrande till Kungl. Maj:t år 1965 påpekat att gränsen mellan olika former av offentliga tillställningar är flytande och att en gränsdragning lätt kan fram-

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar

stå som konstlad. En omprövning av nämnda förbudsbestämmelse vore därför önskvärd.

Vid frågans behandling i utskottet hävdades därtill, att det torde vara ogörligt att kunna ha en enhetlig praxis inom de olika länsstyrelserna vid behandling av dylika dispensansökningar.

De remissinstanser, tio till antalet, som beretts tillfälle att yttra sig över motionen, är samtliga positiva till en utredning i frågan. Sålunda tillstyrker Uppsala domkapitel bestämt att förbudet upphäves, då det otvivelaktigt saknar relevans i ett modernt samhälle.

Även de frikyrkliga samarbetsorgan som anmodats avge yttrande anser att frågan bör utredas.

De politiska ungdomsförbunden uttalar en klar mening till förmån för motionen. Högerns ungdomsförbund ger sålunda uttryck för den uppfattningen, att »majoriteten av svenska medborgare i dag inte längre betraktar de angivna helgdagarna på annat sätt än vilka lediga dagar som helst och att det nuvarande förbudet därför knappast fyller någon egentlig funktion».

Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund och Centerns ungdomsförbund framhåller att kyrkan och de frireligiösa samfundet genom upplysning och undervisning bör ge människorna möjligheter till ett självständigt ställningstagande och att ett fortsatt förbud inte kan påverka opinionen.

Centerns ungdomsförbund bedömer det därtill som möjligt att det nuvarande förbudet tvärtom försvårar kyrkans möjligheter att upprätthålla goda kontakter med vissa samhällsgrupper.

Folkpartiets ungdomsförbund påpekar med fin psykologisk blick, att för ensamstående personer blir ensamheten särskilt tung under de stora helgerna med deras karaktär av familjesammankomster. Nöjesförbudet får till följd att den ensamståendes problem ökar under dessa helger.

Vi som har fogat en reservation till

detta utlåtande tycker att utskottets attityd nog är alltför negativ, inte minst med hänsyn till den över lag positiva syn till förmån för motionen som kommer fram i remissvaren. Utskottets skrivning torde även ge uttryck för en viss kluvenhet inom den hälft av utskottet som med lottens hjälp blivit majoritet. Åtminstone tredje stycket i utskottets uttalande torde ha kommit till under mycket stor möda.

Utskottet hänvisar även till att en parlamentarisk utredning torde komma att tillsättas beträffande förhållandet mellan kyrka och stat, och utgår ifrån att en dylik utredning kunde ta upp det genom motionen aktualiserade ärendet till förutsättningslös prövning.

Nu har dock reservanterna ansett att då man inte vet annat om den nämnda väntade utredningen än att den väl får syssla med de stora principiella frågorna och organisationsproblemen, så är det diskutabelt om vi innan den ens är tillsatt bör belamra den med små perifera detaljspörsmål.

Sveriges kristna ungdomsråd och frikyrkliga ungdomsrådet hänvisar i sina yttranden i första hand också till en utredning om kyrka—stat, men säger, att man även kan tänka sig att frågan om förbudets slopande utreds separat. Reservanterna i utskottet har godtagit det resonemanget och överlåter åt Kungl. Maj:t att avgöra på vilket sätt utredningen med anledning av motionen skall bedrivas.

Herr talman! Då såväl praktiska som principiella skäl talar klart till förmån för den här ifrågavarande motionen, vilken därtill fått ett överväldigande stöd av remissinstanserna, ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **HJORTH** (s):

Herr talman! Den politiska uppdelningen i första lagutskottet i denna fråga kan ju verka förbryllande. Det är

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar

inte alls någon politisk fråga, och i sak är det egentligen inte mycket som skiljer majoriteten och reservanterna åt.

Vi reservanter önskar utredning av frågan om upphävande av 10 § allmänna ordningsstadgan medan lottmajoriteten förutsätter att den väckta frågan blir föremål för prövning utan något initiativ från riksdagens sida. Majoriteten motsätter sig alltså inte heller en utredning. Man hänvisar till den parlamentariska utredning om kyrka—stat som avses bli tillsatt. Det tycker också vi reservanter mycket väl kan gå för sig, men vi anser att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till hur frågan skall utredas.

Frågan om slopande av nöjesförbudet under vissa kyrkliga helgdagar är en sak som jag har tänkt på ganska länge. I min ungdom omfattade förbudet än flera dagar, och dessa dagar upplevdes som ovanligt långa och tråkiga. Samma uppfattning har man hört från många av dem som nu är unga. Den sysslolöshet de ofta känner under dessa dagar gör att de kanske söker sig till mera tvelaktiga nöjen och utsvävningar i stället.

Nu förekommer det i alla fall en hel del enskilda nöjesbetonade kamratfester och samkväm under de här dagarna, men det är ett stort tryck från utomstående ungdomar att få komma in på dessa enskilda tillställningar.

Nu kan länsstyrelsen — som herr Svedberg erinrade om — enligt en dispensregel medge tillställning, vars, som det heter, »innehåll och syfte kan anses vara förenligt med högtidens helgd». Det ankommer alltså på någon tjänsteman hos länsstyrelsen att försöka bilda sig en uppfattning om vad olika filmer handlar om och sedan tjänstgöra som någon sorts extra filmgranskningsråd. Denna dispensgivning förekommer däremot sällan på landsbygden. Förbudet innefattar också sportevenemang, konserter och dylikt.

Nu var vi motionärer litet rädda för

att motionen skulle uppfattas som ett angrepp på de kristna värdena; det var inte alls avsikten. Men när de religiösa organisationerna själva har uttalat önskvärdheten av ett slopande av trosfrihetsparagrafen, har vi stärkts i vår tro. Frikyrkliga ungdomsrådet har nämligen i sitt religionsfrihetsprogram understrukit, att allt tvång måste uppfattas som en kränkning av kristendomens grundidéer, och kräver att lagens förbud mot offentliga nöjen på vissa kyrkliga helgdagar upphävs.

Broderskapsrörelsen deklarerar också i sitt religionsfrihetsprogram, att samfunden icke för egen del bör söka lag-skydd av annat slag än sådant som också tillkommer andra grupper. I medvetandet om frihetens villkor måste samfunden med kraft hävda trosfrihet, tankefrihet och församlingsfrihet för alla — även sådana som är obekväma eller befinner sig i strid mot samfundets innersta uppfattning i tros- och moralfrågor. Mot den bakgrunden hävdar den socialdemokratiska kristna rörelsen, att den s. k. trosfrihetsparagrafen samt förbud mot offentliga nöjesarrangemang under vissa kyrkliga helgdagar slopas.

Ett nöjesförbud animerar i sig självt inte till större deltagande i det religiösa firandet av dessa helger. För många människor innebär dessa helgdagar ingenting särskilt. De betraktar dem som vilken annan ledig dag som helst och anser att de då skall ha frihet att företa sig vad de själva önskar utan förbud och tvång. De som anser dessa dagar verkligen betydelsefulla, går ändå till kyrkan eller frikyrkokokalen.

Som motionär är man naturligtvis glad över alla remissuttalanden som har gjorts. De är nästan för positiva, och man kan väl säga att motionärerna har blivit över hövan bönhörda. Ungdomsorganisationerna — både de politiska och de kyrkliga — anser att nöjesförbudet bör omprövas. T. o. m. Sveriges kristna ungdomsråd skulle hälsa ett upphävande av förbudet med tillfreds-

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar

ställelse. Av länsstyrelsens i Stockholms län svar får man en intressant inblick i den grannliga uppgift, som biskopen i stiftet har när det gäller att godkänna och vraka filmer för visning. Jag frågar mig bara hur han skulle klara uppgiften om bioarrangörerna i större utsträckning begärde dispens. Uppsala domkapitel säger bl. a. att förbudet saknar relevans i vårt samhälle och anser det oriktigt att med tvång värna om högtidernas helgd. Jag tror inte heller att kyrkan eller de religiösa organisationerna förlorar på att slopa trosfrihetsparagrafen. Man har från det hållet frambållit, att allt tvång måste uppfattas som en kränkning av kristendomens grundidéer.

Vi har religionsfrihet i detta land, och ett bifall till reservationen i utlåtandet är ett uttryck härför.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Jansson, Paul* (s).

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Herr Hjorth fann i sitt inlägg den ideologiska uppdelningen inom utskottet i denna fråga »något förbryllande» och framhöll att skillnaden mellan majoriteten och minoriteten i sak är ganska liten.

Jag kan väl i stort sett ge honom rätt i det, särskilt när herr Hjorth tillägger, att enligt hans mening kan utredningen om kyrka och stat mycket väl få ta hand om denna fråga. Det är ju just vad utskottsmajoriteten önskar och förutsätter. Herr Hjorth tycker emellertid att Kungl. Maj:t bör få bestämma, i vilken form utredningen skall ske. På det sättet reduceras givetvis skillnaden mellan majoriteten och minoriteten till att bli ganska obetydlig.

Jag hörde också med intresse på herr Svedbergs anförande, där han å sin sida hävdade att man inte bör belasta utredningen om kyrka och stat med detta,

som han uttrycker det, perifera detaljfrågor.

När herr Svedberg yttrade, att utskottsmajoriteten tydligen lagt ned mycket möda på tredje stycket i sitt utlåtande, så vill jag säga att vi i första lagutskottet *alltid* försöker bemöda oss att ge ett så klart och redigt uttryck som möjligt för våra tankar. Eftersom frågan gäller vilken form uredningen skall ha, kan jag kanske uttrycka det önskemålet att herr Svedberg och herr Hjorth borde ha lagt ned större möda på att samordna sina meningar i denna fråga, vilken ju till sist blev den som delade utskottet i en majoritets- och en minoritetsgrupp.

För övrigt vill jag säga följande. När utskottsmajoriteten utformade utlåtandet, utgick vi ifrån att denna fråga är betydelsefull och angelägen för många människor i vårt land, både för dem, som anser att den helgd de förknippar med de stora kristna högtidsdagarna blir störd av kommersiella nöjeställningar, och för dem som från strikt principiella utgångspunkter anser att frågan inte bör lösas genom lagstadgat nöjesförbud — eller rättare sagt inskränkning i möjligheten att ordna offentliga tillställningar, ty dispensmöjlighet finns ju och tillämpas generöst.

I detta läge, då vi vet att olika grupper i samhället ser mycket olika på frågan och då vi förutsätter att den under alla förhållanden kommer att få tas upp av utredningen om förhållandet mellan kyrka och stat, som snart torde komma att tillsättas, så har vi ansett det riktigast och bäst förenligt med den skrivning vi brukar ha i utskottet att i sak inte ta någon ställning, eftersom vi utgår ifrån att utredningen blir förutsättningslös.

Herr Svedberg betecknar den attityden som alltför negativ, och det är klart att man kan göra det från motionärerens utgångspunkt. Men med utskottsmajoritetens ståndpunkt, att saken förutsättningslöst skall utredas, vidhåller

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

jag att det är lämpligt att riksdagen inte uttalar sig om hur utredningen skall utmynna. Reservanterna har väl ändå i sin skrivning inlagt ett — visserligen mycket försiktigt uttryck — ståndpunktstagande till förmån för ett avskaffande av förbudet. Jag förmodar att det är avsikten. I varje fall läser jag reservationen på det sättet.

Kvar står de två förslagen: Det första är utskottsmajoritetens, vari det konstateras att det under alla förhållanden blir en utredning i saken och att därför något initiativ från riksdagens sida inte är påkallat, och det utmynnar konsekvent i ett förord för avslag på motionerna. Det andra är reservanternas, som ändock begär en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning. Att det skulle vara principiellt och praktiskt riktigare att göra så som reservanterna föreslår — vilket nämndes av herr Svedberg — har jag svårt att förstå. Jag tycker att majoritetens skrivning är den mest konsekventa.

Sedan vill jag beklaga att vi i första lagutskotet inte kunde komma överens i denna fråga om en gemensam skrivning, eftersom skillnaderna mellan de två olika förslagen är minst sagt subtila.

Herr talman, Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Det ärende som vi nu behandlar är ett exempel på den konflikt som för närvarande finns i vårt samhälle, längtan efter en större frihet än den som nu råder på skilda områden och insikten om att någon form av begränsning är nödvändig i ett demokratiskt samhälle. Den absoluta friheten är inte något realistiskt alternativ till en rimlig frihetsbegränsning.

Den konflikten går för övrigt inte bara mellan olika samhällsgrupper, utan ofta rätt igenom människor som

bär ansvar i det samhälleliga arbetet. Restlös frihet är alltså ingen gångbar politisk ordning, men det är inte heller en ordning, som uppleves som otillbörligt tvång. Någonstans måste en gräns sättas, och det är väl vår uppgift här i riksdagen att från fall till fall avgöra var den gränsen skall dras. Jag har ingen rätt att dra någon slutledning från diskussionen om tankers i Östersjön för detta ärende, men där talades om att vi måste ha någon gräns för den storlek, som kan tänkas för de tankers som skall forsla olja i Östersjön. Det är här endast fråga om en parallell. Men vi har gång på gång att sysselsätta oss med frågan om var gränsen skall dras mellan en långt gående frihet och en frihetsbegränsande ordning.

När vi i vårt samhälle strävar till — och jag tror att de flesta av oss är inställda på den utvecklingen — en liberalisering av vår samlevnad, måste vi uppmärksamma följande. De värden, som vi vinner genom en liberalisering och genom att ta avstånd från tidigare begränsande ordningar, måste vara större än de värden som vi eventuellt förlorar genom en ny ordning.

Utän tvekan är det alldeles riktigt, såsom har framhållits i debatten, att det för närvarande pågår en kraftig omvandling i samhället också då det gäller värdesystem, traditioner och vanor. Jag har tidigare i kammaren anmält och gör det gärna igen, att jag känner mig väl hemma i den liberaliserande livsströmmen. Orsaken till denna hållning är en stark upplevelse av innebörden av begreppet »den fria människan», som jag personligen har vunnit i konfrontation med det kristna evangeliet, men som andra människor kan vinna på annat sätt.

Jag har även upplevt denna strävan till frihet när jag har försökt att ta ansvar såsom samhällsarbetare. Jag kan dock inte på ett atomistiskt sätt i alla stycken bara ge uttryck för den prin-

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

cipliella syn som jag har. Vi lever i en gemenskap i samhället, och det är nödvändigt för den som är riksdagsman och aktiv samhällsarbetare på annat sätt att ta rimlig hänsyn till de strömningar som existerar i det samhälle som han söker att tjäna.

Hur ser den samhällsgemenskap ut som vi lever i och som vi i viss mån med lagstiftning har att påverka och som vi i varje fall har att betjäna?

Mer och mer gör sig gällande en radikal, sekulariserad åskådning med en utomordentligt stark känsla för friheten. Denna åskådning kämpar — jag menar med rätta — mot allt auktoritärt tvång. Å andra sidan har vi en stor grupp människor med en konservativ, mer traditionsbunden åskådning, människor som söker att i samhället bevara vad man ser som positiva värden i en gammal kulturtradition.

Spörsmålet om den kristet orienterade traditionens omfattning och genomslagskraft är en mycket komplicerad fråga. Riksdagen har icke varit intresserad av att på vetenskaplig grund genom en religionssociologisk undersökning söka vinna ökad insikt i den frågan. Jag tror att det är ett uttryck för rädsla att man på bakvägen skall söka från kristet håll åstadkomma någon form av begränsning. Det är inte alls denna frågan gäller — vi står i behov av ökad insikt om den betydelse som en kristen tradition kan tänkas ha i vårt folks moralbildning och allmänna livssyn.

Spörsmålet om helgdagarna är icke en samfundsfråga — det slår sönder de kristna samfundsgränserna; de citat som här gjorts från olika remissyttranden visar den saken. Situationen är t. ex. icke den, att de frikyrkliga här uppträder som mörkmän och är negativa — situationen är den att viljan till frihet och den konservativa hållningen går tvärs igenom olika kristna samfund och även utanför dem gör sig gällande hos många människor som bär en mer

eller mindre klart fattad kristen tradition inom sig.

Uppsala domkapitel har argumenterat på ett klart, redbart sätt. Jag känner mig mycket starkt förbunden med dess argumentation då det gäller hållningen till förbud på religiösa helgdagar. Men jag har lärt mig att Uppsala domkapitel inte är detsamma som svenska folket; det är mycket tveksamt om detta domkapitel härvidlag ens representerar en majoritet i det svenska folket.

För mig har frågan mer och mer blivit den här: Hur skall vi kunna leva samman i det mångtydiga samhälle vi för närvarande upplever? Alldeles uppenbart är att vi inte kan kräva: alla andra skall tycka som jag, värdera som jag, lagstifta som jag anser att man bör lagstifta — »jag» då givetvis inte Joel Sörenson utan satt inom citations-tecken. Det är en fråga om hänsyn och respekt. Jag tror att dessa värden hör till demokratins etos, är något av det allra bästa vi har vunnit under många decenniers kamp för mänsklig frigörelse. Vi har börjat lära oss att visa respekt för andra åskådningar, och vi är angelägna att ge även minoriteter rätten att fritt uttrycka sin ståndpunkt. Vi värnar t. ex. rätten att demonstrera för helt andra åskådningar än dem som är *comme il faut* i det svenska samhället. Vi värnar rätten för enskilda människor att uttrycka sin uppfattning också om den strider mot statsmaktens uppfattning. Detta är väsentliga demokratiska grundvärden som vi vill värna om.

Som jag ser föreliggande ärende är det icke en fråga om att skydda den kristna tron. Det är snarare en fråga om att ta hänsyn till en ganska betydande grupp människor i vårt samhälle. Den hänsynen skall icke bara visas protestantiska kristna, den skall visas romersk-katolska kristna och andra religioners anhängare. Jag har nyligen haft rätt mycket att göra med

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

indier som vistas i vårt land och har fullständigt klart för mig att de i många avseenden värderar på ett helt annat sätt än vi. De skall ha samma rätt som jag att ge uttryck för sin tro, och den som alls inte har en religiös grundinställning skall givetvis ha exakt samma rätt som vem som helst som har en religiös grundsyn. Den saken är för mig självklar, och den hör till vad jag kallar demokratins etos.

Remissvaren som här har citerats och som utförligt har redovisats i utlåtandet visar att det verkligen finns anledning att ta frågan om nöjesförbudet på de tre helgdagarna på allvar. Man skulle kunna diskutera varje remissyttrande, men jag skall givetvis inte ta upp kammarens tid därmed.

Låt mig bara peka på det yttrande som SSU har gjort, ett mycket intressant och livsnära yttrande. Något egendomlig förefaller mig dess konklusion. Man säger att enskilda organisationer utövar en betydande del av nöjesaktiviteten på dessa helgdagar. De som hör organisationerna till söker sig dit, och det är därför, säger man, orimligt att behålla ett förbud när så många människor vill vara med om nöjena.

Blir inte konsekvensen av att detta förbud upphävs att det blir den kommersialiserade nöjesindustrin och inte de enskilda organisationerna, som har nöjesrätt i sammanhanget, som kommer att vinna på ärendet? Vi strävar på allt sätt att bevara de enskilda organisationernas initiativkraft och livskraft. Det förefaller mig i varje fall vara värt att begrunda den fråga som jag här har antytt.

Min personliga känsla är att vi ännu inte är färdiga för ett slutgiltigt ställningstagande i denna fråga. Jag tror att vi behöver leva med den ännu någon tid. Jag tror att den behöver debatteras både i ungdomsorganisationer, i offentlig press och på annat sätt för att så småningom en concensus skall komma.

Jag är angelägen att säga att jag icke har tagit principiell ställning till saken, men jag har en känsla av att såväl utskottet som reservanterna har rätt då man säger att ärendet är av den art att det behöver utredas. Jag tycker nästan att det är en smaksak om man röstar med reservationen eller om man röstar med utskottsmajoriteten, ty båda är i princip inställda på att ärendet är av sådan vikt att det behöver ytterligare belysas innan vi tar en definitiv ställning i frågan.

Personligen tänker jag rösta med utskottet. Jag kan inte säga att jag hör till entusiasterna då det gäller att överlämna ärendet till en eventuell utredning om förhållandet mellan kyrka och stat, ty i princip ser jag icke denna fråga som en fråga för kyrka och stat. Å andra sidan vill jag säga att jag inte finner ärendet vara av sådan omfattning att en särskild utredning bör till sättas. Den utredning som skall syssla med frågan om förhållandet mellan kyrka och stat blir enligt vad som har aviserats en parlamentarisk utredning. Ja, låt den då också behandla denna fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och återkommer till det principiella ställningstagandet i ett senare skede då ytterligare material föreligger.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ernulf sade i sitt inlägg att första lagutskottet alltid har för vana att grundligt granska de ärenden som är före till behandling och att se dem ur olika utgångspunkter, och det är ju alldeles riktigt. När jag sade att utskottet hade haft särskild möda med

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar

att åstadkomma det tredje stycket i sin skrivning har det väl sina särskilda orsaker. Om någon mera än herr Ernulf tar till orda och talar för utskottet, föreställer jag mig att det skall bli ytterligare belyst vad jag syftade till.

Även herr Sörenson var ganska tveksam i fråga om att ta ställning. Det kunde väga över åt både det ena och det andra hållet, både för utskottet och för reservanterna.

Jag tyckte att utskottet var alltför negativt i sin skrivning, och vi kan konstatera att utskottet har yrkat avslag på motionen och endast vill ha en förutsättningslös utredning. Reservanterna är alltså mera positiva.

När herr Ernulf även försökte finna ett motsatsförhållande mellan mig och herr Hjorth, tyckte jag att det lät ganska märkligt. Vi är båda inställda på en utredning, och vi överläter åt Kungl. Maj:t att bestämma hur den utredningen skall gå till.

Med anledning av herr Sörensons inlägg vill jag säga att varje omdömesgill individ givetvis visar respekt för religionen, för de religiösa värdena, för den meditation och stillhet som nutidsmänniskan skulle behöva mera av i en jäktad och splittrad värld. Det är inte den saken frågan gäller, utan frågan är om det är försvarligt att folk skall tvingas till ett visst livsmönster de nämnda helgdagarna och om det verkligen kan finnas ett intresse även med utgångspunkt från religiösa värderingar av att upprätthålla ett dylikt tvång i våra dagar. Personligen har jag djup respekt för såväl det kyrkliga som det frikyrkliga församlingsarbetet. Från dessa kretsar och från ideellt arbetande folkliga organisationer kommer i många fall personer med ansvarskänsla och kunighet i olika avseenden, vilka gör insatser i samhällsarbetet och bidrar till att åt demokratin och folkstyret ge ett levande innehåll. Men det är här helt enkelt en fråga om tolerans, om man skall medge att människorna fritt får

avgöra hur de vill tillbringa sin helgledighet — en möjlighet som står dem till buds de andra helgdagarna under året.

Herr Hjorth nämnde i sitt anförande att det tidigare har rått ett dylikt förbud under många fler helgdagar. Genom 1895 års kungörelse kom förbudet att gälla endast juldagen, långfredagen, påskdagen och pingstdagen. År 1943 kom en ny lag, i vilken pingstdagen undantogs från förbudet. Den för närvarande gällande bestämmelsen är alltså intagen i 1956 års ordningsstadga, enligt vilken det finns dispensmöjligheter. Ett bifall till motionen och reservationen är ett sista led i den under lång tid pågående utvecklingen mot ökad tolerans på detta område.

Herr Sörenson tyckte att detta ämne skulle debatteras mer, och det blir tillfälle därtill om det blir en utredning. Utredningen kommer att gå ut på remiss, det framläggs en proposition här i riksdagen och då blir det tillfälle till debatt.

Herr **HJORTH** (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ernulf tyckte sig finna ett motsatsförhållande mellan herr Svedberg och mig, och herr Ernulf verkade tillfredsställd över att ha konstaterat detta. Herr Svedberg har ju redan svarat på det påståendet. Faktum är att det inte föreligger någon sådan åsiktskillnad. Vi hänvisar ju till att Kungl. Maj:t skall få bedöma vilka som skall utreda detta problem. Det är svårt att säga bestämt att kyrka—stat-utredningen skall göra det, när inte ens den utredningen är tillsatt och efter vad jag förstår inte heller direktiven är klara.

Herr Sörenson talar om hänsyn och respekt, och han kräver respekt, tolerans och vidsyn mot de troende. Man kan ju vända på detta och säga: Varför skall de som predikar denna livsfilosofi inte visa prov på samma goda egenskaper och respektera andra män-

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar

niskors önskan att göra någonting annat dessa dagar? De som går till gudstjänst skulle känna sig störda av vetenskapen att andra går på en film, en fotbollsmatch eller rent av går och dansar. Nu är det ju så att nöjeställningar i regel äger rum på kvällen och knappast kolliderar med själva gudstjänstfirandet. Jag tror nog att denna omtanke är överdriven. De får säkert lika stort utbyte av gudstjänsten ändå och störs inte i sin stillhet. De skulle nog oroas betydligt mera om de tänkte på allt ont som sker ute i världen, alla rasförföljelser, all nedtrampning av de mänskliga rättigheterna och allt krig och elände runt om i världen. Eller varför inte de brutala överfall och våldsdåd som tyvärr många ungdomar gör sig skyldiga till? Vi talar mycket i detta hus om åtgärder för att leda in ungdomen på sunda banor, och jag vill se ett ordnat nöjesliv under dessa helgdagar som ett led i denna fostran.

Sedan nämnde herr Sörenson något om det kommersiella nöjeslivet. Inte heller jag har något större intresse av det, men för den branschen spelar det nog inte så stor roll om det blir en eller två eller tre dagar till. Det finns emellertid många enskilda arrangörer — ungdomsorganisationer och andra — som under dessa dagar kunde ordna meningsfyllda sysselsättningar med nöjen under städade former för att få kontakt med den rotlösa ungdomen som annars strövar omkring på gator eller fyller diverse krogar. Vi värnar bättre om ungdomen om vi ger den möjlighet till sunda nöjen även dessa dagar. Och som herr Svedberg erinrade om har folkpartiets ungdomsförbund uttalat att det betyder rätt mycket för ensamstående människor som inte föredrar att gå i kyrkan att ha andra möjligheter att fördriva tiden.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag vill bara lägga mig i debatten på en punkt.

Det har sagts här att denna fråga borde överlämnas åt den kommande utredningen om förhållandet mellan kyrkan och staten. Vi i departementet befinner oss mitt uppe i arbetet med direktiven för en sådan utredning. En av mina utgångspunkter i detta arbete har varit att hålla utredningen ren, att begränsa den till att gälla den principiella frågan om förhållandet mellan kyrka och stat och sådant som oundgängligen hör till detta problemkomplex. Det finns mängder av ytterligt svåra och intressanta problem som på något sätt har anknytning till kyrkan eller religionen, och man kan då tycka att det är frestande att låta utredningen syssla med dessa problem. Men jag tror att de skulle störa utredningsarbetet.

Ta exemplet med religionsundervisningen! Det är självklart att vi skall ha undervisning i religionskunskap i skolorna, vare sig kyrkan är skild från staten eller inte. Det är en fråga som får bedömas för sig. Därför har jag offentligen sagt att jag inte tycker att frågan om religionskunskapens ställning i skolan bör föras in i en framtida utredning om förhållandet mellan kyrka och stat.

Samma argument kan väl i hög grad anföras också när det gäller de teologiska fakulteterna, och samma sak måste med stor kraft göra sig gällande i de ärenden som här behandlas av kammaren. Förhållandet mellan kyrkan och staten berörs inte när det gäller frågan om vi skall ha förbud mot nöjeställningar på vissa helgdagar. Denna fråga bör som nu få bedömas för sig, alldeles oberoende av den formella relationen mellan kyrka och stat. Jag har sagt detta offentligt tidigare, inte i denna speciella fråga, men rent generellt om det utredningsarbete som skall börja. Och såvitt jag har kunnat se har jag fått stöd av de offentliga uttalanden som har gjorts för en sådan uppläggning av det kommande utredningsarbetet. Därför vill jag som min uppfattning säga

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

att det vore rätt olyckligt om riksdagen skulle besluta att just den här speciella frågan skulle behandlas av en utredning om förhållandet mellan kyrka och stat. Det skulle helt strida mot den uppläggningsom vi söker ge direktiven till utredningen.

Herr ERNULF (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svedberg kan säkert ha rätt i att de ledamöter som bestämt utskottets utlåtande i sak kan se på frågan om nöjesförbudet något olika. Jag tycker inte det är något fel att man ändå samlar sig kring ett gemensamt yttrande om man förutsätter att frågan ändå skall komma upp till utredning.

För min personliga del ser jag det som en fråga om den hänsyn som de icke kristna grupperna i samhället bör visa de kristna människor som i andakt och helgd vill fira sina största högtidsdagar. Det är alltså en fråga om vilken hänsyn man kan kräva och om en sådan hänsyn bör underbyggas och stödjas av en lagstiftning eller inte. Och liksom herr Sörenson kan jag deklarerar att personligen har jag ännu inte tagit någon ställning i den här frågan om en lagstiftning är principiellt berättigad eller inte, alltså vilken väg man bör välja för att nå den hänsyn mot andra grupper som vi väl alla är ense om bör förekomma i ett liberalt och demokratiskt samhälle.

Till statsrådet Palme vill jag säga att jag å ena sidan förstår önskemålet när man tillsätter en utredning att denna skall behandla ett begränsat spörsmål — särskilt som detta ju är ett stort spörsmål, nämligen det formella förhållandet kyrka—stat. Å andra sidan är det ju ändå så att den fråga vi nu behandlar för många människor har ett nära samband med den ställning som religionssamfundet kan inta i vårt samhälle. Det kan ju i och för sig vara ett skäl för att ta upp denna fråga i utredningen om förhållandet mellan kyrka och stat. Det är en av-

vägning. Om man gör en mängd frågor som hör ihop med det centrala spörsmålet till föremål för särskilda utredningar så blir ju arbetet på ett sätt mera tungrovt. I varje fall blir det svårare att samordna det hela. Här står fördelar och nackdelar mot varandra. Jag skall inte kritisera statsrådet för den ställning han har tagit, men vi i utskottsmajoriteten anser att det skulle vara lyckligare för denna fråga om utredningen kyrka—stat kunde ta den. Och jag föreställer mig att om utskottsutlåtandet skulle godtagas av riksdagen — där det alltså förutsätts att utredningen kyrka—stat skall ta upp frågan — så kommer statsrådet Palme i sina direktiv att låta utredningen förfara i enlighet med vad riksdagen i så fall har uttalat.

Herr SÖRENSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är tyvärr så när det gäller sådana här ömtåliga frågor att man så lätt åker in i en fälla. Sedan är man placerad där och bedöms på ett klichéartat sätt. Jag är mycket angelägen att säga att allt mörkmanavälde är mig främmande.

Jag vill bara göra några korta kommentarer. Herr Svedberg talar om att man tvingas till ett visst livsmönster. Det är väl ändå inte det som det är fråga om här.

Man undrar om vi möjligen skulle kunna låta bli att ordna offentliga nöjen en dag av 121! Jag tror inte att man riktigt har förstått hur konservativa kristna människor reagerar. De upplever en sådan här sak som ett angrepp mot den tro, som för dem själva har varit och är dyrbar. Det tjänar ingenting till att diskutera det rätta eller felaktiga i detta. Vi som har att leva nära dem vet att deras upplevelser ganska ofta är av den arten.

När man talar om tolerans — något som den kristna delen av svenska folket sannerligen behöver lära sig — undrar jag: Kan vi ändå inte vara beredda att

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar

av respekt för de djupt oroade människorna hålla en dag av 121 fri från nöjeställningar? Inte på grund av vår egen värdering av dessa dagars eventuella nöjen utan därför att vi vet att dessa människor upplever nöjeställningar i detta sammanhang som något smärtsamt. Jag ville här i riksdagen bara pröva om det gick att få resonans för detta. Men jag förstår herr Palme: Man skall hålla utredningar rena. Lycka till! Jag hoppas att utredningen stat—kyrka inte blir överbelastad, men tycker ändå inte herr Palme att det är litet för mycket att göra en hel utredning om den sak vi här diskuterar? Jag delar i detta fall utskottsmajoritetens syn. Att göra en hel utredning av denna fråga tycker jag inte stämmer riktigt med sättet att arbeta i en demokrati. Jag håller därför fast vid mitt yrkande.

Herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Ja, herr Sörenson, vi gör utredningar också i begränsade frågor. Det kan vara en enmansutredning eller någon annan mindre omfattande utredning.

Det här är en känslomässig fråga. Det har ju också herr Sörenson sagt. Därför kräver den en hel del överväganden, även om den kvantitativt inte är så enorm. Det är ändå en viktig fråga, det rent formella — det är bara det vi talar om.

Flera gånger tidigare har jag sagt att hela komplexet om kyrkans eventuella skiljande från staten inte är en fråga om för och emot den kristna tron. Det är ett organisatoriskt problem där man kan ha olika meningar. Jag hoppas att debatten härom kommer att präglas av generositet och tolerans.

Det är oerhört svårt att finna vad trosfrågan har att göra med formerna för relationerna mellan stat och kyrka. Herr Ernulf hade svårigheter med detta, han sade någonting om att samfundens ställning väl ändå har betydelse för be-

dömningen av den här frågan. Men han lämnade snabbt ämnet, och jag tror inte att han kommer att klara ut de relationerna, även om han uppbygger all sin skarpsinnighet.

Herr Sörenson tycker liksom jag att vi inte skall överbelasta utredningen utan hålla den ren. Men den här lilla detaljen gör väl inte mycket. Det är ändå ett principiellt viktigt ställningstagande som riksdagen här gör, därför att det skulle innebära det första lilla steget till att föra in en annan typ av fråga i utredningen. Har man gjort detta en gång, då kommer kanske många att vilja göra på samma sätt när de möter ett besvärligt problem. Då säger de kanske: Låt oss ge det till utredningen om förhållandet mellan kyrkan och staten, så blir vi av med det. Men händer detta, då blir utredningsarbetet, om inte omöjligt, så mycket svårt och långvarigt.

Det är därför som jag — med all respekt för herr Sörensons synpunkter — har velat hävda den ganska klart markerade, principiella uppfattning som är utgångspunkten för hela det arbete med utredningsdirektiven som vi sysslar med i departementet.

Herr **ERNULF** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Palme undrade varför jag så snabbt lämnade frågan om vad formerna för förhållandet mellan stat och kyrka kan ha att göra med frågan om helgdagsförbudet. Jag lämnade frågan snabbt, ty det var bara ett kort genmäle, och då kan man inte vara långrandig.

Jag kan säga att om utredningen kyrka och stat skulle förorda det alternativ som innebär att man i princip sliter alla band mellan stat och kyrka, då kanske frågan måste komma upp om dessa högtidsdagar över huvud taget kan vara helgdagar. Man kan väl knappast ha helgdag på långfredagen under sådana förhållanden, ty frågan om det över huvud taget skall vara helgdag på lång-

**Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga
helgdagar**

fredagen hänger väl i någon mån ihop med hur man från statens sida betraktar kyrkan som organisation.

Om man ger kyrkan en betydelsefull plats i samhället, då är det rimligare att tillgodose kyrkans önskemål att ha helgdag på större högtidsdagar. Jag ser på herr Palmes ansiktsuttryck att han inte kan finna något samband däremellan. Det må vara en värderingsfråga — för att använda ett av honom gärna nyttjat uttryck — men så ser jag i varje fall frågan.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Det är kanske bra med korta genmälen! Helgdag på kristna högtidsdagar har vi inte, såvitt jag förstår, primärt därför att vi har en statskyrka. Vi hade helgdag i förgår, herr Ernulf! Det var den 1 maj. Det hade vi av respekt för den svenska arbetarrörelsen och dess traditioner och inte för att vi har en statlig arbetarrörelse.

Av precis samma skäl kan man av respekt för de kristna högtidsdagarna och för de människor som vill fira dessa högtidsdagar på ett särskilt sätt ha helgdag på de kristna högtidsdagarna. Jag ser inte heller där sambandet med det formella förhållandet mellan staten och kyrkan. Det är denna typ av betraktelsesätt som jag tror att vi måste vänja oss av med.

På samma sätt är det inte fråga om en statens överhöghet som avgör om vi skall ha ett nöjesförbud på sådana kyrkliga helgdagar eller inte, utan det är en fråga om en avvägning mellan olika typer av toleransbegrepp och olika uppfattningar om vad man bör använda lagstiftningsmakten till. Det är en fråga som vi verkligen skall kunna ta ställning till utan att föra in frågan om vi skall ha en statskyrka eller icke. Jag blir faktiskt mer och mer bestämd på den punkten ju längre jag lyssnar till herr Ernulf — med all respekt för honom.

Herr ERNULF (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Palme och jag är överens om att det är bra med korta genmälen. Jag har ofta hävdat att detta borde gälla alla talare, inberäknat statsråd, och det är ju bra när även herr Palme nu fattar sig kort.

Jo, herr Palme, jag anser att när vi gör den 1 maj till en borgerlig helgdag, så visar det en uppskattning av arbetarrörelsens och fackförningarnas ställning i vårt samhälle, en uppskattning som de är värda i allra högsta grad och som jag gläder mig åt. På samma sätt kan jag inte finna annat än att när man går att bestämma kyrkans status måste frågan om långfredagen skall vara en helgdag eller inte lösas med utgångspunkt från den ställning, materiellt och formellt, som man vill ge de kristna samfundet i vårt samhälle. Jag kan inte se saken på annat sätt. Men herr Palme ser det annorledes. Vi kommer kanske inte längre.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag förlänger kanske debatten med korta genmälen, men detta börjar bli intressant. Herr Ernulf tillhör förmodligen statskyrkan. Då skulle det vara av respekt för honom som medlem av statskyrkan och därför att vi har en statskyrka, som långfredagen är en helg. Herr Ernulf uppställde detta samband.

Herr Sörenson är veterligen frikyrkoman. Om alla intoge samma ställning som herr Sörenson blev konsekvensen att det är tveksamt om långfredagen är helgdag eller inte — om man avskaffade statskyrkan. Det är kvintessensen i herr Ernulfs resonemang.

Jag menar att detta har ingenting med den frågan att göra, utan det är fråga om att det finns människor i vårt land som vill ägna långfredagen åt andakt och som anser att det är en oerhört viktig sak. Det är av respekt för dessa människor som långfredagen är

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar

bestämd att vara helgdag, d. v. s. de skall då inte behöva verka i produktionen i olika avseenden utan de skall kunna ägna sig åt det som de anser oerhört väsentligt.

Jag har inte tagit ställning i frågan om kyrkan skall skiljas från staten. Det är det oändligt gamla kyrkobegreppet, herr Ernulf, som ligger bakom talet om att långfredagen hos oss är helgdag därför att vi har statskyrka. Jag säger att det enda motivet vi har för att låta långfredagen vara helgdag är respekten för de människor som upplever den dagen på ett särskilt sätt.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Jag vill inte försumma den mycket ovanliga chansen att instämna i något som statsrådet Palme yttrar. Jag kan emellertid här helt instämna i det uttalande som statsrådet gjorde i slutet av sitt inlägg.

Sedan vill jag som ledamot av första lagutskottet säga några ord om utskottets utlåtande, eftersom jag delar ansvaret för det. Personligen har jag inte kunnat vara med om att tillstyrka motionerna därför att jag inte kan instämna i motionärernas onyanserade uttalanden, exempelvis att de inte längre kan se några skäl för att bibehålla nöjesförbudet under juldag, långfredag och påskdag.

Man har åberopat de olika remissorganens yttranden och sagt att man där har stöd för utredningsyrkandet. Det är riktigt, men jag vill då framhålla att dessa yttranden präglas av en helt annan anda än motionerna. Jag skall endast nämna några exempel.

Högerns ungdomsförbund tillstyrker en förutsättningslös utredning av frågan och framhåller att utredningen särskilt bör undersöka om det trots allt inte kan finnas motiv för att bibehålla vissa inskränkningar i rätten att anordna offentliga nöjeställningar, exempelvis sådana som äger rum utomhus

på allmän plats. Detta påpekande finner jag för min del synnerligen välmotiverat.

Sveriges frikyrkoråd har den uppfattningen att majoriteten av Sveriges folk alljämt tillmäter juldagen, långfredagen och påskdagen en sådan helgdag att de inte endast finner sig i lydelsen av 10 § allmänna ordningsstadgan utan också önskar att den bibehålles. För min del håller jag det inte för otroligt att frikyrkorådet har rätt i denna sin uppfattning.

Sveriges kristna ungdomsråd hälsar visserligen med tillfredsställelse ett upphävande av förbudet men vill samtidigt understryka att respekten för olika synsätt också kräver att man ålägger nöjesarrangörer ansvaret att visa rimlig hänsyn till de kristnas firande av jul- och påskhelgerna, som för kyrkornas samfund intar en central plats i gudstjänstlivet. Något sådant understrykande saknar man i motionerna.

Länsstyrelsen i Stockholms län meddelar i sitt yttrande att några dispensansökningar beträffande exempelvis idrottsevenemang icke förekommit. Uppgiften förvånar inte mig på något sätt. Min erfarenhet från mångårigt arbete inom idrotten är den att nuvarande bestämmelse icke av idrottsfolket uppfattas som något problem. Årets dagar är faktiskt så många att de räcker till för olika offentliga tävlingsevenemang utan att man behöver inkräkta på juldagen, långfredagen och påskdagen. Man respekterar, såvitt jag förstår, gärna att dessa stora kristna högtidsdagar hålls i helgd. Även om många idrottsmän och idrottsledare ej själva är aktivt kristna är de mäktiga den hänsynen och generositeten mot de många kristna i samballet att de finner sig i nuvarande ordning.

Ja, herr talman, vi som utgör majoriteten inom utskottet anser inte att nu rådande förhållanden är så fruktansvärda att man behöver sätta till en särskild utredning i denna fråga utan att man

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

mycket väl kan avvakta utredningen kyrka—stat. Statsrådet Palme har här upplyst om att den utredningen eventuellt inte kommer att syssla med denna fråga. Men det blir, som herr Ernulf framhållit, beroende på det beslut som riksdagen i dag kommer att fatta. Det beslutet utgår vi nämligen ifrån att statsrådet Palme respekterar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Arvidson (h).

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! De motioner som ligger till grund för detta utskottsutlåtande är enligt min mening ett nytt led i gamla sekulariseringssträvanden. Enligt 10 § 1956 års allmänna ordningsstadga får offentlig tillställning vars innehåll och syfte inte kan anses förenligt med högtidens helgd inte anordnas på de stora kyrkliga högtidsdagarna — juldagen, långfredagen och påskdagen.

Förbudet saknar relevans i ett modernt samhälle. Det anser både de socialdemokratiska motionärerna och Uppsala domkapitel, för att välja ut en av remissinstanserna. Med tanke på den allmänna ordningen i t. ex. tunnelbanorna här i Stockholm under kvällar och nätter, då nöjeslivet pågår för fullt, kanske man inte hade väntat sig att en ändring av den del av ordningsstadgan som rör dessa tre helgdagar vore den för dagen mest angelägna. Nu är de socialdemokratiska motionärerna i den lyckliga belägenheten att de kan stödja sitt yrkande på uttalanden från kyrkliga och frikyrkliga sammanslutningar, och det har naturligtvis reservanternas nogsamt påmint om i denna debatt.

Man kan därför ha större anledning att polemisera med vissa remissinstanser som i opåkallad beskäftighet för tidsandan vänder sig mot en negativ lagstiftning på detta område. Men då man talar om statens religiösa neutrali-

tet är man kanske för tidigt ute. Fråga är om staten kan inta denna neutralitet ens vid en eventuell skilsmässa mellan stat och kyrka. Statsrådet Palme antydde också något i den riktningen. Även om man ser på staten som religiöst neutral behöver inte nödvändigt Uppsala domkapitel inta en religiöst neutral ståndpunkt.

Enligt kyrka—stat-utredningen bör det i de eventuellt fria lägena ankomma på kyrkan själv liksom på övriga trosamfund att bestämma vilka högtidsdagar den vill fira.

På staten bör ankomma att besluta vilka av dessa kyrkliga högtidsdagar som skall tillerkännas karaktär av allmänna helgdagar i den meningen att de skall vara i princip arbetsfria. Då inställer sig frågan hur statens förment religiösa neutralitet skall påverka ställningstagandet till arbetsfrihet vid dessa stora kyrkliga högtidsdagar. Jag måste framhålla att jag redan nu avråder en remiss till Uppsala domkapitel.

Man gör gällande att de helgdagar som förbudet berör inte innebär någonting för de flesta människor. Men är det verkligen en orimlig begäran att dessa likgiltiga visar hänsyn mot de människor för vilka dessa helg- eller högtidsdagar har ett omätbart innehåll? Uppfattar verkligen så många människor ett sådant lagstiftat hänsynstagande som en kränkning? En majoritet av Sveriges folk upplever väl ändå dessa högtidsdagar såsom dagar med heligt innehåll. Jag tror att de flesta ur de likgiltigas skara inte endast finner sig i denna omstridda paragraf i ordningsstadgan utan också vill ha den kvar. Kan det verkligen betecknas såsom ett övergrepp på denna minoritet, om t. ex. filmen »Jag är nyfiken — gul» eller »Jag är nyfiken — blå» inte får visas på långfredagen? Skall det verkligen uppfattas såsom ett tvång att ta hänsyn till en åskådning eller livsstil, som inte är ens egen? Det talas i olika sammanhang, inte minst här i kammaren, om

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar

människans värdighet. Jag var enfaldig nog att förutsätta att respekt för andras tro och livsstil var något utmärkande för denna värdighet. Vi är alla rädda om friheten, men vi vill ha frihet under hänsyn.

Hur är det i våra grannländer? I Danmark får offentliga nöjen inte anordnas dessa tre högtidsdagar — till och med julafton efter kl. 16.00 är offentliga nöjen förbjudna. I Finland har man förbud, undantagslöst, i ungefär samma utsträckning. I en proposition till årets finska riksdag har framlagts förslag till en enhetlig lag om offentliga nöjeställningar, men beträffande nöjesförbudet under de tre helgdagarna föreslås ingen annan ändring än att inrikesministeriet får rätt att medge undantag i särskilda fall. I Norge har man i stort sett samma lagstiftning som i Danmark. Varför skall då det svenska samhället vara mera stillöst än våra nordiska grannsamhällen? Om sekularisering innebär att kultur och samhälle befrias från allt kristligt innehåll, har vi hunnit skrämmande långt här i landet, i varje fall längre än våra grannländer.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av det senaste inlägget vill jag påminna om att det finns flera stora helgdagar under kyrkoåret förutom dem som berörs av förbudslagstiftningen. Ingen kan väl påstå att de personer som beivrar en gudstjänst under någon av de andra söndagarna känner sig störda eller förorättade av att det finns människor som besöker en profan tillställning den dagen. Människor som sitter i kyrkan kan väl ändå inte vara arga över sådana saker. I så fall har de väl knappast kommit till templet med det rätta sinne-
laget.

Herr Schött erinrade om att en del remissinstanser ändå inte hade haft samma uppfattning som huvudparten av de remissinstanser som fått yttra sig i denna fråga.

Högerns ungdomsförbund ger väl ändå uttryck för den uppfattningen att majoriteten av de svenska medborgarna inte längre betraktar de angivna helgdagarna på annat sätt än vilka lediga dagar som helst och att det nuvarande förbudet knappast fyller någon egentlig funktion.

Vad beträffar Uppsala domkapitel, där ändå Svea rikets ärkebiskop är ordförande, skulle jag vilja ta mig friheten att läsa ett stycke ur dess yttrande: »Förbudet mot offentlig nöjeställning på juldagen, långfredagen och påskdagen saknar otvivelaktigt relevans i ett modernt samhälle. Att genom juridiskt tvång söka värna om de stora kristna högtidernas helgd förefaller knappast förenligt med statens religiösa neutralitet och kan inte heller för kyrkan utgöra ett legitimt intresse. Den kristna evangelieförkunnelsen vädjar till människors fria mottagande i tro, och för dem som tar emot evangelium om Jesus Kristus får de nämnda dagarna givetvis sin särskilda prägel genom hågkomsten av Jesu födelse, död och uppståndelse. Men många människor i vår tid står mer eller mindre främmande för dagarnas religiösa innebörd och värderar dem främst för de tillfällen de kan ge till vila, rekreation och förströelse. Dessa människor bör inte genom en negativ lagstiftning hindras att fritt planera sin fritid. Lika litet som man kan tvinga människor till tro, lika litet finns det anledning att tvinga på dem en bestämd attityd till kyrkliga högtidsdagar.»

Härtill kan erinras om vad folkpartiets ungdomsförbund skriver, nämligen att just dessa dagar blir de ensamma människornas problem ännu större än annars. Dessa stora kyrkliga helgdagar har ju karaktär av familje-

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

sammankomster, och de ensamma blir då ännu mera ensamma än vanligt. För dem skulle ett upphävande av nöjesförbudet vara en reform som säkert hälsades med stor tillfredsställelse.

Herr SCHÖTT (h) kort gemmäle:

Herr talman! Vad jag ville framhålla beträffande Högerens ungdomsförbund var att detta i sitt yttrande har talat om att det bör bli en *förutsättningslös* utredning och att det därvid bör undersökas — jag upprepar det — om det trots allt inte kan finnas motiv för att bibehålla vissa inskränkningar i rätten att anordna offentliga nöjestillställningar, exempelvis sådana som anordnas utomhus på allmän plats.

Här har talats om att det är så litet som skiljer utskottet och reservanterna. Jag är då angelägen att framhålla att reservanterna vill ha en beställning, medan utskottsmajoriteten avvaktar en förutsättningslös utredning. Detta är skillnaden.

Det talas om att det är en sådan olycka att man tre dagar om året inte skulle kunna få anordna offentliga nöjestillställningar. De dagarna kan väl ändå ägnas åt annat. Det finns dock något som heter familjeliv, och det är tillåtet att anordna slutna tillställningar. Jag tycker att rådande förhållanden inte är så fruktansvärda som en del vill göra dem till.

Herr SVENUNGSSON (h) kort gemmäle:

Herr talman! Till herr Svedberg vill jag säga att detta är en fråga om stil och hänsyn. Vidare är det ju ganska överraskande att herr Svedberg är så auktoritetsbunden av Uppsala domkapitel. Jag är det inte.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! De stora kristna högtidsdagarna är juldagen — som minner om Kristi födelse — långfredagen — en minnesdag ägnad Kristi lidande och stora offer för oss alla — samt påskdagen — som minner om Kristi seger över döden och den uppståndelse på vilken vi bygger vårt evighetshopp. Jag vill säga detta därför att man uteslutande rör sig med begreppen enligt almanackan, och det finns i alla fall ett djupare underlag.

Det är inte frågan om ett nöjesförbud. Var och en har rätt att exempelvis på långfredagen roa sig så som han eller hon har god eller dålig smak till. Där emot är det frågan om förbud mot kommersiell nöjesindustri den dagen — en begränsning av näringsfriheten, om man så vill uttrycka det.

Remissinstanserna har i regel bedömt saken som en principfråga, en religionsfrihetsfråga. Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund betonar dock frågans ringa praktiska betydelse. Däri kan man instämma. Om företag och sammanslutningar har möjligheter att saluföra sina nöjesobjekt 362 dagar årligen men icke de tre dagar jag nämnt, kan det inte för dem vara någon stor praktisk fråga, allra helst som personalproblemen nog inte är alldeles obetydliga just dessa dagar.

Folkpartiets ungdomsförbund ägnar sina tankar åt de ensamståendes problem just dessa dagar; man måste ha tillgång till nöjen på restauranger, teater, bio osv. Givetvis är nöjestrenden för en del människor så het att sådant kan synas angeläget. Kanske kan man likväl behärska sig dessa tre dagar, om mycket vägande skäl till detta anföres.

För Sveriges kristna folk är detta inte något problem. Enligt min uppfattning är det för icke kristna närmast en fråga om vidsynthet och tolerans. Vill man av hänsyn till annorlunda tänkande, av hänsyn till oss som kanske betraktas såsom efterblivna, för att

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

inte såra dem som i de dagarna inlägger en särskild helgd, låta den gällande ordningsbestämmelsen kvarstå? Det är denna frågan gäller.

Enligt min uppfattning, som kanske är en annan än domkapitlets i det stift där jag är församlingsmedlem — och som suppleant under en period till och med haft snudd på att tillhöra — respekterar och gillar ett övervägande folkflertal de synpunkter jag har anfört. Frihet för den kommersiella nöjesindustrin på de stora kristna högtidsdagarna kräves icke av den övervägande majoriteten inom Sveriges folk. De föreliggande motionerna har också tillkommit i oträngt mål, utan praktiskt behov.

Utskottet har velat lägga i regeringens hand vilka delar av problemet stat och kyrka — det må sedan gälla religionsfrihetslagstiftning eller ordningsföreskrifter — som skall upptas till behandling.

Herr Hjorth fann uppdelningen i utskottet efter politiska linjer förbryllande. Det gjorde jag också. Jag vet att stora delar av väljarna inom socialdemokratiska partiet står fullständigt främmande för uppfattningen att det skall betraktas som ett brott mot religionsfriheten att kommersiell nöjesindustri de dagarna hindras.

Reservanterna har inte samma förtroende för regeringen som utskottets majoritet. Reservanterna har menat att man måste ge regeringen en anvisning om hur den skall bedöma denna fråga. Jag ber att få understryka vad statsrådet Palme sade — i slutet av det sista av hans många anföranden, om jag inte minns fel — då han betonade att detta var en fråga om tolerans olika tänkande emellan, en fråga om inbördes hänsynstagande. Jag tror att det är en kardinalpunkt när man bedömer detta spörsmål.

För min del vidhåller jag mitt yrkande i utskottet, vilket innebär avslag på motionerna I: 77 och II: 111.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s) kort genmäle:

Herr talman! De motioner som väcks skickas ju i allmänhet av utskotten ut på remiss. I detta fall har bl. a. Uppsala domkapitel haft tillfälle att yttra sig över motionärernas förslag. Jag tycker inte att man skall behöva bli bedömd som alltför auktoritetstrogen därför att man tar hänsyn till vad som sägs i det yttrandet.

Herr Ferdinand Nilsson talade mycket om tolerans, och det är ju ett begrepp som kan ses ur olika synpunkter. Om man vill hindra människor att gå på teatern, att se en film eller att gå på en konsert under dessa helgdagar, är inte heller det tolerant utan kan betraktas som ett tvång.

Herr Ferdinand Nilsson talade också mycket om den kommersiella nöjesindustrin. Jag tror inte att ett förbud betyder så mycket för den. Den säljer inte ett mindre antal grammofonskivor för det. Vi får väl inte heller bortse från att inom den branschen arbetar många geniala, vågar jag väl säga, skådespelare, artister och musiker som kan bereda sin publik både glädje och uppbyggelse. Vi får därför inte skära toleransbegreppet över en kam utan försöka se det hela vidsynt.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Medan herr Svedberg talade kom jag att erinra mig vad han tidigare sagt angående Uppsala domkapitel med ärkebiskopen i spetsen. Sakerligen har utskottets fungerande ordförande lagt märke till att ärkebiskopen inte var närvarande vid det sammanträde då yttrandet avgavs. Varför ärkebiskopen skulle nämnas i detta sammanhang förstår jag inte, men det var väl för att berika argumentationen.

Emellertid vill jag understryka att jag

**Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga
helgdagar**

inte har talat om grammofonskivor och inte om skådespelare och andra. Det var från min sida bara fråga om tre dagar på året som många anser omgärdade av särskild helgd. Skulle man inte då kunna visa så mycket hänsyn och så mycket tolerans att man lägger band på sin frihetslidelse? Man kan inte vara alltför hårt förtryckt av att inte få anordna långfredagsdanser, att inte de dagarna få anordna vilka tillställningar som helst. Den offentliga nöjesindustrin har jag inte polemiserat mot, utan jag har endast konstaterat att i ordningsstadgan föreligger ett förbud för sådana tillställningar under dessa tre dagar, och ingenting annat.

Om vi andra, som kanske har en mindre positiv ställning till åtminstone en del av de blomster som viss sorts nöjesindustri levererar, kan tolerera de inslagen under 362 dagar om året, skulle vi inte då kunna begära att andra som har en annan uppfattning än vi skulle kunna under tre dagar ta hänsyn till våra synpunkter?

Herr SVEDBERG, ERIK, (s) kort genmäle:

Herr talman! Tolerans är ett relativt begrepp — jag tror inte att herr Ferdinand Nilsson vill förneka det.

Vidare sade jag att ärkebiskopen är ordförande i Uppsala domkapitel, och det tror jag inte heller att herr Ferdinand Nilsson kan förneka. Jag har också uppmärksammat att ärkebiskopen inte har underskrivit yttrandet.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag vill inte förlänga debatten utan enbart ge en röstförklaring.

Skilnaden mellan de båda skrivningarna är inte stor. Men på de punkter där utskottsmajoriteten och reservanterna har olika meningar tycker jag att reservanterna har starkare skäl för sin

uppfattning. Min åsikt i sakfrågan överensstämmer i stor utsträckning med de värderingar som uttrycks i frikyrko-ungdomens religionsfrihetsprogram som utkom förra året. Låt mig citera två stycken ur det programmet.

»Enligt svensk rättsuppfattning skall enskilda och grupper av människor vara lagligt skyddade mot kränkande angrepp. Sådant lagskydd finns också (ärekränkning, hets mot folkgrupp m. fl. lagrum). För religiösa grupper finns desstom vissa stadganden som ger ett ytterligare skydd. Vi anser inte att den kristna kyrkan eller kristna människor är betjänta av extra lagskydd mot angrepp eller otrivsel. Att söka skapa sådana garantier står i strid med synen på evangeliet som ett fritt erbjudande.

Vi anser därför att...förbuden mot offentliga nöjesarrangemang under vissa kyrkliga helgdagar bör slopas. Det kan däremot, ur allmänna synpunkter, finnas anledning att förstärka lagskyddet för möten och sammankomster, alltså en lagstiftning om 'mötesfrid'.»

Så långt frikyrko-ungdomens religionsfrihetsprogram. Jag delar i mycket de här citerade värderingarna och ståndpunkterna. Från den utgångspunkten finner jag det naturligt att, utan att överdriva skillnaden mellan alternativen, rösta på reservationen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att ytterligare få understryka att det icke kan vara fråga om något nämnvärt förtryckande av andras mening. Det är endast frågan om man vill ta så mycket hänsyn till annorlunda tänkande att man under de tre stora kristna högtidsdagarna vill låta bli att handla så att man sårar många människors känslor.

Herr SÖRENSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svedberg sade i ett tidigare anförande att visst kan väl de

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjeställning på vissa kyrkliga helgdagar

som vill besöka gudstjänsterna göra det utan att därvid störas av offentliga nöjeställningar. Det är inte det saken gäller, herr Svedberg. Problemet är mycket djupare än så. Vi kan tycka om det eller inte, men det upplevs för närvarande av betydande grupper i vårt folk som en del av grundskotten mot den tro som för dem varit helig. Jag menar inte att vi inte ibland måste skjuta sådana skott. Jag har bara försiktigt frågat: Orkar vi möjligen visa en sådan hänsyn ännu ett tag för de människor som upplever sig som djupt sårade och kränkta i detta avseende, att vi säger att vi en dag av 121 inte ordnar några offentliga nöjeställningar? Det är nästan en vädjan, en undran. Är det tänkbart att vi har nått en sådan mognad?

Jag är helt klar över vad herr Svedberg anför. Visst kan vi säga att det skall visas tolerans från den andra sidan. Det är alldeles självklart att en sådan tolerans skall visas, men det är inte så att en sådan här ordning bestämmer hur människorna skall forma sitt liv. En dag av 121 kan man alltså inte gestalta det traditionella nöjeslivet — det är det frågan gäller.

Jag undrade bara om vi hade kommit så långt i demokratisk respekt för varandra att vi skulle kunna säga: OK, jag är beredd att avstå från den nöjeställningen för — säg gärna — de svagas skull — och vi vill inte gärna såra andra människor. Men jag har fått klart besked från betydande representanter för det socialdemokratiska partiet: en sådan beredskap finns inte.

Herr SCHÖTT (h) kort genmäle:

Herr talman! I anledning av herr Ahlmarks röstförklaring gjorde jag den reflexionen, att den inte var behövlig. Det var nog ingen som trodde att han skulle rösta annorlunda än han deklarerade. Men då herr Ahlmark säger att det inte är någon skillnad mellan utskottet och reservanterna ber jag att

få upprepa: Det är den väsentliga skillnaden att utskottsmajoriteten avvaktar en förutsättningslös utredning, medan reservanterna har gjort en direkt beställning, vilket innebär bifall till motionerna.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Eftersom jag inte kunde få ett genmäle efter herr Palmes senaste anförande vill jag i korthet vidhålla min mening, att frågan om vi skall ha kyrkliga helgdagar eller inte måste vara beroende av den ställning som staten genom lagstiftning eller andra åtgärder ger kyrkan i vårt samhälle — inte bara statskyrkan utan också de andra samfundet. Jag skall inte närmare utveckla detta, dels därför att statsrådet Palme inte nu finns i kammaren och inte kan fortsätta polemiken, dels därför att herr Svenungsson på ett utmärkt sätt har utvecklat denna fråga.

Herr HJORTH (s):

Herr talman! Jag vill först säga att jag mycket väl förstår de människor som sätter stort värde på de kyrkliga helgdagarna. De är mycket allvarliga helgdagar och har en kyrklig tradition som många vill slå vakt om. Men jag har i alla fall svårt att förstå den indignation som kommer till uttryck i denna sak. Man talar ju så ofta om religionsfrihet. Jag trodde i min enfald att det också skulle innebära att man skall acceptera andra uppfattningar, men det tycks vara rätt ensidigt.

Herr Schött talade om idrottsrörelsen och sade att nöjesförbudet inte utgjorde något problem för idrottsrörelsen. Men det har hänt att polisen har ryckt ut och stoppat pågående fotbollsmatcher under dessa dagar. Efter vad jag förstår har idrottsföreningarna ett behov att kunna förlägga fotbollsmatcher även på andra dagar än de nu tillåtna. Det blir ganska stor anhopning på annandagen när alla

Om upphävande av förbudet mot offentlig nöjestillställning på vissa kyrkliga helgdagar

matcher skall spelas på nästan samma tider. Jag tror nog att herr Schött har fel.

Herr Svenungsson såg frågan som ett nytt led i de allmänna sekulariseringssträvandena, och han sade att han hade majoriteten av svenska folket med sig. Skall man döma av det antal människor som går i kyrkor och andra gudstjänstlokaler, är det väl inte någon majoritet som stöder honom för närvarande.

Herr Ferdinand Nilsson talade om de tre dagarna då nöjeslivet kunde inskränkas av respekt för de kristna värdena. Visst kan man ha sådan respekt, men det verkar som om vi talar förbi varandra i denna debatt. Jag ser det nog kanske som ett ungdomsproblem. Vi talar ofta om ungdomens problem, och i dagarna har vi fått skrämmande rapporter om ungdomens eller rättare sagt barnens alkoholvanor. Det är en skrämmande läsning. Den fråga som vi nu diskutera vill jag gärna se som ett medel att under dessa helger, då ungdomen vill ha någonting att gå på, erbjuda denna möjlighet och kanske kunna avhålla åtminstone några från krogbesök och alkoholförtäring. Det är enligt min mening viktigare än omtanken om de fåtaliga gudstjänstfirarna. Jag tror att de senare har lättare att klara sig från olika frestelser som kan locka.

Herr Sörenson sade i sitt första inlägg att det var en komplicerad fråga, och det vill jag gärna hålla med om, men kanske från litet andra utgångspunkter. Nöjesförbudet på dessa kyrkliga helgdagar förefaller mig ganska orimligt. Jag tänker då närmast på den dispensgivning som äger rum och som måste bli godtycklig och olikartad. Länsstyrelserna kan bedöma olika, även om de i vissa fall anlitar teologisk sakkunskap. Jag studerade med mycket stort intresse nöjesannonserna inför årets påskhelg, och det var inte utan att jag blev något konfunderad.

Nu inträder nöjesförbudet klockan 6

på morgonen, men den som vill kan ju ha mycket roligt före detta klockslag. Så t. ex. kunde den som så önskade gå på nattklubb här i Stockholm till klockan 3 på långfredagens morgon, exempelvis — om nu reklam är tillåten i Sveriges riksdag — på Lorry eller på Baldakinen. Blåkulladans och skärtorsdagsbaler förekom långt in på långfredagen på flera andra ställen, och likaså var flera nattklubbar öppna. Efter klockan 6 blir livet mera allvarligt. Varför just då, kan man fråga sig. På bio kunde man gå i Stockholm denna dag. Man kunde t. ex. se »Fjärran från vimlets yra» samt äventyrsfilmen »Quo vadis». Däremot visades inte filmer som Ingmar Bergmans »Vargtimmen» eller Yngve Gamlins »Badarna». På påskdagen visades filmen »Brinner Paris», men inte »Moskva brinner». Varför, frågar jag mig. »En man för alla tider» gick det bra att titta på, men ej »I nattens hetta» eller färgsuccén »En man och en kvinna». I Uppsala kunde biopubliken se »Född fri — Lejonet Elsa», men filmen »Lejonsommar» ansågs tydligen opassande.

Ja, inte blir man så värst klok av detta, och det stärker mig i uppfattningen att det är på tiden att avskaffa både trosfrihetsparagrafen och den nyckfulla dispensgivningen.

Biskop Ljungberg sade i en intervju häromåret att bröderna Marx var alldeles för uppslupna för att visas under helgdagarna. Samma sak gällde en dansk barnfilm, medan däremot en svensk barnfilm ansågs vara tråkig nog för att få visas. På ett ställe i landet har det även hänt som jag nämnt att vissa idrottsutövningar stoppats.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Till herr Hjorth vill jag bara helt kort säga att hans uppräkningslista av de nöjesprogram, som kan förekomma under nuvarande förhållanden,

Om tillstånd till fiske för utländsk gäst vid turistanläggning

knappast ur hans synpunkt borde öka kravet på upphävandet av gällande bestämmelser.

När han som skäl dessutom hänvisar till ungdomsfrågorna, ungdomens alkoholproblem o. s. v. betvivlar jag att den omständigheten att vi har förbud mot kommersiell nöjesindustri på juldagen, långfredagen och påskdagen har skapat de problemen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg, Erik*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Schött* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 68.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om tillstånd till fiske för utländsk gäst vid turistanläggning

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av motioner om dels utländsk medborgares rätt till fritidsfiske, dels tillstånd till fiske för utländsk gäst vid turistanläggning.

Tredje lagutskottet hade behandlat följande inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

dels nr 75 i andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås,

dels ock nr 144 i första kammaren av fröken *Stenberg* och herr *Hübinette* samt nr 192 i andra kammaren av herrar *Thylén* och *Hedin*.

I motionerna I: 144 och II: 192, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om översyn av lagen av den 1 december 1950 om rätt till fiske samt att härvid särskilt skulle beaktas möjligheten för turistanläggningar att erhålla generellt tillstånd till fiske för sina utländska gäster.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna

a) II: 75 samt

b) I: 144 och II: 192

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Fröken **STENBERG** (h):

Herr talman! Med stort intresse har jag tagit del av tredje lagutskottets utlåtande över motionsparet I: 144 och II: 192, som behandlar möjligheterna för turistanläggning att erhålla generellt tillstånd till fiske för utländska gäster.

Om tillstånd till fiske för utländsk gäst vid turistanläggning

Ärendet har i vederbörlig ordning remissbehandlats. Två remissinstanser har avstyrkt och två har tillstyrkt motionerna. Detta tyder på att de nuvarande bestämmelserna skapar svårigheter för hotell- och turistnäringen.

Utomnordisk turist, som önskar fiska på allmänt eller annat fritt vatten, d. v. s. i vattenområde längs Sveriges kust som ej ingår i fastighet — eller i Vättern, Vänern, Hjälmaren eller Storsjön i Jämtland — får inte bedriva sådant fiske med mindre än att han sedan två år vistats stadigvarande i vårt land eller har fått tillstånd av antingen fiskeristyrelsen, länsstyrelsen eller för högst 14 dagar av polismyndighet i orten.

Fiskeristyrelsen anser i sitt remissutlåtande av den 19 februari 1968 att detta förfaringsätt är lätt att tillämpa och föga betungande för utländska turister som under ett kortare eller längre besök i Sverige vill ägna sig åt bl. a. fritidsfiske.

Svenska turisttrafikförbundet, som för turistnäringens talan, tycker emellertid något annat i sitt remissvar. Man menar att tillståndsvänget i praktiken har blivit en tom formalitet, men en formalitet som man vet väcker betydande irritation hos utländska turister. Turisttrafikförbundet tillstyrker därför förslaget om möjlighet för turistanläggningar att erhålla generellt tillstånd för fiske för sina utländska gäster.

Ett enigt utskott har, herr talman, avstyrkt vår motion. Åt detta är i dag intet att göra. Men jag vill i det här sammanhanget lämna en upplysning som gäller fritidsfisket och turistnäringen.

I förra veckan genomfördes i kommunal regi ett marknadsföringsförsök för ökad turism till Norrland. Det gällde punktaktioner i Helsingör, Bryssel och Amsterdam. På samtliga dessa platser fick vår delegation en rad förfrågningar beträffande bl. a. möjligheterna för utländska turister att utöva fritidsfiske i vår land. Hos samtliga representanter för resebyråerna var intresset för fritidsfiske mycket påtagligt. Jag kan

bl. a. med utgångspunkt från denna erfarenhet inte förstå annat än att turistnäringen bör stötta upp också genom bestämmelser som underlättar hotell- och resebyråservice för fritidsfiske.

Svenska turisthotellens riksförbund anser också i sitt remissvar att generellt tillstånd för turistanläggning beträffande fiske för utländska turister vore en sådan välkommen bestämmelse.

Den femte remissinstansen — Fritidsfiskets samarbetsnämnd — har också ifrågasatt om tillståndsvänget fyller någon funktion och huruvida dessa obestridligt negativa effekter ur turistsynpunkt inte bör föranleda en omprövning av bestämmelserna. Denna remissinstans har också pekat på möjligheten att på nordisk samarbetsbasis ta upp förnyade diskussioner omkring fritidsfisket.

Det finns, herr talman, tydligen fortfarande en hel del att diskutera i fråga om tillståndsväng, flerspråkig information etc.

Till denna rekommendation från Fritidsfiskets samarbetsnämnd om översyn av fritidsfiskebestämmelserna, en rekommendation som har adress till våra representanter i Nordiska rådet, vill jag ansluta mig.

Det finns all anledning att också på fritidsfiskets område ge vår turistnäring det handtag som det innebär att t. ex. bereda möjlighet för turistanläggning att erhålla generellt tillstånd till fiske för sina utländska gäster.

I den reviderade finansplan för 1968 som just nu lagts på riksdagens bord talas det om att bytesbalansens underskott gått ned snabbare än vad som från början ansågs möjligt — även om den snabba tillväxten av turistutgifterna utomlands har verkat återhållande. Bättre turistservice i Sverige också på fritidsfiskets område bidrar säkerligen till ett bättre turistnetto.

I avvaktan på ett initiativtagande på nordiskt plan i denna fråga har jag, herr talman, för närvarande intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69, såvitt propositionen avser jordbruksärenden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av motioner angående vattenvården i mälardistriktet;

nr 32, i anledning av motioner om förhandlingar med Norge för att förhindra vattenföreningar i norra Bohuslän; och

nr 33, i anledning av motioner om förbud mot utsläppande i vissa fall av avloppsvatten i Vättern.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 177, i anledning av motioner rörande ersättning till skogsägare på grund av storm- och snöskador;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., såvitt avser anslag till kompensation för bensinskatt till rennäringen; och

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till byamännen i Vitsaniemi by för bestridande av rättegångskostnad jämte motioner.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1968/69 till bidrag till erkända arbetslöshetskassor samt Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt stöd åt äldre arbetslösa m. m., i vad den hänvisats till statsutskottet;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser vissa allmänna frågor;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser utbildningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser staten för statens allmänna fastighetsfond; ävensom

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1968/69 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 125, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1968/69, m. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av proposition med förslags till lag om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet jämte följdmotioner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om hjälpmedel för handikappade jämte motioner;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., i vad propositionen avser medelsanvisning till folkpensioner, jämte motioner;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt utbyggnad av akademiska sjukhuset i Uppsala m. m.;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom socialdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inskrivning och redovisning av värnpliktiga jämte motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av motioner angående företagsdemokratin;

nr 33, i anledning av motioner angående de anställdas andel i ett långsiktigt företagssparande;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m., jämte motioner;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt valuta-reglering jämte motioner;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 16 § förordningen den 29 november 1963 (nr 575) om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar, m. m.; samt

Interpellation ang. den av utrikesministern tillsatta studiegruppen för hjälpsatser i Vietnam

nr 37, i anledning av motion om tillskapande av ett minnesföremål för ledamot av riksdagen;

första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 13 maj 1966 (nr 158) angående utvidgad tillämpning av lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m. och av lagen den 21 mars 1940 (nr 176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg;

andra lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av motioner om utredning rörande bullerproblemet, åtgärder mot bullerstörningar och normer för bullervärden; samt

nr 34, i anledning av motioner om inrättande av en trafikteknisk försöksanstalt.

Interpellation ang. den av utrikesministern tillsatta studiegruppen för hjälpsatser i Vietnam

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Krigets ödeläggelse av Vietnam är av en omfattning som ännu inte kan överblickas. Skall landet efter att fred uppnåtts kunna återuppbyggas krävs en omfattande internationell insats.

I sitt förstamaj-tal omnämnde utrikesminister Torsten Nilsson att han utsett en studiegrupp som förbereder

långsiktiga svenska insatser i Vietnam när man fått fred där. Utrikesministern nämnde att gruppen varit verksam en längre tid och att arbetet framskrider planenligt och pågår i samråd med våra nordiska grannländer.

Ingen svensk torde ha något att invända mot förberedelser i god tid för en svensk insats. Från folkpartiets sida har vi sedan länge uttalat oss till förmån härför. Många delar också utrikesministerns övertygelse att svensk arbetarrörelse som så många gånger förr även i detta fall skall visa sig generös och solidarisk mot nödlidande folk.

Samtidigt kan konstateras att hjälpsatsen givetvis inte är en angelägenhet, som angår endast arbetarrörelsen utan hela det svenska folket. För att ytterligare ge hjälpen så stor effektivitet som möjligt bör den svenska verksamheten samordnas med de övriga nordiska staters. Därmed får man också ett uttryck för de nordiska folkens önskan om fredligt samarbete på det internationella planet.

En förutsättning för att den svenska hjälpen skall få bredast tänkbara bas är emellertid att den inte betraktas som en angelägenhet vilken angår endast en samhällsgrupp eller ett parti. Detta kan inte gärna ha varit utrikesministerns avsikt. Avsikten måste vara att engagera samtliga politiska partier vid sidan om andra humanitära organisationer i arbetet.

Jag anhåller därför om kammarens tillstånd att till hans excellens utrikesministern och chefen för utrikesdepartementet ställa följande frågor:

1) Är utrikesministern villig att inför kammaren redogöra för den verksamhet, som den av honom tillsatta arbetsgruppen bedriver?

2) Har utrikesministern för avsikt att sedan gruppen fullgjort det förberedande arbetet inbjuda representanter för partierna och hjälporganisationer att medverka i det fortsatta arbetet?

Interpellation ang. betydelsen för landet i dess helhet av regionplaneringen för stockholmstrakten, m. m.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Interpellation ang. betydelsen för landet i dess helhet av regionplaneringen för stockholmstrakten, m. m.

Ordet lämnades härefter till herr **OLSON, JOHAN**, (cp), som yttrade:

Herr talman! En skiss till regionalplan för stockholmstrakten är under remissbehandling i Stockholms stad och övriga 45 kommuner som planområdet omfattar. Planskissen avser tiden fram till år 2000, alltså en tidrymd av ca 30 år. Planen tar sikte på en utbyggnad i regionen till 2 å 2,5 miljoner invånare vid planperiodens slut. I ett huvudalternativ har man stannat för 2,2 miljoner invånare vid denna tidpunkt.

Rikets invånarantal beräknas vid samma tidpunkt, alltså år 2000, uppgå till ca 10 miljoner, vilket är en ökning med 2,1 miljoner. Ungefär hälften av den beräknade folkökningen skulle alltså tillföras stockholmsregionen.

Man räknar i regionplaneskissen med en stad som sträcker sig över mycket stora områden jämfört med dem som nu tas i anspråk för stadsbebyggelse. Bakgrunden till detta är dels beräknad befolkningsökning, dels beräknad ökning av bostadsutrymmet per invånare. Nu bor enligt planskissen 0,8 personer per rumsenhet, år 2000 räknar man med att det endast bor 0,45 personer per rumsenhet. Detta tillsammans betyder en bostadsvolym som i rumsenheter räknat är mer än tre gånger så stor som den nuvarande.

Som nämnts omfattar planen 46 kommuner, men dess verkningar sträcker sig långt utanför regionplanegränsen, t. ex. beträffande vattenförsörjningen och försörjningen med mark för rekreation och fritidsbebyggelse. Den senare är enligt planen i allt väsentligt hänvi-

sad till norra Uppland, Bergslagen och centrala Södermanland och där bortom.

I vidare mening berör planen hela landets utveckling. Det står alltmer klart att all planläggning måste på annat sätt än som hittills skett ses i ett rikssammanhang.

Framför allt är det därvid två faktorer som måste beaktas. Den ena är kostnaden för olika former av lokalisering av näringsliv och bebyggelse. Den andra faktorn är miljön för människorna, vilken i stor utsträckning bestäms av planläggningen. Beträffande kostnaderna säger den framlagda planskissen ingenting. Man kan dock utgå från att kostnaderna för den föreslagna utbyggnaden blir mycket stora såväl för samhället som för de enskilda. På denna korta tidrymd är det dock fråga om en utbyggnad som enbart denna med dagens standard skulle rymma en stad med drygt 2 miljoner invånare. Det är två och en halv gånger staden Stockholms nuvarande befolkning.

Om vi i vårt land räknar med en befolkningsökning måste man också skapa bostäder etc. för denna ökade befolkning. Räknar vi likaså med en standardhöjning på boendeområdet måste vi också bygga ut för denna. Man har då anledning att fråga sig vid vilken koncentrationsgrad man bygger billigast. En annan fråga som måste beaktas är trafikproblemen. Punktvis erhålls förbättringar, men i stort kvarstår den besvärliga trafiksituationen. Den torde inte förbättras om den skisserade ökningen av invånarantalet kommer till stånd trots de omfattande och kostsamma trafikledsutbyggnader som följer med utbyggnaden i övrigt.

Beträffande miljön är det mesta outrett, trots att viktiga delresultat framkommit och framkommer på allt flera områden. Redan vid nuvarande omfattning av befolkningskoncentrationen föreligger mycket stora uppgifter för att förbättra storstadsmiljön vad gäller luft

Interpellation ang. betydelsen för landet i dess helhet av regionplaneringen för stockholmstrakten, m. m.

och vatten, minskad stress, bättre rekreativmöjligheter osv. Inte minst föreligger behov av rekreation inom bekvämt räckhåll. Så t. ex. behövs fritidsställen på rimligt avstånd som man kan nå utan att sitta i stressande bilköer.

Ökat bostadsbyggande behövs av mycket stor omfattning enbart för att ge en befolkning av nuvarande storlek en god bostad. Hur detta skall kunna förverkligas om man samtidigt har ambitionen att under kort tid nära nog fördubbla invånarantalet ges inga anvisningar för i planskissen. Man måste ställa frågan hur detta skall ske till ett för folk i allmänhet överkomligt pris.

En befolkningsanhopning som den regionplaneskissen avser kan knappast vara till fördel för vare sig dem som är bosatta i nuvarande Storstockholm eller för landet i övrigt. Det finns anledning att i detta sammanhang efterlysa åtgärder, t. ex. en mera aktiv lokaliseringspolitik för att ge sysselsättning i områden utanför storstadsregionerna och därmed dämpa inflyttningstrycket på exempelvis storstockholmsregionen.

Med hänvisning till det anförda anhålles om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

1. Är statsrådet beredd att ge sin syn på hur en utbyggnad som den regionplaneskissen avser kan komma att verka samhällsekonomiskt samt dess verkan ekonomiskt och miljömässigt såväl för invånarna i stockholmsregionen som för invånarna i områden med vikande befolkningsunderlag?

2. Anser statsrådet att en skiss till regionplan som den här omnämnda verkar styrande i enlighet med sina intentioner oavsett om den blir officiellt fastställd eller endast ligger som diskussionsunderlag för övrigt planarbete?

3. Vill statsrådet redogöra för vilka åtgärder t. ex. av lokaliseringspolitisk art som kan vara lämpliga för att skapa arbetstillfällen över hela landet och därmed alternativ till den i regionplaneskissen förutsatta befolkningskoncentrationen?

Även denna anhållan bifölles.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.24.

In fidem

Bengt Lambe

/Solveig Gemert